

GÜMRÜK VE TİCARET

UZMAN GÖRÜŞ

SAYI 47

Ekim - Aralık 2017

■ makale

Customs 3.0 Dönemi

Dr. Erkan ERTÜRK

■ sosyal sorumluluk

Topluma "Gümrük Olmazsa Ne Olur?" Sorusunu Sordurtmak

Yusuf ÖLÇEN

■ sektörün sesi

Yetkilendirilmiş Yükümlü Uygulaması ve Danışmanlık Meselesi

Haki DEMİRTAŞ

Değişim ve Gümrükler

İSVEÇLİ BİR BALIKÇIYLA TUNUSLU BİR ÇİFTÇİNİN ORTAK NOKTASI NE OLABİLİR?

TÜRKİYE'YE KAZANDIRDIKLARI.

Ford Otosan dünyanın 83 ülkesine yaptığı ihracatla
üst üste 6. kez otomotiv sektörünün, üst üste
2. kez Türkiye'nin ihracat şampiyonu.*

SIR GÜMRÜK
Müşavirliği Ltd. Şti.

“Mükemmel
Gümrüğün
Katalizörü Bilgi”

(WCO)

Genel Merkez
Barbaros Mah. Zaloğlu Sk. No: 10 34746 Ataşehir / İSTANBUL
Telefon : 0216 577 70 77 Fax : 0216 573 00 74

www.sir.com.tr

Halkalı İrtibat Ofisi:
Murat Bey Mah. Güzide Sok. No: 20 Zemin Kat Daire : 8 Çatalca / İSTANBUL
Telefon : 0 212 778 17 50

Sabiha Gökçen İrtibat Ofisi:
Sabiha Gökçen Havaalanı Kargo Terminali A17 Kurtköy / Pendik / İSTANBUL
Telefon : 0 216 12 42 - 685 11 39 Fax: 0 216 685 10 67

A.H.L. İrtibat Ofisi:
Egs Business Park Blok. Yeşilköy Mh. Atatürk Cd. No: 12/1 B-1
Çarşı Katı Ofis No. 125 Yeşilköy / İSTANBUL
Telefon : 0 533 761 27 14 Fax: 0 212 465 46 23

Ankara İrtibat Ofisi:
Yüce-tepe Mahallesi İleri Sokak No:16/1 Anıttepe Çankaya
Gsm: 0530 468 92 84

Erenköy İrtibat Ofisi:
Atatürk Mah. Kamil Bey Sok. No: 16 D: 1 Ataşehir / İSTANBUL

Manisa İrtibat Ofisi:
Keçiliköy OSB Mahallesi Hasan Türek Bulvarı No:18/1
Tel: 0 236 503 00 74

Bursa Şube:
Fethiye Mah. Ferhat Sok. Ercan Özer İş Mrk. No. 5 -5
Ofis: 9-10-11 Nilüfer / BURSA
Telefon : 0 224 242 43 43 Fax: 0 224 443 51 32

İzmir Şube:
Atatürk Cad. Liman İş hanı no: 386 Kat 3 D: 8
Alsancak / Konak / İZMİR
Telefon: 0 232 464 55 59-53-20 Fax: 0 232 464 55 68

Eskişehir Şube:
Org. San. Böl. İş ve Tic. Mrk. No. 25/C ESKİŞEHİR
Telefon: 0 222 236 23 09-10 Fax: 0 222 236 23 11

Kocaeli Şube:
Hoca Halil Mah. Akova İş Merkezi No.
Telefon: 0 222 236 23 09-10 Fax: 0 222 236 23 11

Ambarlı Ofisi:
Angurya Çiftliği Mevkii Limanlar Caddesi /
Telefon: 0 222 236 23 09-10 Fax: 0 222 236 23 11

Mersin Ofisi:
Telefon: 0530 977 15 17

TOBB UND çözümleriyle sınırları kolayca aşın.

TOBB UND; lojistik sektöründe hizmet veren tüm firmalara, yüksek teminatlı taşımalar dahil olmak üzere transit çözümleri sunar.

Türkiye’de 4, Avrupa’da 50 hizmet noktasıyla 7/24 uzman desteği sağlar.

TOBBUND
Lojistik Yatırım AŞ

www.tobbund.com.tr

Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği
GÜMRÜK VE TİCARET ‘Uzman Görüş’
Dergisi

YIL: 2017
SAYI: 47
(Ekim - Aralık)

SAHİBİ
Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği
Adına Yönetim Kurulu Başkanı
Ruken MERMER

YAZI İŞLERİ SORUMLUSU
Sibel AVGÖREN

Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği
Yönetim KURULU
Ruken MERMER
Hakan TUNÇAĞIL
Sevecen GÖKATALAY ÇIKAN
Nazlı OĞUZ
Yeliz ÖZKAYA

Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği
Yayın KURULU
Sibel AVGÖREN
Emine Sultan ÇAPAR
Melek YAĞMUR
Davut ORHAN
Oğuz METE
Elif Ayşenur ÖZCAN
Burcu KORKMAZ
Emel ERGE
Ömer KOÇ

YÖNETİM ADRESİ
Dünya Ticaret Merkezi Tahran Caddesi
No:30 801/F Çankaya/ANKARA
Ayrıntılı bilgi ve talepleriniz için: gtud.org

ISSN: 1303-7722

Copyright © 2017 Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği Her hakkı saklıdır. Yaygın süreli yayıdır. Dergide yayımlanan yazılardaki görüşler yazarlarına aittir.

YAPIM
Alban Tanıtım Ltd. Şti.
Tunalı Hilmi Cad. Büklüm Sokak No: 45/3
Kavaklıdere/ANKARA
Tel: 0.312 430 13 15
www.albantanim.com.tr

BASKI
Korza Yayıncılık Basım San. ve Tic. A.Ş.
Yenice Mah. Çubuk Yolu No:3
Esenboğa / ANKARA
Tel: 0 312 342 22 08 (Pbx)

İÇİNDEKİLER

Ekim - Aralık 2017

04

Yönetim Kurulundan

05

Yayın Kurulundan

MAKALE

06

Customs 3.0 Dönemi
Dr. Erkan ERTÜRK

26

Uluslararası Ticarete Güvenilir Ülke Olmak: Stratejik Ticaret Kontrolleri
Ali KELLECI
Burak Cihan ÜRKMEZ

34

İşçi Kooperatiflerine Genel Bir Bakış
Ayşen ÇATAK

44

Tercihli Ticarete İlave Gümrük Vergisi İstisnası
Atilla ŞAHİN

52

Gümrük Vergi Ve Ceza Uyuşmazlıklarının İdari Aşamada Çözümü
Hasan Türkün ZOP

62

e-İhracat Ve Türkiye'nin e-İhracat Potansiyelinin Geliştirilmesinde Gümrük İdaresinin Rolü
Burcu KORKMAZ

72

Enflasyon Reçetelerinin Yaramaz Çocuğu: Gıda Fiyatları
Mert Can DUMAN

77

İş Ortamı (Doing Business) 2018 Raporunda Öne Çıkan Konular
Hamit BOZTEPE

SOSYAL SORUMLULUK

84

Topluma "Gümrük Olmazsa Ne Olur?" Sorusunu Sordurtmak
Yusuf ÖLÇEN

SEKTÖRÜN SESİ

88

Yetkilendirilmiş Yükümlü Uygulaması ve Danışmanlık Meselesi
Haki DEMİRTAŞ

91

Transit Rejiminde Uygulama Birliği: NCTS
Ferudun Cemal İNAL

YÖNETİM KURULUNDAN

Gümrük ve Ticaret Camiasının Değerli Mensupları,

Gümrük ve Ticaret “Uzman Görüş” Dergimizin 47. sayısı ile sizlerle birlikteyiz.

Yirmi yılı aşkın süredir dinamik ve vizyoner bakış açısına sahip, bilgi ve deneyimlerini paylaşarak görev yapan meslektaşlarımızın katkılarıyla kurulan Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği, kuruluşundan bugüne üyelerimizin gayretleriyle alanında öncü bir yapı haline geldi. Yönetim Kurulu olarak dış ticaret işlemlerinin bütün paydaşları tarafından bilinir olmayı ve Derneğimizi gümrük ve ticaret alanında deneyimlerini aktaran ve yol gösterici olarak akla ilk gelen kuruluş haline getirerek mesleğimizi hak ettiği noktaya çıkarmayı hedefliyoruz.

Daha önce sizlere duyurduğumuz ve Derneğimizin de destekleyicileri arasında yer aldığı, İstanbul Üniversitesi Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi ev sahipliğinde düzenlenen Ulaştırma Lojistik Ulusal Kongresi (ULUK 2017) 26-27 Ekim 2017 tarihlerinde İstanbul’da gerçekleştirildi. İşletmeler, tüketiciler ve devletler için önemi giderek artan faaliyetler olan lojistik ve ulaştırma konusunda ülkemizin sahip olduğu büyük potansiyel dikkate alındığında akademisyenlerin, bürokratların, sektör temsilcilerinin ve sivil toplum kuruluşlarının bilgi, birikim ve deneyimlerini paylaştığı ve günümüzde hızla gelişen bu alanlarda ortak bir platformun oluşturulmasını sağlamak amacıyla organize edilen kongrede Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği olarak yer almaktan memnuniyet duyduk. Derneğimizin bu alandaki faaliyetleri artarak devam edecek.

Gümrük TV’nin medya sponsoru olduğu, Türkiye’nin en büyük e-İhracat buluşması olan Uluslararası e-İhracat 17 Konferansı 31 Ekim-1 Kasım tarihleri arasında İstanbul’da yapıldı. Ulusal ve uluslararası 300’e yakın katılımcı ile gerçekleşen konferans ve panellerde, e-İhracata ilişkin birçok konu ele alındı. e-İhracatın Lojistiği Paneli’nde Derneğimizi temsilen yer alan değerli meslektaşımız Sn. Abdulkadir Özgen, Elektronik Ticaret Gümrük Beyannamesi (ETGB), iade süreçleri ve hızlı kargo işlemlerine ilişkin bilgi verdi. Yönetim Kurulu olarak kendisine bir kez daha teşekkür ederiz.

Derneğimiz bir taraftan da sosyal sorumluluk projelerine destek olmaya devam ediyor. Gazi Üniversitesi Sosyal Sorumluluk Projeleri Topluluğu’nun 250 kimsesiz çocuğa bayram hediyesi vermek için başlattığı kampanyaya Dernek olarak biz de katıldık ve sizlerin de desteğiyle 25 çocuk için katkı sağladık. Bundan sonra da bu tür projelerde elimizden geldiği kadar yer alacağız.

Beğeneceğinizi ümit ettiğimiz yeni sayımızı hazırlayan Yayın Kurulumuza emekleri için teşekkür ediyor, gümrük ve ticaret konularını alanında uzman isimlerden öğrenmek isteyen herkesin faydalanabileceği dergimizin 47. sayısını keyifle okumanızı umuyoruz.

Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği
Yönetim Kurulu

YAYIN KURULUNDAN

Değerli Okurlar,

Hepimizi endişelendiren bir olgu, sürekli karşı karşıya kaldığımız değişimdir. Ferdi hayatımızdan sosyal yaşantımıza, küçük veya büyük, kademeli veya ani pek çok değişiklik yolumuza çıkar. Bireyler gibi toplumlar da fikri veya maddi kaynaklı değişikliklere farklı yanıtlar verebilir. Değişimi fark edip önlem alanlar endişelerini kısmi veya küllü bir şekilde giderirken, henüz bu farkındalığa erişemeyenler, sıkıntılarla sarsılabilir. Özellikle modern çağdaki en büyük değişim kaynağı olan teknolojiyi yönetebilen toplumlar, refahlarını artırabilmektedir. Benzer şekilde firmalar, kamu kurumları gibi örgütler de teknolojiyi yönetebildikleri ölçüde güçlenmektedir. Bu noktada, Türk Gümrük İdaresinin de sabit bir yapının ötesine geçmek için emek harcadığını ve ülkemizin rekabet gücüne katkı sağladığını söylemek eksik bir değerlendirme olmayacaktır. Elinizdeki dergi, gösterilen çabayı somutlaştıran örnekleri sunmaktadır.

Değerli yazarlarımızdan gelen katkılar aşağıdadır.

Küresel ticari gelişmelerin gümrük idareleri üzerindeki etkilerini dönemler itibarıyla incelendiği Customs 3.0 Dönemi başlıklı makalede, ticaretin serbestleştirilmesinden başlayarak kolaylaştırılmasına doğru giden bir eğilim gözler önüne serilmektedir.

Ulusal güvenliğe yönelik tehditlerin, ikili veya çoklu işbirliklerini zorunlu kıldığı günümüzde, stratejik ticaret kontrolleri ile belirli eşyaya geleneksel izin prosedürleri ya da geleneksel gümrük kontrollerinden ayrı bir kontrol sistemi uygulanmaktadır. Güvenilir Ülke Olmak: Stratejik Ticaret Kontrolleri isimli makalede bu sistemin sunduğu faydalar ve mevcut durum ele alınmaktadır.

Uluslararası ölçütlere göre çalışanların kooperatif sermayesinin %50’sine sahip olduğu işçi kooperatifleri, daha eşitlikçi, daha etkin, istihdamı korumada daha başarılıdır denebilir. İşçi kooperatiflerinin yapısı, sağladığı avantajlar ve ülkemiz için önerilere İşçi Kooperatiflerine Genel Bir Bakış isimli makalede bulabilirsiniz.

Ticaret erbabından gelen oldukça faydalı birkaç değerlendirmeyi de sizlerle paylaşmaktan memnuniyet duyuyoruz: Tercihli Ticarete İlave Gümrük Vergisi İstisnası, Yetkilendirilmiş Yükümlü Uygulaması ve Danışmanlık Meselesi, Transit Rejiminde Uygulama Birliği: NCTS. Avukatlık mesleğini icra eden bir yazarımıza ait Gümrük Vergi ve Ceza Uyuşmazlıklarının İdari Aşamada Çözümü isimli makalenin de faydalı olacağını düşünmekteyiz.

İş Ortamı (Doing Business) 2018 Raporunda Öne Çıkan Konular başlıklı makalede yakın zaman önce yayımlanan rapora ilişkin kısa bir değerlendirme sunulmakta; Enflasyon Reçetelerinin Yaramaz Çocuğu: Gıda Fiyatları isimli makalede ise enflasyon tartışmalarına farklı bir bakış açısı ile yaklaşılmaktadır.

Topluma “Gümrük Olmazsa Ne Olur?” Sorusunu Sordurtmak isimli çalışmada, gümrük idaresi hakkında vatandaşların bilgisi ve algısı sorgulanmaktadır.

Dergimizin gümrük ve ticaret ile doğrudan veya dolaylı ilgisi bulunan her konuya ve paylaşacak sözü olan herkese açık olduğunu bir kere daha belirtiriz. Hem keyif hem fayda alabilmeniz ümidiyle.

Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği
Yayın Kurulu

Dr. Erkan ERTÜRK
Gümrükler Genel Müdürlüğü/Kıymet
ve Vergilendirme Dairesi
Daire Başkanı

CUSTOMS 3.0 DÖNEMİ

Giriş

İlk çağlardan günümüze gelinceye kadar belirli bir medeniyet seviyesine erişen hemen hemen tüm toplumlarda gümrük olgusu bulunmaktaydı. Nitekim Çin, İran, Anadolu, Roma, Bizans, Mısır ve Arabistan'da tarihi öncesi dönemlerde de gümrüklerin olduğuna dair bilgiler vardır.

Geçmiş oldukça eskiye dayanan gümrük olgusu, tarihin farklı dönemlerinde farklı ülkeler veya coğrafyalar tarafından çok farklı şekillerde uygulanagelmıştır. Gümrük uygulamalarının standartlaşması ve serbestleştirme çabalarının 20 yy. başlarından itibaren ve özellikle GATT'tan sonra başlaması nedeniyle söz konusu çalışmamızda bu dönemden itibaren uluslararası alanda yaşanan gelişmeleri ve daha sonra bu gelişmelerin gümrük idareleri üzerine olan dönüştürücü etkilerini açıklayacağız. Söz konusu dönüştürücü etkiler

her bir ülke için farklı zamanlarda (kimi daha erken kimi daha geç) gerçekleşmekle beraber dönüşümün şeklinin gelişmiş ülkeler için benzer şekillerde olduğu ve üç aşamada gerçekleştiği değerlendirilmektedir. Customs 1.0 diye ifade ettiğimiz ilk dönem daha çok ülkeler arasındaki ticaretin serbestleştirilmesine yönelik faaliyetleri içermektedir. Ticari faaliyetlerin serbestleştirilmesinin bir sonucu olarak artan ticaret hacmi karşısında gümrük idarelerinin gerçekleştirdiği risk bazlı denetim yaklaşımları ile bazı önemli basitleştirme düzenlemeleri ise Customs 2.0 olarak ifade ettiğimiz dönemde ortaya çıkmıştır. Ticari hayatın oldukça hızlı gelişmesi, teknolojik yeteneklerin artması ile birlikte gümrük işlemlerinin daha hızlı ve güvenli yapılması konusundaki talepler Customs 3.0 diye adlandırdığımız dönemin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu dönemde gümrük işlemlerinin yoğun bir şekilde dijitalleştiğini ve basitleştirme çabalarının dijitalleşme ile birlikte büyük bir dönüşüm geçirdiğini görmekteyiz. Yapmış olduğumuz bu ayırıma göre bugün bazı ülkeler hala Customs 1.0 diye adlandırdığımız dönüşüm başlangıç aşamasında yer alabiliyor iken bazı (özellikle gelişmiş) ülkeler son aşamada yani Customs 3.0'a geçmiş bulunmaktadır.

Bugün devletlerin, kendi ülkelerinde faaliyet gösteren firmalara rekabet avantajı sağlamak ve yatırım ortamını iyileştirmek amacıyla basitleştirme çabalarına büyük önem verdiklerini görüyoruz. Basitleştirme ile birlikte güvenli ticaretin yapılması ise risk bazlı denetimin önemini arttırmış bulunmaktadır. Ülke gümrük idarelerinin başarısı, Customs 3.0 diye ifade ettiğimiz dönemde yapılan yeniliklere ülkelerin adaptasyon hızıyla ölçüleceğini düşünüyoruz. Bu nedenlerle önümüzdeki dönemde, vergi tahsilatlarından herhangi bir olumsuzluğa yol açılmadan ticari hayatın rekabetçi bir ortamda yürütülmesini sağlamak amacıyla gümrük idarelerinin bu dönüşüme çok hızlı adapte olması gerekmektedir. Adaptasyon ne kadar hızlı olursa ülke ekonomisine katkı da o derece yüksek olacağından ülkelerin stratejik planlamalarında gümrük idaresine gereken önemi vermeleri gerektiği değerlendirilmektedir.

Customs 1.0 Dönemi

Customs 1.0 diye ifade ettiğimiz dönem, daha öncede belirttiğimiz üzere ticaretin serbestleştirilmesine

Bazı ülkeler hala Customs dönüşüm başlangıç aşaması olan Customs 1.0'da iken bazı ülkeler son aşamaya yani Customs 3.0'a geçmiş bulunmaktadır.

yönelik çabaların gerçekleştirildiği zaman dilimini ifade etmektedir.

Uluslararası alanda, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ticaretin serbestleştirilmesi ve önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik çabalar yoğunluk kazanmıştır. Uluslararası alanda ilk çaba, Uluslararası Ticaret Örgütü (ITO) tasarısı çerçevesinde gündeme gelmiştir. Ancak bu girişim, tasarımın ABD Parlamentosu tarafından onaylanmaması nedeniyle başarısızlığa uğramıştır.

1947 yılında imzalanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), Uluslararası Ticaret Örgütü (ITO) girişimine benzer amaçlara ulaşmak üzere hazırlanan, başlangıçta geçici bir anlaşma olarak ortaya çıkmıştır. Ancak zamanla kurumlaşmış ve uluslararası ticaretin gelişmesinde büyük katkısı olan çok taraflı ticaret görüşmelerinin ekseni olmuştur. Bu teşkilat 1994 yılında sonuçlanan Uruguay Raund görüşmeleri sonucunda, Dünya Ticaret Örgütü'ne dönüşmüştür.

Custom 1.0 diye adlandırdığımız bu dönemde ülkeler arasında mevzuat ve uygulamalar açısından oldukça büyük farklılıklar bulunmaktaydı ve ülkelerin yükümlülükleri GATT kapsamında yaptıkları anlaşmalar çerçevesinde belirlenmekteydi. Bu dönemde serbest ticaret anlaşmaları, gümrük birlikleri ile ülkeler arasındaki gümrük duvarlarının indirilmesi sağlanmıştır. Bu dönemin diğer önemli özellikleri ise eşyanın sınıflandırılmasına ilişkin ortak bir tarifelin geliştirilmesi ile gümrük kıymetinin tespitinde Cenevre Kıymet Koduna geçilmesi olmuştur. Bu dönem yine menşee kazanmaya ilişkin kuralların ilk defa belirlenmesi açısından da önem arz etmektedir.

Aşağıda Customs 1.0 ve Customs 2.0 döneminde eşyanın tarifesi, kıymeti ve menşeeine ilişkin uluslararası alanda yaşanan gelişmeler ile gümrük süreçlerinin basitleştirmesi ayrı ayrı başlıklar altında incelenirken

Customs 3.0 döneminde ise ticaretin kolaylaştırılması açısından yaşanan gelişmeler her bir yenilik başlığı altında açıklanmıştır.

1.1. Eşyanın Tarifesinde İlişkin Gelişmeler

Eşyaların sınıflandırılmasına yönelik bir ilginin eski çağlardan beri mevcut olduğunu görmekteyiz. Bu ilgi genellikle, yetkililerin hükümler alanındaki bölgelerden veya sınırlardan geçmekte olan eşyalara geçiş resmi veya vergi koyma arzularından doğarak gelişme göstermiştir. Daha sonra, sanayileşmiş toplumların gelişmesi, sanayileşme sürecinde ihtiyaç duyulan hammaddelerin tedariki ve ihtiyaç fazlası malların başka ülkelere satımı gibi olgular, bu tür malların belirlenmesine yönelik bir sınıflandırma sistemi gereksinimini oluşturmuştur.

İlk “Eşya Sınıflandırma Sistemleri”, özel vergi veya geçiş resimlerine tabi eşyalar ile bu vergi ve resimlerden muaf tutulan eşyaların alfabetik bir sıralamasından ibaretti. Ancak, farklı vergi hadlerinin veya muafiyetlerin ve ayrı alfabetik sıralamaların değişiklik arz etmesi, eşyaların farklı bir şekilde sınıflandırılmaları gerektiği olgusunu yaratmıştır. Böylece eşyalar, vergi statülerinden ziyade, yapıları itibarıyla sınıflandırmaya tabi tutulmuşlardır.

Uluslararası ticaretin düzeyi ve önemi arttıkça, ilgili devletlerin yetkili resmî ve gayiresmî organları, ithal edilen ve ticaret alanlarından geçen malların gümrük vergileri ile eş değerdeki vergilerin değerlendirilmesinde kolaylık sağlanması açısından ortak çalışmalara yönelmişlerdir. Bu yönelmede, vergilerden ziyade, ulusal gümrük tarifelerindeki farklılıkların güçlük teşkil ettiği fark edilmiş ve bu güçlüklerin (örneğin; pozisyonların ve numaralandırılmasındaki farklılıklar, bu sıralanışta alt ayrımların farklı oluşları, ürünlerin tanımı ve tarifelerine dayalı sınıflandırmalar vb.) giderilerek, ortak ilkeler doğrultusunda hazırlanacak bir nomanklatür kullanılması amaçlanmıştır.

Ortak Dünya Nomanklatürü’nü oluşturma çabaları, uluslararası ticaret sürecini kolaylaştırmak amacıyla taşınmaktaydı. Bu çabalar, sonuç olarak, zaman zaman tarife ve istatistik amaçları için de kullanılan nomanklatürlerin yapılmasına neden olmuştur.

1913 yılında Brüksel’de yapılan ikinci Uluslararası Ticari İstatistik Konferansı’nda, ilk tek tip istatistik nomanklatürü uluslararası sözleşmeyle onaylanarak 29 ülke tarafından 31 Aralık 1913 tarihinde kabul edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında dünya konjonktüründe kendini gösteren gelişmeler, batılı uluslarca serbest ticarete duyulan arzu ve ekonomik yapının yeniden oluşmasına yönelik hamleler, gümrük tarifelerinin standardizasyonu için uygun ortamı yaratmış ve bu anlamda bir kez daha uluslararası ortak bir gümrük nomanklatürünün hazırlanmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Sonuçta, 1949 yılında hazırlanan taslak, yeniden gözden geçirilerek kısaltılmış ve basitleştirilmiş olarak Gümrük Tarifelerinde Mal Sınıflandırma Nomanklatürü’ne ilişkin 15 Aralık 1950 tarihli Brüksel Sözleşmesi’nin (Konvansiyonu) özünü oluşturmuş ve 11 Eylül 1959 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren Nomanklatür 1974 yılına kadar Brüksel Nomanklatürü (Gümrük İşbirliği Konseyi Nomanklatürü) olarak anılmıştır.

ABD ve Kanada gibi bazı ülkeler ise Gümrük İşbirliği Konseyi’ne üye olmakla birlikte, Nomanklatür Sözleşmesine taraf olmamışlar ve BM tarafından geliştirilen Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması Nomanklatürü’nü (STIC) uygulamışlardır.

Böylece iki farklı nomanklatür ortaya çıkmıştır. Bazı ülkelerin Gümrük İşbirliği Nomanklatürü’nün uygulamaları, ABD ve diğer bazı ülkelerin ise Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması’nı kullanmaları uluslararası ekonomik ilişkilerde güçlükler oluşturmuştur. Bu nedenle ortak bir Armonize Mal Tanımı ve Kodlama Sistemi’nin oluşturulmasının uluslararası ticaretin gelişmesi için zorunlu olduğuna karar verilmiştir.

1981 yılında tamamlanan Armonize Sistem Nomanklatürü Avrupa Toplulukları da dahil olmak üzere 41 ülke tarafından 01.01.1998 tarihinden itibaren uygulamaya konulmuştur.

Bugün Armonize Mal Tanımı ve Kodlama Sistemi’ne ilişkin Uluslararası Sözleşme’ye 130 ülke taraftır. Ayrıca 74 ülke de Sözleşmeye taraf olmadan bu sistemi takip etmektedir. Ülkemiz 1 Ocak 1989 da yürürlüğe

giren 10 Kasım 1988 tarih 3501 sayılı Kanunla söz konusu Nomanklatürü kabul ederek Gümrük Tarife Cetvelimizin hazırlanmasında esas almıştır.

Bunu takiben, 01.01.1996 tarihinden itibaren Türkiye’nin Gümrük Birliği’ne dahil olması nedeniyle Gümrük Giriş Tarife Cetveli’nde, Armonize Sistem Nomanklatürüne dayalı olarak AB Kombine Nomanklatürü esas alınarak 12 rakamlı Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu uygulamasına geçilmiştir.

Görüleceği üzere, bu dönemde tarife açısından oldukça önemli gelişmeler yaşanmış ve ortak bir tarife pozisyonunun oluşturulması bu dönemin sonunda gerçekleştirilmiştir.

1.2. Eşyanın Gümrük Kıymetine İlişkin Gelişmeler

Uluslararası alanda ortak bir kıymet tanımına yönelik ilk çaba, Havana’da yapılan görüşmelerde ortaya çıkan Uluslararası Ticaret Örgütü (ITO) tasarısı çerçevesinde gündeme gelmiştir. Ancak bu girişim, tasarımın ABD Parlamentosu tarafından onaylanmaması nedeniyle başarısızlığa uğramıştır.

1947 yılında imzalanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması’nın (GATT) önemi, ortak bir kıymet tanımına ulaşma yönündeki çabaların ilk somut sonucunun yansıdığı metin olmasıdır. Söz konusu anlaşmanın VII nci maddesi, ithal eşyasının gümrük kıymetinin belirlenmesi ile ilgilidir.

Söz konusu metin incelendiğinde görüleceği üzere burada “ithal emtianın gümrük kıymetine bu emtianın veya emsali emtianın üzerinden vergi tarh edilecek gerçek kıymeti esas alınır” denilerek bir tanım yapılmaya çalışılmıştır. Bu tanım aslında tam bir tanım değil, uygulamada ortaya çıkabilecek farklı tanımların sınırlarını çizen genel bir çerçevedir. Bu düzenlemenin amacı, kıymet uygulamalarının tarife dışı bir engel olarak kullanılmasının engellenmesini teminen keyfi ve fiktif gümrük kıymetlerinin uygulanmasını önlemek ve ithal eşyasının gümrük kıymetinin gerçek kıymete, yani eşyanın tam ve serbest rekabet koşulları altında satıldığı veya satışa arz edildiği fiyata dayandırılmasını sağlamaktır.

GATT’ın kabul edilmesi ile birlikte, gümrük kıymeti konusunda iki farklı tanım ortaya çıkmıştır: Ortak Pa-

zar ülkeleri tarafından hazırlanan ve Brüksel Kıymet Sözleşmesi ile ortaya konulan normatif esasa dayalı Brüksel Kıymet Tanımı ve başta ABD olmak üzere bazı ülkelerin uyguladığı pozitif esaslı kıymet tanımı.

Normatif tanımda, ithal eşyasının belirli koşullarda edebileceği varsayılan fiyatı, yani ticari işlemde fiilen ortaya çıkan değil, çıkabileceği varsayılan fiyat esas alınmaktaydı. Pozitif tanımda ise eşyanın ticari işlemde fiilen ortaya çıkmış olan gerçek kıymeti değerlendirme temeli olarak kabul edilmekteydi.

Uygulama farklılığı, GATT’ın VII nci maddesinin farklı yorumlanmasından kaynaklanmaktaydı. Bunun üzerine, yorum farklılıklarını gidererek bir sonuca ulaşılması için bir çaba harcanmaya başlandı. Çünkü kıymet tespit amacıyla yapılan bazı uygulamaların uluslararası ticaret üzerinde olumsuz etki yarattığı, hatta tarife dışı engel olarak kullanıldığı görülmüştür.

Bu çabalar, 1979 yılında tamamlanan Tokyo Raund Çok Taraflı Ticaret Görüşmelerinde sonuç vermiş ve ortaya GATT’ın VII nci Maddesinin Uygulanmasına Dair Anlaşma çıkmıştır. Bu anlaşma “GATT Kıymet Anlaşması” ve “Cenevre Kıymet Tanımı” olarak da anılır.

Başlangıçta, 1981 yılından itibaren sadece gelişmiş ülkeler tarafından (ABD, Batı Avrupa ülkeleri...) kabul edilen bu Anlaşma, zaman içinde, bir çok gelişmekte olan ülke tarafından da kabul edildi. Ancak yine de bu ilk dönemde Anlaşma çok yaygın bir uluslararası kabul görmemiştir.

1994 yılında sonuçlanan ve Dünya Ticaret Örgütü’nün kurulması ile sonuçlanan Uruguay Raund sonunda ise, bu anlaşma (teknik hükümleri aynı kalarak) DTÖ Kıymet Anlaşması halini almıştır. Şu anda, mezkur anlaşma bir çok ülke tarafından kabul edilmiştir ve DTÖ’nün temel anlaşmalarından biri olması nedeniyle üyelerinin uygulaması zorunlu bulunduğundan çok yaygın bir kabul görmüştür.

Türkiye, “Brüksel Kıymet Sözleşmesi’ni” 1955 yılında yürürlüğe giren 6449 sayılı Kanun ile uygulamaya başlamıştır. Daha sonra yukarıda belirtilen gelişmelere paralel olarak Türkiye, Brüksel Kıymet Sözleşmesi’nden fiilen 1987 yılında çekilmiştir. Cenevre Kıymet

Sözleşmesi ise 1986 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylanmış, bu Kararı uygun bulan Kanun ise 1988 yılında yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu sözleşmenin fiili uygulamasına 5 yıllık erteleme hakkının kullanımı ve bazı gecikmelerden dolayı ancak 1994 yılında geçilebilmiştir.

1.3. Eşyanın Menşesine İlişkin Gelişmeler

Farklı ülkelerden gelen ürünlerin uygulamada farklı muameleye tabi olması, menşe kurallarına ihtiyacın doğmasına neden olmuştur. Ticarete konu malların tabi olduğu uygulamalar çeşitlendikçe, ürünlerin menşesinin belirlenmesi, farklılaşmış menşe kuralı uygulamalarının varlığı yüzünden gittikçe daha karmaşık ve zahmetli bir iş haline gelmiştir.

Geçmişe bakıldığında, menşe kuralı uygulamalarının eşzamanlı olarak başlamadığını görüyoruz. 1910 tarihli bir Fransız yasaının, hükümete Birleşik Devletler ve Porto Riko menşeli bal, kahve, kakao, bakır, nikel ve tarım makinesi gibi bazı ürünlerin ithalatında taviz uygulaması için yetki verdiğini görüyoruz. Ancak bu düzenlemede, ürünlerin Birleşik Devletler’de ya da Porto Riko’da üretilip üretilmediğini saptamaya yarayan ölçütler bulunmamaktaydı.

Benzer bir uygulama, Britanya İmparatorluğu tarafından yürürlüğe konulmuş olan 1919 Maliye Kanunu’nda (Finance Act) görülmektedir. Bu kanuna ekli cetvelin ikinci sütununda yer alan ve İmparatorluk topraklarında yetiştirilen, üretilen veya imal edilen ürünlere indirilmiş oranlar uygulanmıştır. Kanunun dikkati çeken yanı, ürünlerin İmparatorluk toprakları içinde üretilip üretilmediğini sınayan ölçütlere de, yani menşe kurallarını da yer verilmiş olmasıdır. Buna göre, değerinin Ticaret Kurulu’nca saptanmış belli bir oranı, Britanya İmparatorluğu’nda gerçekleştirilen işçiliğe tekabül etmeyen ürünler, İmparatorluk’ta üretilmiş kabul edilmemiştir.

ABD’nin 1930’da Filipinler ve Porto Riko’ya tercih tanıyan özel uygulamasına ise, aynı tarihli tarife Kanununda rastlanır. Bu Kanun Filipinler ya da ABD girdilerinden veya bunların bileşiminden üretilmiş Filipin ürünlerinin, toplam kıymetlerinin %20’si oranında yabancı menşeli girdi kullanılmış olmasına izin

vererek ve ödenmiş gümrük vergilerinin iadesini de yasaklayarak ABD’ye vergisiz ithal edilmesine cevaz vermiştir.

Görüldüğü üzere, geçmişte menşe kurallarının sadece gerektiği zaman kullanılmasını ya da bunların bir örnek bir şekilde oluşturulmasını garanti eden bir mekanizma da bulunmamaktaydı. Aksine, yıllar boyunca hükümetler tarafından, dış ticaret akışını kendi lehlerine çevirmek için farklı kurallar uygulamaya konulmuştur. Tercihli ticaret alanlarının zorunlu kıldığı, farklı kaygılarla oluşturulmuş farklı kurullarla da durum gittikçe daha girift hale gelmiştir. Menşe kurallarını bir örnek hale getirme konusundaki ilk çabalar, GATT’ın ilk toplantılarında gündeme gelmiş, ancak konu ulusal gümrük idarelerinin direnişi ile karşılaşmıştır.

Menşe kurallarının belli standartlara oturtulması, böylece korumacı bir politik araç olarak kullanılmasının önüne geçilmesi çabalarının başında ilk olarak 1973 tarihli Kyoto Sözleşmesi gelmektedir. Kyoto Sözleşmesi tercihli ya da tercihsiz menşe kuralları ayrımına gitmemiş, zımnî bir şekilde tercihli menşe kurallarına ilişkin düzenlemelerde bulunmuş ve bunları belli başlı üç kategoride toplanacak şekilde sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmanın temelinde ise üretimde kullanılacak girdilerin esaslı bir işlem ve işçilikten geçmiş olmaları koşulu bulunmaktadır.

1.4. Kyoto Sözleşmesi ve Öngörülen Basitleştirmeler

GATT ile birlikte Gümrük vergilerinin indirilmeye başlanması ve tarife, kıymet ve menşe konusundaki uluslararası gelişmeler sonrasında artan ticaret hacmi ile birlikte gündeme, gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması konusu gelmiştir. Bu konudaki en önemli gelişme DGÖ (Gümrük İşbirliği Konseyi) bünyesinde gerçekleştirilen çalışmalardır. Bu çalışmalar sonucunda, 1973 yılında Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılmasına İlişkin Uluslararası Kyoto Sözleşmesi imzalanmış ve 1974 yılında yürürlüğe girmiştir.

Kyoto Sözleşmesi iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm enstrümanların uygulanmasına ilişkin genel önerilerin belirtildiği 19 maddeden, ikinci bölüm ise

31 adet Ek’ten oluşmaktadır. Eklerin her biri belirli bir gümrük işlemine ayrılmıştır. Bir ek’in uygulamaya girmesi için beş ülke tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Her ek kullanılan temel gümrük terimlerine ilişkin tanımlardan ve ilgili işlemlerin uygulanmasına ilişkin kurallardan oluşmaktadır. Bu öneriler üç ayrı formdadır. Standartlar ulusal mevzuatın basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması için zaruri olduğu düşünülen genel uygulamaları içermektedir. “Tavsiye Uygulamaları” gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması için gümrük idaresinin yapısının geliştirilmesine yönelik önerileri kapsamaktadır. “Notlar” kısmında ise uygulanabilecek standartlar ve tavsiye edilen uygulamalar yer almaktadır.

Sözleşme ile akit tarafları, beyanname verilmesinden önceki gümrük formalitelerinde, eşyanın geçici olarak depolanmasında, ticari amaçla kullanılan taşıma araçlarına uygulanacak gümrük formalitelerinde, ithalatta, gümrük antreplarına ve acil sevkiyata ilişkin işlemlerde gümrük uygulamalarının basitleştirilmesi ve ahenkleştirilmesini kabul etmişlerdir. Ancak, bu dönemde uluslararası ticaret, taşımacılık ve yönetim tekniklerinde meydana gelen radikal değişikliklere ve öte yandan orijinal sözleşmede gümrük işlemlerinin dünya genelinde basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması da tam anlamıyla sonuçlandırılmamıştır.

Bununla birlikte ilk defa uluslararası bir belgede basitleştirmeye ilişkin bazı temel ilkelere yer verilmesi oldukça önemli bir gelişme olmuştur. Makale amaçları doğrultusunda burada sadece Kyoto Sözleşmesinde yer alan ve basitleştirme açısından oldukça önemli görülen bazı genel ilkelere yer verilmiştir.

Buna göre Sözleşme, beyanname verilmesinden önceki aşama ile ilgili olarak, uluslararası ticaretin aksaması için alınan önlemlerin asgariye indirilmesini, taşıyıcı tarafından tamamlanması gereken formalitelerin olabildiğince basitleştirilmesini ve bunlarla ilgili bilgilerin ilgili herkes tarafından kolaylıkla temin edilebilmesini düzenlemiştir.

Yine Sözleşme’de, geçici olarak depolanacak eşya ile ilgili olarak tamamlanması gereken gümrük formalitelerinin basitleştirilmesi ve sadeleştirilmesi ile ilgili olarak da düzenlemelerde bulunulmuştur. Bu düzenlemelere; teminat tutarının ödenebilir ithal vergi ve resimleri göz önüne alınarak mümkün olduğunca düşük tutulması, ulusal mevzuat geçici depolama için bir zaman sınırı öngörüyor ise, bu süre, ithalatçının eşyayı bir gümrük rejimine tabi tutabilmesi için gerekli formaliteleri tamamlayabilmesine olanak tanıyacak bir süre olması, belirlenen zaman sınırının kullanılan taşıma şekline göre değişebileceği ve deniz yolu ile ithal edilen eşya için bu sürenin daha fazla olabile-

TA- RIC en basit anlatımı ile; Topluluğun ortak tarife ve ticaret mevzuatının derlenmiş, özgün ve yeknesak bir şekilde kodlanmış halini ifade etmektedir.

ceği, geçerli sayılacak nedenlerle gümrük idareleri başlangıçta tespit edilen süreyi de uzatabileceği gibi örnekleri verebiliriz.

Sözleşme, ticari amaçla kullanılan taşıma araçlarına uygulanacak gümrük formalitelerine ilişkin olarak gümrük formalitelerinin mümkün olduğunca hızlı bir şekilde yapılmasının önemini vurgulayarak, mevcut formalitelerin de mevzuat çerçevesinde en aza indirilmesi gerektiğini hüküm altına almıştır. Buna göre uygulanacak gümrük formalitelerinin, bu araçların kayıtlı oldukları ülkeye veya sahiplerine bakılmaksızın, kalkış veya varış ülkeleri göz önüne alınmadan eşit olarak uygulanacağı ve bu araçların, yüklü olsun veya olmasın ithal vergi ve resimlerinden şartlı muaf olarak ve ithal yasak ve kısıtlamalarına tabi olmaksızın, gümrük hattına geçici olarak kabulüne izin verileceği de düzenlenmiştir.

Sözleşme, beyannamenin verilmesi, beyanın tevsi-kine yarayan belgelerin ibrazı ve gerekli ithal vergi ve resimlerinin ödenmesi konusunda mümkün olduğunca sadeleştirme ve basitleştirme öngörmektedir. Bu düzenlemelerden bazılarını örnek olarak; ithalat beyannamesine ilişkin verilecek sürenin belirlenmesi, eşyanın aynı kişi tarafından sık sık ithal edildiği hallerde, gümrük makamları belirli bir süre için bu kişi tarafından yapılan tüm ithalatı kapsayan bir tek beyanname vermesi, beyannamenin kontrolünün tescilden sonra en kısa zamanda sonuçlandırılması, eşyanın diğer yetkili makamlar tarafından da kontrol edilmesi gerektiği takdirde, gümrük, muayenesini mümkün olduğunca diğer yetkili makamların kontrolü ile aynı zamanda gerçekleştirilmesi, sürekli olarak ithal amacıyla gümrükten eşya çeken kişilere, faiz yüklenmesizin, ithal vergi ve resimlerinin ödenmesinde erteleme izni verilmesi gösterilebilir.

Sözleşme, antrepo işlemlerine ilişkin olarak da mümkün olan en fazla sadelik ve basitleştirmeyi öngörmektedir. Buna göre gümrük antrepolarının bütün ithalatçılara açık olması, gümrük antrepolarının, gümrük makamları, diğer makamlar, özel veya tüzel kişiler tarafından işletilebilmesi, ithal eşyasının genel antrepolara koyma hakkının sadece ithalatçılara değil diğer kişilere de tanınması, belli bazı kişilerin sadece kendi kullanımlarına ayrılmış gümrük antrepolarına olanak tanınması, gümrük makamlarınca global teminatının kabul edilmesi, gümrük makamlarının antreponun yeterli derecede gümrük gözetimi altında olduğu ve özellikle gümrük kilidinin bulunduğu durumlarda teminat isteminden feragat etmesi, antrepolarda bulunan eşyanın elleçleme işlemine tabi tutulmasına izin verilmesi gibi hususlar sözleşmede yer almıştır.

Ülkemiz Kyoto Sözleşmesi ve 6 adet Eki'ne 27.09.1994 tarih ve 4035 sayılı Kyoto Sözleşmesine Katılımın Uygun Bulunduğu Kanun ile taraf olmakla beraber bazı maddeler için çekinceler koymuştur.

Customs 2.0 Dönemi

Customs 2.0 diye adlandırdığımız dönemde tarife ve kıymet konusunda gümrük idarelerinin uygulamaları açısından önemli bazı gelişmeler yaşanırken menşe konusunda çok fazla bir ilerleme sağlanamamıştır. Yine basitleştirmeler açısından Kyoto Sözleşmesi'ne katılımın istenilen düzeyde olmaması nedeniyle sözleşme gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiştir. Bu döneme özelliğini veren en önemli hususun, bazı gümrük idarelerinin belirlediği kriterleri sağlayan firmalara kolaylaştırmalar sağlanması ve eşyanın gümrük kontrollerinin risk analizine göre sonradan kontrol edilmesi olduğunu söyleyebiliriz.

2.1. Eşyanın Tarifesine İlişkin Gelişmeler

Customs 1.0 döneminde tarife alanında çok büyük bir ilerleme sağlanarak ortak bir nomanklatürün oluşturulması başarılmıştır. Tarife açısından ikinci dönemde gerçekleştirilen ilerlemeler bölgesel birlikler bazında ya da ülke içinde uygulanan ticaret politikalarına ilişkin gelişmelerin tarife bazında izlenmesinin sağlanması olmuştur.

Bilindiği üzere, Gümrük Birliği'nin en temel özelliği, üye ülkelerin kendi aralarındaki ticarete hiçbir şekilde miktar ve gümrük vergisi kısıtlamalarının bulunmaması ve üçüncü ülkeler ile ticaretlerinde de ortak bir gümrük tarifesi uygulamaları olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, takip edilecek ticaret politikaları da ortak belirlenmektedir. Nitekim Avrupa Birliği için, diğer ülkelerle gümrük birlikleri veya serbest ticaret anlaşmaları yapılması, ortak ticaret politikalarının tespiti hep Topluluk düzeyinde gerçekleşmektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için oluşturulan ve sürekli yenilenip ihtiyaca göre değiştirilen yasal mevzuat, kapsamı ve ayrıntıları itibarı ile devasa boyutlardadır. Bu durum, ortak ticaret politikasının takip edilebilmesi adına büyük kolaylık sağlaması yanında önemli bir riski de beraberinde getirmektedir ki; o da yanlış, eksik, yeknesak olmayan uygulamaların ortaya çıkabilme tehlikesidir.

Bu potansiyel sorunun çözümüne ilişkin olarak, sürekli yenilenen ve değiştirilen mevzuatın yorumlanması, kodlanması ve dağıtımının tek merkezden yapılması bir zorunluluk olmuştur. İşte bu zorunluluğun altında TARIC'in yapılış amacı yatmaktadır. Zira TARIC en basit anlatımı ile; Topluluğun ortak tarife ve ticaret mevzuatının derlenmiş ve de özgün ve yeknesak bir şekilde kodlanmış halini ifade etmektedir. Uygulama ve yönetimi ise DG TAXUD tarafından işletilen merkezi bir veri tabanı vasıtası ile olmaktadır. TARIC adı altında tanımlanan bu yeni sistem, tüm Topluluk dış ticaret mevzuatına ilişkin hüküm ve ticaret önlemlerinin bir araya getirildiği Topluluk Entegre Tarifesi olarak adlandırılmıştır.

Eşya kodları 10 basamaklı olarak yapılandırılmıştır. Topluluk, 6 basamaklı Armonize Sistem kodlarına iki basamak daha ilave ederek, 8 basamaklı Kombine Nomanklatürü (CN) açılımlarını oluşturmuştur. CN her yıl itibarı ile revize edilerek Ekim ayı sonuna doğru Resmi Gazete'de yayımlanarak, 1 Ocak itibarıyla yürürlüğe girmektedir.

Kombine Nomanklatürün (CN) Topluluk tarife ve ticaret mevzuatlarını eksiksiz şekilde karşılayacak ayrıntıda olmaması sebebiyle, CN'nin 8 basamaklı açılımlarına 2 basamak daha ilave edilerek 10 basamaklı TARIC kodları oluşturulmuştur. 2 basamak ilaveli TARIC

kodları "99" a kadar gidebilmektedir ve CN alt pozisyonu altında açılım yapılmadığı takdirde kod "00" ile sona ermektedir. Yasal ihtiyaçlara binaen yeni kodların açılması her zaman mümkündür. Bu şekilde oluşan 10 basamaklı yapıyı (ilave TARIC Ek Kodu ile birlikte) aşağıda yer alan tablo ile özetleyebiliriz:

AS FASIL	1 2
AS POZİSYONU	1 2 3 4
AS ALT POZİSYONU	1 2 3 4 5 6
CN ALT POZİSYONU	1 2 3 4 5 6 7 8
TARIC ALT POZİSYONU	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
EK TARIC KODU	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

TARIC, büyük kısmı aşağıda belirtilen önlemlerden kaynaklanan 18.000 civarında ileri seviyede (iki ek rakam veya bir ek kod ile kodlanmış) alt bölümler ihtiva etmektedir. Bunlar: 1. Şartlı vergi muafiyetleri, 2. Tarife kotaları, 3. Tercihli tarife uygulamaları (kotalar ve tavanlar dahil), 4. Gelişmekte olan ülkelere uygulanan genelleştirilmiş tercihleri sistemi (GTS) 5. Anti-damping ve fark giderici vergiler, 6. Fark giderici vergiler, 7. Tarımsal kısımlar (işlenmiş tarım ürünleri), 8. Birim Kıymetler (bazı çabuk bozulan eşya için dönem kıymetleri) 9. Minimum fiyatlar ve referans fiyatları, 10. İthalat yasaklamaları, 11. İthalat kısıtlamaları, 12. İthalat gözetimleri, 13. İspanya için tamamlayıcı ticaret mekanizması, 14. İhracat yasaklamaları, 15. İhracat kısıtlamaları, 16. İhracat gözetimleri ve 17. İhracat vergi iadeleri.

Söz konusu özellikleri itibarıyla TARIC, dış ticaret ile uğraşan kişilere ticaret politikası önemlerine uyum konusunda önemli bir rehber olma özelliği taşımaktadır. Ülkelerin artan dış ticaret hacimleri ile birlikte uygulanan dış ticaret politikalarının da oldukça karmaşıklaşması tarife bazlı geliştirmelerin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan TARIC benzeri uygulamaların, AB dışında yer alan ülkeler içinde oldukça faydalı olabileceği değerlendirilmektedir.

2.2. Eşyanın Gümrük Kıymetine İlişkin Gelişmeler

Ortaya çıkışında gelişmiş ülkelerin etkili olduğu Kıymet Anlaşması, bu ülkeler tarafından büyük güçlük yaşanmadan uygulamaya konulabilmiş, ancak geliş-

mekte olan ve az gelişmiş ülkelerin Kıymet Anlaşması'nın etkin bir şekilde uygulanması konusunda endişeleri olmuştur.

Anlaşmanın etkin bir şekilde uygulanabilmesi; gelişmiş bir ekonomik altyapı, yeterli bir hukuki altyapı, yerleşmiş bir kayıt sistemi ve etkili denetim mekanizmalarının bulunmasını gerektirmekteydi. Oysa gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde; kayıt sisteminin yerleşmemiş olması ve bunun sonucu olarak denetim imkânının kısıtlılığı, kayıt dışının yaygınlığı, ekonomik aktörlerin genel olarak küçük ölçekli olması, ekonomik ve hukuksal altyapının yetersizliği gibi pek çok handikapları bulunmaktaydı.

Buna karşın, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler, gerek teşvik/baskı gibi nedenlerle, gerekse de dünya ekonomisine ve uluslararası kuruluşlara entegre olabilmek için, GATT eki anlaşmalardan biri olan GATT Kıymet Anlaşması'nı erteleme haklarının bitiminden sonra da olsa uygulamaya koymak zorunda kalmışlardır.

Birçok ülke, DTÖ'ye 1995 ile 2000 yılları arasında katılmış olmakla birlikte, 10-15 yıl sonra dahi söz konusu ülkelerin çoğu Anlaşmayı uygulamada sorunlarla ve güçlüklerle karşılaşmaya devam etmiştir. Afrika Raporu Komisyonunda (Mart 2005) DTÖ Gümrük Kıymeti Anlaşması (sınır gümrük reformu dahil) birçok ülke tarafından imzalanmış olmasına rağmen, hiçbir zaman anlaşmanın ruhu içinde yürütülemediği.

Customs 2.0 dönemi daha çok ülkelerin Kıymet Anlaşması'nı uygulamaya yönelik çalışmaları ile geçmiştir. Bu kapsamda özellikle DGÖ daha çok gümrük kıymetinin etkin kontrolü ile ilgili olarak çeşitli çalıştay ve forumlar gerçekleştirmiştir. Yapılan çalışmalar kapsamında, bugün gümrük kıymetinin etkin kontrolü denildiğinde;

1. Risk temelli bir kıymet kontrol programında ithalatçıların risk profillerinin belirlenmesi,
2. Risk yönetiminin bir aracı olarak kıymet veri tabanının oluşturulması ve kullanımı,
3. Sevkiyat öncesinde, ithalat sırasında ve ithalat sonrasında yapılacak kıymet kontrollerinde bunlar arasındaki dengenin sağlanması,

4. Beyan edilen kıymetin doğruluğuna ve gerçekliğine ilişkin şüphelerin bulunduğu hallerde üye ülkelerde izlenmesi gereken usullerin belirlenmesi,

anlaşılması gerekmektedir.

Artan ticaret hacmi karşısında risk bazlı kıymet kontrolü yapılmasına yönelik altyapının oluşturulması ile kontrolde takip edilecek prensiplerin belirlenmesi günümüz gümrük idarelerinin en temel sorunlarından birini oluşturmaktadır. Yine artan ticaretin çok büyük bir kısmının "Çok Uluslu Şirketler" tarafından gerçekleştirilmesi de (ki bazı kaynaklarda uluslararası ticaretin %70'inin bu şirketler tarafından gerçekleştirildiği belirtilmektedir) kıymetin tespitinde gümrük idarelerine önemli görev ve sorumluluk yüklemiştir. Özellikle, ilişkili kişiler arasındaki fiyatın (transfer fiyat olarak adlandırılmaktadır) sadece gümrük kıymeti açısından değil yurt içinde ödenecek kurumlar vergisi matrahının tespiti açısından da önemli olması, hem gümrük hem de vergi idarelerinin kıymet belirleme yöntemlerinin uyumlaştırılmasını sağlama konusunda çalışma yapmalarını gerekli kılmıştır. Ancak bu konuda yeterli ilerlemenin sağlandığını söylemek mümkün değildir. DGÖ ve OECD tarafından gerçekleştirilen çalıştaylarda bu konu üzerinde bazı çözüm önerileri sunulmakla beraber hala alınacak uzun bir yol olduğu görülmektedir. Bugün sadece vergi idareleri tarafından düzenlenmiş APA'ların (Peşin Fiyatlandırma Anlaşmaları -bağlayıcı kıymet bilgisi) gümrük idarelerince dikkate alınması konusu gündemdedir. Kanımızca bu konunun çözümünde her iki idarenin ortak bağlayıcı kıymet bilgisi vermesi önemli bir adım olacaktır. Zaten DTÖ, gümrük kıymeti alanında bağlayıcı kıymet bilgisi verilmesi hususunda tüm üye ülkeleri teşvik etmektedir. Bugün dünyada çok az ülkede gümrük idareleri (ABD, Avustralya, Güney Kore vb) gümrük kıymeti konusunda bağlayıcı bilgi verebilmesine karşın önümüzdeki yıllarda bu sayının oldukça hızlı bir şekilde artacağı değerlendirilmektedir.

2.3. Eşyanın Menşesine İlişkin Gelişmeler

Daha önce belirtilen bu ilk harmonizasyon girişiminin ardından öncekinden daha ileri düzeyde bir sistematik öngören DTÖ çalışmaları gelmiştir. 1994 yılında oluşturulan Menşe Kuralları Anlaşması'nda menşe

kurallarının ticaretin önünde bir engel olarak kullanılmasının önüne geçecek şekilde şekillendirilmesi yönünde hükümlere yer verilirken, tercihli olmayan menşe kurallarının harmonize edilmesi amacıyla orta vadeli bir süreç üzerinde de mutabakat sağlanmış, üç yıl içinde tamamlanması öngörülen bir çalışma programı hazırlanmış ve bu çalışmayı yürütmek üzere bir Teknik Komite oluşturulmuştur.

Oldukça ileri düzeyde ve sistemli olarak nitelendirilebilecek çalışmalar, konunun karmaşıklığı yüzünden tamamlanması planlanan süre içinde tamamlanamamıştır. DTÖ'nün resmi internet sitesinde bu konudaki çalışmaların sürdüğü ve tamamlanmasının ardından oluşturulacak metnin Menşe Kuralları Anlaşması'nın bir eki olarak düzenleneceği ifade edilmektedir.

Aslında, tercihsiz menşe kurallarındaki söz konusu tartışmalar, tercihli menşe kurallarındaki farklılıkların yansımaları olarak değerlendirilebilir. Ülkeler ekonomilerinin hassasiyetleri, bürokrasiye getirdiği yük, ilgili sektörlerin lobi faaliyetleri vb. hususları göz önüne alarak kendi menşe kurallarını oluşturmaktadırlar. Söz konusu menşe kuralları birer ticaret politikası aracı olarak kullanılmakta ve STA'lar ile tanınan tavizleri potansiyelin altına düşürmektedir. Bu durum STA'ların politik olarak kabul edilebilirliğini de artırmaktadır. Dolayısıyla ilgili sektör lobileri kuralların değişmesine engel olabilmektedir. Örneğin dünya ticaretinde gerçekleşen değişikliklere rağmen Topluluk tarafından PAAMK Menşe Protokolü'nde kullanılan liste kuralları ile 1970'lerde oluşturulan ve EFTA ülkeleri ile yürütülen anlaşmaların liste kuralları arasında büyük benzerlikleri bulunmaktadır.

AB, Topluluk bünyesinde uygulanmakta olan tercihli menşe kuralları için benzer girişimlerde bulunmuştur. 2004 yılında Avrupa Komisyonu tarafından düzenlenen Yeşil Kitap'ta (Green Paper), mevcut menşe kurallarının küresel piyasalardaki üretim süreçlerine uygun yapıda olmadıkları, geçmiş dönemlerin korumacı politika araçlarını temsil ettikleri, yeni üretim süreçlerine ayak uyduramadıkları, çok karışık ve katı nitelikler taşıdıkları gibi olumsuz özellikleri sıralandıktan sonra, bu olumsuzlukların bertaraf edilebilmesi için nasıl çözümler üretilebileceğine ilişkin görüşlere yer verilmiştir.

2.4. Revize Kyoto Sözleşmesi ve Öngörülen Basitleştirmeler

Gümrük işlemlerinin Basitleştirilmesi ve Uyumlaştırılması ile ilgili Uluslararası Sözleşme 1974 yılında yürürlüğe girmiştir. Ancak, uluslararası ticaret, taşımacılık ve yönetim tekniklerinde meydana gelen radikal değişikliklere ve öte yandan orijinal sözleşmede gümrük işlemlerinin dünya genelinde basitleştirilmesi ve uyumlaştırılmasının da tam anlamıyla sonuçlandırılmamasından dolayı, Kyoto Sözleşmesinin gözden geçirilerek değiştirilmesi zorunlu bir hal almıştır. Diğer taraftan, orijinal Sözleşmenin eklerine çok az sayıda ülkenin taraf olması ve bu ülkelerin çoğunun da kabul ettikleri eklerle çekinceler koyması da Sözleşmenin revize edilmesinin nedenleri arasında yer almaktadır. Bu nedenlerle Kyoto Sözleşmesi 1999 yılında gözden geçirilmiştir.

Orijinal Sözleşmenin tüm maddeleri ve eklerinde yer alan hükümleri, iş dünyası ve gümrük idarelerinin gereksinimlerini karşılayacak ve modern gümrük işlemlerini yansıtacak şekilde güncellenmiştir. Sözleşmeye bu kapsamda yeni hükümler yeni hükümler ve gümrük idarelerinin farklı fonksiyonları arasında denge oluşturacak modern yöntemleri içeren yeni kısımlar eklenmiştir. 3 Şubat 2006 tarihinde yürürlüğe giren Sözleşme, 21. yüzyılda gümrük işlemlerinin modern ve etkili, uluslararası ticaretin de öngörülebilir ve etkili olması için yedi temel prensip içermektedir.

Bunlar; gümrük işlemlerinin modernizasyonu, gümrük işlemlerinde şeffaflık, ilgili taraflara bilgi verilmesi, risk yönetimi ve bilgi teknolojilerinin kullanımı, gümrük idaresinin diğer kurumlar ve iş dünyası ile işbirliği, uluslararası standartların kullanılması, itiraz ve temyiz usullerinin kolay olması prensipleridir.

Bu prensiplere göre, gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve uyumlaştırılması, bu işlemlerin modern, öngörülebilir, tutarlı ve şeffaf olmalarını gerektirmektedir. Bu şekilde gümrük işlemlerinde etkinlik artırılabilecektir. Gümrük işlemlerinin iyileştirilmesi için modern teknikler (risk yönetimi gibi) ve bilgi teknolojileri kullanılmalıdır. Ayrıca, gümrük işlemleri ile ilgili bilgi alışverişinin de kolaylaştırılması gerekir. Gümrük idareleri aynı zamanda diğer gümrük idareleri, diğer kamu

kurumları ve özel sektörle işbirliği yapmalıdır. Son olarak, bir sorun olması durumunda itiraz ve temyiz usullerinin kolay ulaşılabilir olması gerekmektedir.

Çalışmanın kapsamı açısından burada sadece revize Kyoto Sözleşmesi'nde yapılan basitleştirmeler ile önemli gördüğümüz düzenlemelere yer verilmiştir.

Sözleşme ile ilgili ilk olarak, gümrükçe geçerli sayılacak nedenlerle geçici veya eksik bilgi ile gümrük beyannamesi verilebilmesi hususu düzenlenmiştir. Böylelikle eksik bilgi bulunması halinde, gümrük işlemlerinin gerçekleşmesine engel olmayarak ticaretin hızlı bir şekilde yapılması hedeflenmiştir.

Sözleşmede ikinci bir basitleştirme olarak gümrük idaresinden, gümrük beyannamesinde yer alması gereken bilgileri sadece vergi ve resimlerin tahsili ve tahakkuku, istatistiklerin derlenmesi ve gümrük mevzuatının uygulanması için gerekli gördükleri hususlarla sınırlı tutması istenirken bunun yanında gerekli olmayan bilgilerin yükümlülerden talep edilerek ticarete engel olunmaması benimsenmiştir.

Sözleşmedeki bir diğer husus, tevsik edici belgelerin ve eşyaya ilişkin beyannamelerin elektronik yollarla yapılmasına da gümrük idarelerince izin verilmesidir. Bu durum ticaretin daha hızlı yapılması için gümrük idarelerinin modernize olması gerektiği konusunda bir ilkenin benimsendiği anlamına gelmektedir.

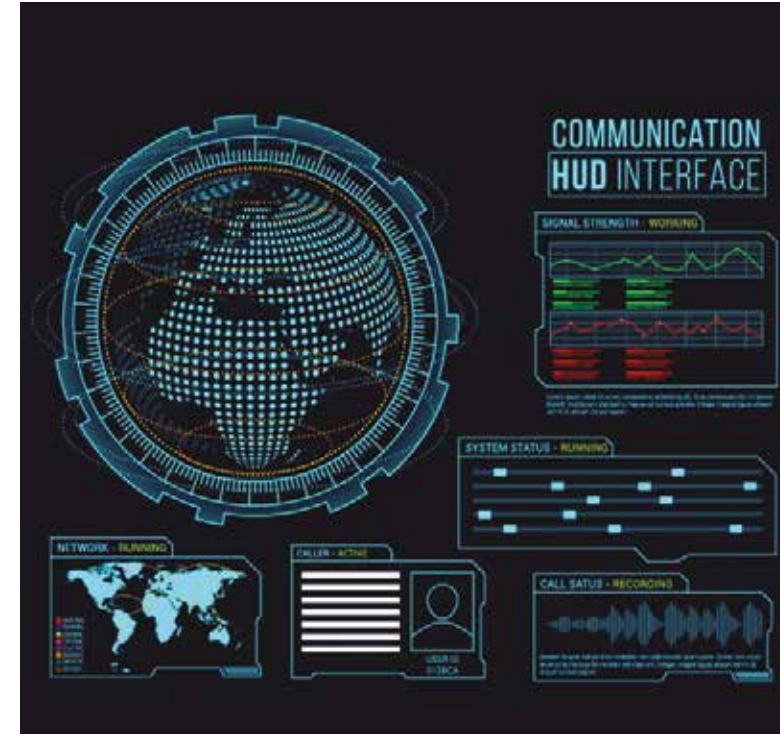
Yine, Sözleşmede gümrük idarelerinin mevzuat gereklerine riayet etme hususunda uygun bir sicile sahip olan ve ticari kayıtları izlenebilir olan kişilere bazı kolaylıkların sağlanması gerektiği hususu düzenlenmektedir. Buna göre gümrük idaresi tarafından belirlenen kriterleri karşılayan izin sahibi kişiler için; eşyanın tanımlanması için gerekli asgari bilginin temin edilmesi üzerine eşyanın teslimine ve nihai eşya beyannamesinin daha sonra tamamlanmasına izin verilmesine, eşyanın gümrük işlemlerinin, beyan sahibinin mekânında veya gümrükçe izin verilen diğer bir yerde tamamlanmasına ve buna ek olarak mümkün olduğu ölçüde eşyanın sık sık aynı kişi tarafından ithal veya ihraç edildiği durumda belirli bir süre içinde tüm ithalat veya ihracatlar için tek bir beyanname verilmesine izin verilmesine, vergi ve resim yüküm-

lüklerinin kendilerince tahakkuk ettirilmesi ve uygun olduğu durumda diğer gümrük gerekliliklerine uyumu sağlamak için izin sahibi kişilerin ticari kayıtlarını kullanmasına ve sonradan tamamlayıcı bir beyanla desteklenmek kaydıyla beyannamenin izin sahibi kişinin kayıtlarına geçilerek verilmesine gümrük idarelerince imkân sağlanması düzenlenmiştir.

Bu ilke, gümrük işlemlerinin risk bazlı ve sonradan kontrol suretiyle yapılmasına ilişkin sürecin en önemli unsuru olmuştur. Ticari kayıtları izlenebilir firmaların gümrük denetimlerinin sonradan kontrol edilmesi ile gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması hedefine doğru çok önemli bir adım atılmış, ülke gümrük idarelerinin bu nedenle denetim yapılarında önemli değişikliklere yol açılmıştır. Bugün birçok gelişmiş ülkede gümrük idaresince onaylanmış kişilerin denetimleri yerel bazda ve sonradan kontrol vasıtasıyla yapılmaktadır.

Sözleşmede gümrük idarelerince, yükümlüler tarafından yapılan hataların kasıtlı olmadığına ve hile niyeti ya da ağır ihmal bulunmadığına kanaat getirdiği takdirde yaptırımların büyük olmaması gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu hataların tekrar edilmesini önlemek için gerekli olduğunu düşünürse ancak amacı aşmayacak şekilde bir ceza verilmesi istenmiştir. Böylelikle gerek uluslararası ticarete çok farklı ülkelerde faaliyette bulunan şirketlerin gerekse yurt içinde faaliyet gösteren şirketlerin basit hatalarına karşı gümrük idarelerinin çok yüksek cezalar uygulamayarak ticari faaliyetleri engellememesi istenmiştir.

Revize Kyoto Sözleşmesi ile yapılan önemli düzenlemelerden bir tanesi de teminatlar konusunda olmuştur. Bu kapsamda teminat verilmek suretiyle vergi ve resimlerin ödenmesinin ertelenmesine imkân sağlanması yönünde daha ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır. Ancak gümrük idaresi, ulusal mevzuat olanak tanıdığına, yükümlülüğün yerine getirileceği hususunda ikna olursa teminat talep dahi etmeyebilecektir. Gümrük idaresince teminat istenildiğinde verilecek teminatın tutarı mümkün olduğu kadar düşük olması ve teminatın sadece vergi ve resimlerinin ödenmesine ilişkin olduğu hallerde ise, söz konusu tutarın tahakkuk (tarh) edilecek vergi ve resimlerin tutarını aşmaması istenmiştir.

Eşyanın serbest dolaşıma girmesi için gereken zamanın ölçülmesi, koordineli sınır yönetimi, DGÖ veri modeli, yetkilendirilmiş yükümlü ve tek pencere, Customs 3.0 dönemindeki önemli uygulamalardır.

Bunların dışında Sözleşme'de eşyaların risk analizine göre muayene edilmesi, bağlayıcı bilgi verilmesi vb. konularda da basitleştirmeler bulunmaktadır.

Customs 3.0 Dönemi

Bu dönemi diğer iki dönemden ayıran temel özelliğın, gümrük idarelerinin ticaretin daha kolay, hızlı ve güvenli yapılması konusundaki daha ileri uygulamaları geliştirmeye yönelik çabalarda bulunması olduğunu söyleyebiliriz. Customs 2.0 döneminde daha çok yapılacak kolaylaştırmalara ilişkin ilkelerin belirlenmesi ve bu ilkelere uygun bir şekilde ulusal mevzuatların adapte edilmesi ile geçerken, bu dönemde özellikle bilgi işlem alanındaki gelişmeler sadece gümrük beyannamesinin elektronik ortamda verilmesi ile değil, tüm gümrük uygulamaları ile entegre edilmesi, diğer bir deyişle tüm işlemlerin dijital ortamda yapılması ve ticaretin kolaylaştırılarak maliyetlerini düşürülmesine yönelik olmuştur ve olmaya da devam etmektedir.

Gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması ile ilgili en ileri ve kapsamlı dokümanları DGÖ tarafından yayımlanan çalışmalarda bulabilmekteyiz. DGÖ gözden geçirilen Kyoto Sözleşmesinde yer alan ilkelere dayanarak yapmış olduğu çalışmalar ile üye ülke gümrük idarelerine hangi alanlarda gelişme göstermeleri ge-

rektiği konusunda açık bir rehberlik sunmaktadır. Bu nedenle, bu bölümde, tarife, kıymet ve menşee alanındaki gelişmelerden ziyade Customs 3.0 dönemi ile ilgili olarak üye ülkelerin gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması açısından yapması gerekenleri DGÖ'nün çalışmaları ekseninde açıklanmıştır.

3.1. Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesi

Customs 3.0 döneminde en önemli unsur gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi olmuştur. Çünkü ticaretin güvenliğini sağlamak ve aynı zamanda kolaylaştırmak, ülkelerin ekonomik kalkınmasının en önemli faktörlerinden biridir ve toplumsal refah, yoksulluğun azaltılması ve ülkelerin ve vatandaşlarının ekonomik kalkınması buna bağlıdır. Bu konudaki en önemli gelişme SAFE Çerçevesi diye adlandırılan düzenlemedir. Bunun dışında eşyanın serbest dolaşıma girmesi için gereken zamanın ölçülmesi, Koordineli Sınır Yönetimi, DGÖ Veri Modeli, Yetkilendirilmiş Yükümlü ve Tek Pencere uygulaması bu dönemdeki diğer önemli uygulamalar olmuştur.

Diğer taraftan, DGÖ dışında da AB'nin 2016 yılında yürürlüğe giren Birlik Gümrük Kodu'nda da bazı önemli yeniliklere gidilmiştir.

3.1.1 SAFE Çerçevesi

Gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi kapsamında yapılan en önemli gelişmelerden biri daha önce de belirtildiği üzere revize Kyoto Sözleşmesi'dir. Kyoto Sözleşmesi bu sözleşmeye taraf olan ülkelerin ticaretin kolaylaştırılması açısından benimsemeleri gereken ilkeleri açıklamaktadır. Söz konusu Sözleşmede yer alan bazı ilkelerin uygulanmasına ilişkin daha geniş kapsamlı bir çalışma olarak karşımıza çıkan gelişme, SAFE Çerçevesi diye nitelendirilen "Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması ve Güvenliğinin Sağlanmasına Yönelik Standartlar Çerçevesi"dir.

Gümrük idareleri, ülkeye gönderilen kargo ve eşyaları denetleme yetkisi nedeniyle küresel ticaretin güvenliğinde ve kolaylaştırılmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, uluslararası ticaret tedarik zincirinin güvence altına alınması ve ticaretin kolaylaştırılmasının sağlanması için bütüncül bir yaklaşım gerekmektedir.

İşte bu nedenlerle, 2004 yılının Haziran ayında DGÖ bünyesinde alınan bir karar ile uluslararası ticaretin güvenliğinin sağlanması ve kolaylaştırılmasında DGÖ'nün ve gümrük idarelerinin pozisyonunu kuvvetlendirecek DGÖ'nün liderlik ve rehberlik rolünü artıracak bir Standartlar Çerçevesinin hazırlanmasını teminen Üst Düzey Stratejik Grup'un (HLSG-High Level Startegic Group) oluşturulması kararlaştırılmıştır. Yüksek Seviyeli Strateji Grubu'nun yapmış olduğu çalışmaların akabinde 25 Haziran 2005 tarihinde, DGÖ üyesi 144 devleti temsil eden gümrük idaresi temsilcilerinin onayı ile SAFE Çerçevesi diye nitelendirilen "Küresel Ticaretin Kolaylaştırılması ve Güvenliğinin Sağlanmasına Yönelik Standartlar Çerçevesi" DGÖ Konseyi tarafından kabul edilmiştir. 177 üye ülkeden ülkemizin de içinde bulunduğu 162 ülke Çerçevenin uygulanması yönünde niyet beyanında bulunmuştur.

Bu uluslararası doküman, modern tedarik zinciri güvenlik standartlarını başlatmış ve sınır aşan eşyanın uçtan uca yönetiminde yeni bir yaklaşımın başlangıcı olmuştur. Bu belge gümrük ve iş dünyası arasında daha yakın bir ortaklığın önemini de kabul etmiştir. O zamandan beri, SAFE Çerçevesi'nin düzenli aralıklarla güncellenmesi ve iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bugüne kadar SAFE Çerçevesi

2007, 2010, 2012 ve 2015 yıllarında olmak üzere 4 kez güncellenmiştir.

SAFE Çerçevesinin Dört Temel Unsuru

Çerçeve, küresel ticaretin kolaylaştırılması ve güvenliğinin sağlanması için Dünya Gümrük Örgütü üyeleri tarafından yapılması gerekenlerin başlangıcı olarak çeşitli ilke ve standartlar vermiştir. SAFE Standartlar Çerçevesi kapsamında küresel standartların oluşturulması sayesinde farklı gümrük idareleri tarafından farklı risk grupları oluşturulmasının önüne geçilmekte ve diğer kamu kurumları ile ilişkileri geliştirerek ticareti gereksiz yere kısıtlayan engeller ortadan kaldırılmaktadır. Yani asıl amaçlanan şey; küresel ticaretin kolaylaştırılması ve güvenliğinin artırılması yoluyla gümrük işlemlerinin geliştirilmesidir. DGÖ SAFE Çerçevesi 4 temel unsur üzerine kurulmuştur:

1. Giriş, çıkış ve transit eşyası için önceden sunulan elektronik bilgi gereklerinin uyumlaştırılması,
2. Çerçeveye taraf olan her ülkenin uluslararası arz zincirinin güvenliğini tehdit eden unsurların belirlenmesine yönelik olarak bir risk yönetimi yaklaşımının oluşturulmasını taahhüt etmesi,
3. Gerçekleştirilen risk analizi sonucunda eşyanın alıcı ülkenin talebi ile eşyayı gönderen gümrük idaresinin özellikle X-ray cihazları ve radyasyon detektörleri gibi eşyayı dışarıdan muayene eden teçhizat kullanarak yüksek risk taşıyan konteynerleri denetlemesi,
4. Uluslararası arz zinciri güvenliğine yönelik asgari standartları karşılayan ve en iyi uygulamaları ortaya koyan ticaret erbabına gümrük idareleri tarafından sağlanacak avantajlar.

Söz konusu dört temel unsura dayanan SAFE Çerçevesi, Gümrük-Gümrük, Gümrük-İş Dünyası ve Gümrük - Diğer Devlet Kurumları arasındaki işbirliğinin üç sütunu üzerine kurulmuştur.

1) Gümrük -Gümrük İşbirliği Sütunu

Bu sütunun temel ilkesi, yüksek riskli kargo ve taşıma bilgilerini tanımlamak için ön elektronik beyanın kullanılmasıdır. Gümrük idareleri, otomatik hedefleme araçlarını kullanarak, tedarik zincirinde, kalkış limanından önce veya en geç limanda mümkün olan en kısa sürede yüksek riskli gönderileri belirlemeye

çalışacaklardır. Otomatik bilgi değişimi için koşullar oluşturulacak yani sistemler, uyumlu mesajları temel olarak birlikte çalışabilir olacaktır.

Etkili olabilmek ve sürecin ticari faaliyetleri yavaşlatmamasını sağlamak için gümrük idareleri, yüksek riskli gönderileri denetlemek için modern teknolojiyi kullanmaları önem arz etmektedir. Bu teknoloji, büyük ölçekli X-ışınları ve gama ışını makineleri ve radyasyon algılama aygıtları vb.'den oluşmaktadır. Modern teknolojinin kullanımını kolaylaştırarak kargo ve konteyner bütünlüğünün korunması da bu sütunun hayati bir bileşenidir.

2) Gümrük-İş Dünyası İşbirliği Sütunu

Bu sütunun başlıca hedefi, tedarik zincirindeki rolleri açısından yüksek derecede güvenlik garantisi sunan özel sektör işletmelerini tanımlanmak için uluslararası bir sistemin oluşturulmasıdır.

Bu tür programlar, tedarik zincirinin güvenliğine ilişkin değerlendirmeleri, özel sektörün katılımıyla ve daha fazla güvenlik gerektiren tedarik zincirinin menşei noktasına doğru itmektedir.

SAFE Çerçevesi, tedarik zincirindeki işletmelerin bir güvenlik ortağı olarak yetkili bir statü kazanabileceği kriterleri ortaya koymaktadır. Bu kriterler, tehdit değerlendirmesi, değerlendirilen tehditlere göre uyarlanmış güvenlik planı, iletişim planı, uluslararası tedarik zincirine düzensiz ya da belgesi olmayan eşyaların girmesini önlemek için usule ilişkin tedbirler, yükleme ya da depolama alanları olarak kullanılan yerlerin ve binaların fiziksel güvenliğinin sağlanması, kargo güvenliği, ulaşım araçları, personel denetimi ve bilgi sistemlerinin korunması gibi unsurları içermektedir.

Katılımcıların onaylanması veya yetkilendirilmesindeki öncelikler; ithalat hacmi, güvenlikle ilgili anomaliler, belirli coğrafi bölgelerin oluşturduğu stratejik tehdit veya diğer riskle ilgili bilgiler dahil olmak üzere çok çeşitli faktörlere verilmektedir. Hangi faktörlerin vurgulanacağına karar vermek, gelişen koşullara bağlı olarak kaçınılmaz olarak değişecektir.

İş ortaklarının AEO (Yetkilendirilmiş Yükümlü) statüsünden kazanabilecekleri avantajlar, düşük riskli yüklerin gümrükten daha hızlı taşınması, gelişmiş güvenlik seviyeleri, güvenlik verimliliği ile tedarik zinciri

maliyetinin optimize edilmesi, organizasyonun artan tanınmışlığı, artan iş fırsatları, gümrük gereksinimlerinin daha iyi anlaşılması ve AEO ile gümrük idaresi arasında daha iyi iletişimin kurulması olarak sıralanabilir.

3. Gümrük - Diğer Devlet Kurumları İşbirliği Sütunu

Bu sütunun temel amacı, yükümlülüklerin yerine getirilmesinde denetimlerin tekrarından kaçınarak, arz zincir güvenliği güçlüklerine karşı, etkili ve verimli bir şekilde, tedarik işlemlerini kolaylaştıran ve eşyaların hareketlerini güvence altına alan küresel standartlarda çalışan bir tepki vermeyi sağlamaktır.

Tedarik zinciri güvenliği alanında gümrükle işbirliği yapan birçok devlet kurumu vardır ve bu kurumlar arasında karşılıklı işbirliğinin bir çok farklı şekilleri bulunmaktadır. Örneğin kurumlar tesis, ekipman, veri tabanlarını paylaşabilir ve bilgi alışverişi yapabilirler. Yine hedef/risk değerlendirmesinin yapılması, programların yürütülmesi ortaklaşa yürütülebilir veya tefişler birlikte yapılabilir. Ayrıca, çeşitli kurumların güvenlik programları ve kontrol önlemlerine de destek sağlanabilir.

Bu sütunun uygulanmasında koordineli sınır yönetimi, tek pencere, AEO ve risk yönetimi araçları önemli birer unsur olup bunların eşgüdümü olması gerekmektedir.

3.1.2. Eşyanın Serbest Dolaşıma Girmesi İçin Gereken Zamanın Ölçülmesi

DGÖ Teslim Süresi Ölçüm Çalışması (Time Release Study, TRS) ile gümrük faaliyetlerinin gerçek performansını ölçmek için bir araç sunmuştur. TRS, ithalat, ihracat ve transit işlemlerinde, gümrük ve diğer düzenleyici aktörler tarafından uygulanan operasyonel yöntemlerin etkinliğini, ilgili yönleri itibarıyla ölçmektedir.

TRS'nin birincil amacı gümrük, diğer sınır birimleri ve / veya özel sektörün neden olduğu gecikmelerin sebeplerini tartışmak ve gerektiğinde iyileştirmeye yönelik bir eylem planı oluşturmak için sınır prosedürlerindeki darboğazları bulmaktır.

DGÖ, TRS'de farklı amaçları için bir çok uygun metodolojileri sıralamakla birlikte aşağıda bunlardan sa-

dece üçüne yer verilmiştir:

- Makro Ekonomik Yaklaşım – Eşyanın varışı ile ekonomiye girmesi arasındaki aritmetik ortalama ve / veya medyana ölçmek;
- Stratejik Planlama Yaklaşımı - Standartlaştırılmış sisteme dayanılarak, belirli bir hassasiyetle, eşyanın varışı ile serbest bırakılması arasında geçen her bir olay için (yani, boşaltma, saklama, beyan etme, muayene etme, serbest bırakma, eşyanın taşınması vb.) gerekli süreyi tahmin etmek;
- Yönetim Yaklaşımı -, Gümrükte eşyanın serbest bırakılması için gereken süreyi yöneticilere doğru istatistiksel yöntemlerle kesin bir şekilde bildirmek.

TRS eşyaların serbest bırakılması için gereken zamanı ölçmek için yapılan bir çalışmada üç aşamanın bulunması gerektiğini söylemektedir:

Aşama 1 - Çalışmanın Hazırlanması,

Aşama 2 - Verilerin Toplanması ve Kaydedilmesi

Aşama 3 - Verilerin Analizi ve Sonuçlar.

DGÖ, TRS ile ülkelerin ticaretin kolaylaştırılmasına yönelik olarak alacakları tedbirlerin etkinliğini ölçmek ve sonuçlarını tartışmak açısından oldukça önemli olması yanında TRS'deki yöntemlerin diğer ülkeler tarafından kullanılması halinde de ülkeler arasında karşılaştırma imkânı verebilecektir.

TRS'nin en önemli faydalarından birisi de, ülkelerin kendi sorunlarını tanımlamasına yardımcı olmasıdır. TRS sayesinde ülkeler hangi işlemlerde darboğazlar bulunduğunu ve bu darboğazların aşılması için neyin yapılması gerektiği konusunda standart ve objektif veri sağlayabileceklerdir.

3.1.3. Koordineli Sınır Yönetimi

1990'ların ortalarından itibaren, ticareti kolaylaştırmak amacıyla sınırda farklı kurumların çalışmalarını koordine etme talebi giderek önemli hale gelmiştir. Bu nedenle bir çok ülkede Koordineli Sınır Yönetimi (CBM) olarak da bilinen bir kavram gelişmeye başlamıştır. CBM, uluslararası sınırları aşan yolcu, eşya ve nakliyecilere uygulanan sınır güvenliği ve düzenleyici gerekliliklerle ilgili tüm düzenleyici kurumların kullan-

dığı süreç ve prosedürlerin etkili ve verimli olmasını sağlamak amacıyla sınır işlemlerini yönetmek için takip edilecek yol olarak ifade edilebilir. Koordineli bir sınır yönetim sisteminin amacı, sınırlarda güvenliği sağlarken aynı zamanda ticareti kolaylaştırmak ve yolcuları kontrol etmektir.

Sınır, ülkelerin kendi yargı alanlarına giren veya çıkan eşya, insan ve araç hareketlerini kontrol etme haklarını kullandıkları yerlerdir. Diğer bir deyişle sınırlar emniyet ve güvenlik, ticaret politikası, gıda güvenliği, tarımsal karantina, gümrük işlemleri, çevre ve göç işlemleri gibi alanlarda ulusal mevzuata uyumun yapıldığı yerdir. Geleneksel olarak sınır kontrollerinin uygulanmasına katılan çeşitli kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır ve sayısız denetimler sınırda gerçekleşmektedir.

Koordineli sınır yönetimi yaklaşımının genel olarak iki farklı boyuttan oluşan bir sistem olduğu söylenebilir. İlk boyut, bir ülkenin veya gümrük birliği içindeki kurum içi koordinasyonu kapsayan bir ulusal sınır yönetimi olması iken ikinci boyut, komşu ülkeler ve ticaret ortakları arasında işbirliği içeren uluslararası sınır yönetiminin bulunmasıdır. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde işbirliği, yerel, bölgesel ve merkezi düzeyde gerçekleşmektedir. Bu nedenle CBM'nin altında yatan temel unsur iletişimdir.

Ulusal düzeyde, kurumlar arası işbirliği ve koordi-

nasyon birçok farklı bileşeni içerebilir. Tek Pencere veya entegre prosedürler ve risk yönetim sistemleri (ortak ICT sistemlerinin kullanımı da dahil olmak üzere) gibi düzenlemeler, farklı sınır kurumları arasındaki en sofistike işbirliği şeklini temsil etmektedir.

Sınır ötesi, diğer bir deyişle uluslararası kurumsal işbirliği, CBM'nin diğer önemli sütunlarından biridir. Bu sütun iki veya daha fazla ülke arasında sağlam bir hukuki çerçeve veya dayanmaktadır. İşbirliği bir politika beyanı, bir MoU (Mutabakat Zaptı) ya da ikili / çok taraflı bir anlaşma yoluyla başlatılabilmektedir.

Yerel düzeyde sınır ötesi işbirliğinin en uygun şekli "Tek Durak Sınır İdaresi" kavramı ile ilgilidir. Bu kavram, iki komşu ülke tarafından işletilen bir sınır görevine atıfta bulunmaktadır. Söz konusu düzenleme, sınır görevlerinin günlük yönetiminde, talep edilen belgelerin uyumlaştırılmasında, kontrollerin ve verilerin karşılıklı tanınması ve altyapının müşterek olarak sürdürülmesini kapsayan uygun bir yasal çerçevenin geliştirilmesi, bazı denetim araçlarının ortak kullanımı ile yakın işbirliğini gerektirmektedir.

CBM kavramları, gözden geçirilmiş Kyoto Sözleşmesi ve SAFE Çerçevesi'nde bulunmakta olup gerek ülke içinde gerekse uluslararası ölçekte işbirliğinin başarılması, ticaretin kolaylaştırılması açısından büyük öneme sahiptir. Bu nedenle ülke gümrük idarelerine koordineli sınır yönetiminin gerçekleştirilmesinde büyük bir rol düşmektedir.

3.1.4. DGÖ Veri Modeli

Günümüze kadar, temel gümrük otomasyon sistemleri ve Elektronik Veri Değişimi (EDI) tesisleri ulusal gerekliliklere dayalı olarak geliştirilmiş ve işletilmiştir. Bu gereklilikler ulusal mevzuat ve yerel operasyonel ihtiyaçlardan kaynaklanmıştır. Uluslararası veri standartlarını takip etme ihtiyacı da yaygın şekilde kabul edilmektedir. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Ticaret Veri Ögesi Rehberi (UN Trade Data Element Directory, UN / TDED) ve Birleşmiş Milletlerin Yönetim, Ticaret ve Ulaşım EDI (EDI for Administration, Commerce and Transport, UN / EDIFACT) birçok ülkede yaygın olarak kullanılmıştır.

Söz konusu uluslararası standartların kullanılmasına rağmen, gümrük bölgesi için uluslararası veri sözlükleri mevcut değildir. Gümrük amaçlı UN / EDIFACT standart elektronik mesajları, örneğin, ithalat ve ihracat beyanı için CUSDEC, manifesto için CUSCAR vb. bu alandaki organize bir yaklaşımı temsil etmiştir. Gümrük idareleri, yıllar geçtikçe çok karmaşık yapılarla dönüşen bu elektronik mesajların geliştirilmesine katkıda bulunmuşlardır. Bu mesajların devam eden bakımı ile ilgili temel kavramsal veri modelleri ise bulunmamaktadır.

1996'da, dünyanın yedi büyük ekonomisinin devlet ve hükümet başkanları, kafa karıştırıcı, gereksiz ve standart dışı verilerin ticarete tarife dışı engel oluşturduğu konusunda mutabık kaldılar. Sonuç olarak, gümrük uzmanlarından bir grup oluşturuldu ve bu uzmanların görevi, gümrük gereksinimlerini karşılamak için gerekli olan verileri standart hale getirmek ve azaltmaktır.

G7 ülkeleri, bu standardizasyonun ve verilerin azaltılmasının, uluslararası sınırlardaki eşya akışını artıracak ve yasal gereksinimleri karşılama ile ilgili maliyetleri ve karmaşıklığı azaltacağına inanmıştı. Bu projenin bir parçası olarak, G7 ülkeleri için uyumlaştırılmış veri setleri, temel gümrük prosedürlerinin her biri için, veri gereksinimlerini ortadan kaldırma, basitleştirme ve standartlaştırma ile en aza indirmeye üzerine geliştirildi.

G7 çalışması, 2001'de Dünya Gümrük Örgütü tarafından devralındı ve bu proje DGÖ Gümrük Veri Modeli Sürüm 1.0 olarak adlandırıldı. Daha sonra DGÖ

2005 yılında Gümrük Veri Modeli Sürüm 2.0'ı ve DGÖ Veri Modeli 3.0 sürümünü ise 2009'un sonunda yayımladı.

DGÖ Veri Modeli, Gümrük Kanunlarına uyumu sağlamak için gümrük idarelerinin minimum veri talep etmesini gerektiren Gözden Geçirilmiş Kyoto Sözleşmesi'ne dayanmaktadır. Bu nedenle, gümrük idareleri, ilgili veri setlerinde en fazla her gümrük prosedürü için listelemiş oldukları veri unsurlarını isteyecektir. Bu getirilen sınırlamalar, gelecekteki veri gereksinimlerinin azaltmasına neden olacaktır. Böylelikle dış ticarete standart dışı verilerin tarife dışı engel oluşturmasının önüne geçilecek ve ticaretin kolaylaştırılması mümkün hale gelecektir. Gümrük idarelerinin bu nedenle minimum veri talep edecek şekilde veri setlerini standardize etmesi önemli bir gelişme olacaktır.

3.1.4. Yetkilendirilmiş Yükümlü (AEO)

Yetkilendirilmiş yükümlü, gümrük yükümlülüklerini yerine getiren, kayıt sistemi düzenli ve izlenebilir olan, mali yeterlilik, emniyet ve güvenlik standartlarına sahip bulunan, kendi oto kontrolünü yapabilen güvenilir firmalara gümrük işlemlerinde birtakım kolaylık ve imtiyazlar tanıyan uluslararası bir statüdür.

Haziran 2005'te SAFE Çerçevesi'nin kabulünden bu yana, bazı ülkeler zaten AEO veya AEO tipi programları tanıtmış ve akredite edilmiş AEO'lara bazı avantajlar sunmuşlardır. Akredite edilmiş AEO'lar aşağıda listelenen ticari kolaylaştırma avantajlarından yararlanabilmektedirler. Bunlar, tüm gümrük idarelerinin sunduğu faydaların tamamını göstermeyip örnek niteliğindedir:

- Gümrük idareleri tarafından AEO statüsünün karşılıklı tanınması,
- Teminatlı işlemlerde kısmi oranda teminat verebilme veya teminattan feragat edilme,
- Eksik belgeyle beyanda bulunabilme,
- Daha az belge kontrolü veya muayeneye tabi tutulabilme,
- Azaltılmış zorunlu bilgilerden oluşan özet beyan verebilme,
- Özet beyana ya da özet beyan yerine geçen belgelere veya özet beyan olarak kullanılan bilgilere

dayalı emniyet ve güvenliğe ilişkin gümrük kontrollerine daha az tabi tutulabilme,

- Emniyet ve güvenliğe ilişkin gümrük kontrollerinin yapılacak olması halinde, bu kontrolleri öncelikle gerçekleştirilebilme.

Yetkilendirilmiş yükümlü olmak isteyen başvuru sahiplerinde aranan 4 temel koşul bulunmaktadır:

- Güvenilirlik Koşulu,
- Ticari Kayıtların Güvenilir ve İzlenebilir Olması Koşulu,
- Mali Yeterlilik Koşulu,
- Emniyet ve Güvenlik Koşulu,

Söz konusu koşullara uyum sağlayan firmaların işlemleri çok daha hızlı ve maliyet etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Diğer taraftan gümrük idareleri de AEO statüsünü haiz firmaların denetimine daha az zaman ve kaynak ayırma gibi bir avantaja sahip olmuşlardır.

3.1.5. Tek Pencere

DGÖ tarafından ticaretin kolaylaştırılması önlemi olarak görülen "Tek Pencere" ticaret erbabına ve taşıyıcılara eşyaların kabul edilebilirliğinin tanımlanabilmesi için gerekli tüm verileri standart bir formatta sınır kontrolleri dahil olan idarelere bir defa ve tek bir portaldan sunmasına olanak tanıyan bir sistem olarak kabul edilmektedir.

Tek Pencere'nin uygulanmasında alternatif yaklaşımlar bulunmaktadır. UN/CEFACT Uluslararası Ticaret Prosedürleri Çalışma Grubu tarafından yapılan çalışmalarda tek pencere ile ilgili üç temel yaklaşım ele alınmıştır. İlk yaklaşımda tek pencere, ileri teknolojik altyapı ve iletişim teknolojisi kullanımı ve uygulanmasını gerektirmemekte iken, bilgilerin elektronik ortamda yer almaları gerekli tek bir defa sunulmasını sağlayacaktır. Aşağıda açıklamalarına yer verilen ikinci ve üçüncü sistemlerde elektronik uygulama söz konusu iken birinci uygulama kağıt tabanlı da olabilmektedir.

1) Tek İdare: Elektronik veya kağıt formatında bilgileri alarak bu bilgileri ilgili tüm idarelere dağıtmaktır. Bu uygulamada arz zincirinde gereksiz engellemeleri önlemek için kontroller koordine edilmektedir. İsveç

Gümrük idaresinde karşımıza çıkan bu sistemde, gümrük İdaresinde Uluslararası Vergi İdaresi, İsveç İstatistik Birimi, İsveç Tarım Birimi ve Ulusal Ticaret Birimi gibi görevlerini ilgili idare adına yerine getirmektedir.

2) Tek Otomatik Sistem: Bilgilerin toplanması ve dağıtılmasında ABD'de uygulanmakta olan sistemde, ticaret erbabı standart verileri bir defa sunduktan sonra veriler sistem tarafından işlenerek ilgili idarelere dağıtılmaktadır. Verilerin, elektronik ortamda toplandığı, kullanıldığı ve dağıtıldığı sistem, kamu otoritesi tarafından yürütülebileceği gibi özel sektör tarafından da idare edilebilmektedir.

3) Tek Bilgi İşlem Servisi: Singapur ve Moritus'ta kullanılan bu sistemde, ticaret erbabı, beyannamelerini işlenmek ve onaylanmak üzere elektronik olarak sunmakta ve onaylar da yine elektronik olarak kamu idarelerince ticaret erbabının bilgisayarına iletilmektedir. Bu sistemde, vergiler, harçlar ve ücretler ticaret erbabının banka hesabından otomatik olarak alınmaktadır.

Tek Pencere uygulamasının ön aşaması olarak da kabul edilebilen Koordineli Sınır Yönetimi, tek pencerenin kurumsal yapılanmasını ortaya koyması açısından da önem taşımaktadır.

Ülkemizde de uygulanan Tek Pencere Sistemi yukarıda belirtilen sistemlere bazı yönlerden benzemekle birlikte tam olarak hiç birisine uymadığı söylenebilir.

3.2. AB Gümrük Kodunun Getirdiği Yenilikler

AB Gümrük Kodu 1 Mayıs 2016 tarihinde yürürlüğe girmiş ve 31 Aralık 2020 tarihine kadar geçiş dönemi öngörülmüştür. Söz konusu Kodun amaçları:

- Gümrük işlemlerini standartlaştırmak, basitleştirmek ve kolaylaştırmak,
- Tüm gümrük işlem ve süreçlerinin tamamen elektronik ortamda yürütülmesini sağlamak,
- Tüm üye ülkelerin elektronik sistemlerini uyumlaştırmak,
- Güvenilir firmalara (yetkilendirilmiş yükümlü) önemli kolaylıklar getirmek,
- Teminata konu gümrük işlemlerini genişletmek şeklinde sıralanmıştır.

AB Gümrük Kodu ile daha önceki kod karşılaştırıldığında bazı yeniliklerin uygulamaya girdiği görülmektedir. Getirilen yeniliklerin en başında tüm gümrük işlemlerinin elektronik ortamda yürütülmesine ilişkin bir inisiyatifin geliştirilmesi yer almaktadır. Bu kapsamda AB Gümrük Kanunu'nda elektronik altyapının oluşturulması ile ilgili 17 bileşen bulunmaktadır. Bunlar; 1. Birlik Gümrük Kodu (BGK) Kayıtlı İhracatçı Sistemi, 2. BGK Bağlayıcı Tarife Bilgisi, 3. BGK Gümrük Kararı /Gümrük İdaresi Kararı, 4. Ticaret Erbabının/ Tacirin Avrupa Bilgi Sistemine Doğrudan Erişimi, 5. BGK Yetkilendirilmiş Ekonomik Operatörlerin iyileştirilmesi, 6. Ekonomik Operatör Kayıt ve Tanımlama Sisteminin iyileştirilmesi, 7. BGK Gözetim, 8. Birlik Statüsünün Kanıtı/İspatı, 9. BGK Yeni Bilgisayarlaştırılmış Transit Sistemi yükseltilmesi, 10. BGK Otomatikleştirilmiş İhracat Sistemi, 11. BGK Özel Rejimler için Bilgi Formları, 12. BGK Özel Rejimler, 13. BGK Varış Bildirimi, Eşyanın Sunulması ve Geçici Depolama, 14. BGK Ulusal İthalat Sisteminin iyileştirilmesi, 15. BGK İthalat için Merkezi Gümrükleme, 16. BGK Teminat Yönetimi, 17. BGK İthalat Kontrol Sisteminin iyileştirilmesi.

Elektronik sistemlere geçiş için üye ülkelere 31 Aralık 2020 tarihine kadar bir geçiş dönemi öngörülmüştür. Bu kapsamda; beyan, başvuru veya kararlara ilişkin olarak gümrük idarelerinin kendi aralarında ve ekonomik operatörlerle bilgi değişiminin elektronik olarak yapılması ile gümrük işlemlerinin daha etkin ve hızlı yapılması sağlanmış olacaktır.

Yukarıda belirtilen elektronik sistemler ile ilgili en önemli yenilik merkezi gümrükleme diye adlandırılan beyannamenin eşyanın sunulduğu gümrük idaresi yerine yetkilendirilmiş ekonomik operatörün yerleşik olduğu yerdeki gümrük idaresine verilmesi uygulaması olmuştur. Bu uygulama sayesinde, kişiler malların ithal edildiği, ihraç edildiği veya tüketildiği Üye Devletten bağımsız olarak, eşyaları elektronik ortamda beyan edebilecek ve gümrük vergilerini, işletmenin bulunduğu yerde ödeme imkânına kavuşacaklardır. Bununla birlikte, bu uygulama AEO'ların gümrük basitleştirmeleri ile sınırlıdır. Bu durumda, gümrük beyannamesinin verildiği gümrük idaresi;

- Eşyanın ilgili gümrük rejimine tabi tutulmasına ilişkin işlemleri denetlemekte,

- Belge kontrolü işlemlerini yürütmekte,
- Gerektiğinde muayene işlemlerinin eşyanın sunulduğu gümrük idaresince yapılmasını talep etmekte,
- İlgili ithalat ya da ihracat vergisinin tahsili işlemlerini yürütmektedir.

Böylece, merkezi gümrükleme gümrük basitleştirmeleri iznine sahip yetkilendirilmiş ekonomik operatörlere eşyanın giriş veya çıkışı yaptığı gümrük idaresi ne olursa olsun gümrük beyannamesini ekonomik operatörün yerleşik olduğu yerdeki ithalat veya ihracat gümrük idaresine elektronik olarak verilmesini mümkün hale getirecektir. Bu durum, eşya trafiğinin daha hızlı akmasını ve genellikle ilk giriş gümrük idaresinde gerçekleştirilen fiziki kontrollerin azaltılmasını, ayrıca ekonomik operatörler için yüksek maliyetler gerektiren eşyanın boşaltma sayısının azaltılmasına imkân sağlayacaktır.

Diğer bir yenilik olarak öz değerlendirme ise başvuru üzerine, gümrük idareleri izni ile gümrük basitleştirmeleri iznine sahip yetkilendirilmiş ekonomik operatörlere tanınan bir kolaylık olup yetkilendirilmiş ekonomik operatör gümrük idaresince yapılması gereken belirli gümrük işlemlerini yerine getirebilmekte, ödenecek ithalat ve ihracat vergisini belirleyebilmekte ve gümrük gözetiminde belirli kontrolleri gerçekleştirebilmektedir. Böylece, belirlenen kriterlere sahip güvenilir ekonomik operatörlere gümrük idaresince yapılması gereken birtakım işlemlerin kendilerinin yapmasına imkân sağlanmış olmaktadır.

Birlik Gümrük Kodunun “Kurumlar Arası İşbirliği” başlıklı maddesi ile getirilen yenilik kapsamında eşyanın diğer yetkili kurumlar tarafından kontrolünün de gümrük idaresinin koordinasyonunda, tek durakta kontrol ilkesi çerçevesinde gümrük kontrolleri ile mümkün olduğu ölçüde aynı yer ve zamanda yürütüleceği yönünde düzenleme bulunmaktadır. Buna göre, gümrük idareleri ile diğer yetkili kurumlar, gerekli görülen hallerde riski asgari düzeye indirmek ve kaçakçılık ve sahtecilikle mücadele amacıyla, posta ve hızlı kargo yoluyla taşınan eşyaya uygulananlar da dâhil yapılan gümrük kontrolü ve diğer kontroller kapsamında elde edilen verileri birbirleriyle paylaşabileceklerdir.

Görüleceği üzere, AB Gümrük Kanunu ile DGÖ'nün çalışmalarında yer alan basitleştirmelere yer veril-

mekle birlikte merkezi gümrükleme gibi daha ileri uygulamalara da yer verilmiş bulunmaktadır.

Sonuç

20 yy. başından itibaren gümrük alanındaki gelişmeleri tek bir kelime ifade etmek istersek kullanacağımız ifade “Basitleştirme” olacaktır. Gümrük idarelerinin eski çağlardan beri alışık olduğumuz gelir toplama fonksiyonu bugün hala önemini korurken artan ticaret hacmi karşısında ticaretin kolay ve güvenli bir şekilde yapılması bugün gümrük idarelerinin en önemli vazifesi haline gelmiştir.

DGÖ'nün ön ayak olduğu Kyoto Sözleşmesi, ticaretin kolaylaştırılması adına yapılan ilk önemli uluslararası belgedir ve bu sözleşmede ticaretin kolaylaştırılması ile ilgili hükümlerin tamamına yakını gümrük idarelerini ilgilendirmektedir. Diğer bir deyişle, ticaretin kolaylaştırılması deyiminin gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi anlamına geldiğini söylemek çok yanlış olmayacaktır. Söz konusu belgede önemli bazı ilkeler benimsenmiş ve bunun yanında gümrük idarelerinden ticareti kolaylaştırmak adına gerek ulusal gerekse uluslararası işbirlikleri yapmaları istenmiştir.

Gümrük idarelerine ticaretin basitleştirilmesi adına yeni görev ve sorumluluklar verilmesinin amacını, basitleştirmelerin ülkelerin rekabet güçlerine artıracığına olan inançta aramak gerekir. Günümüzde üretim tek bir merkezden yapılmamakta, ürünlerin tasarımı, üretimi, montajı, dağıtımı vs. aşamaları birden fazla ülkede gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle, lojistik maliyetlerin düşürülerek uluslararası ticaretin yapılabilir hale gelmesi, gümrük işlemlerinin hızlı ve güvenli bir şekilde gerçekleşmesine bağlıdır.

Söz konusu nedenlerle, gelişmiş ülke gümrük idareleri bugün birçok yeniliklere imza atmış bulunmaktadır. Customs 3.0 başlığı altında açıkladığımız söz konusu yenilikler, ülkelerin rekabet gücüne ve dolayısıyla ekonomik büyümesine önemli etkileri olmuştur. Dünya Bankası tarafından yayımlanan 160 ülkenin lojistik performanslarının incelendiği “The Logistics Performance Index (LPI) 2106” raporunda sıralamada ilk 10'nda yer alan ülkeler Hollanda, Singapur, Belçika, Avusturya, İngiltere, Hong Kong ve Amerika Birleşik Devletleri'dir. Almanya son üç yıl için, ilk sıradaki yerini korumaktadır. Bu sıralama bize lojistik

performansın ülke ekonomisinin gelişmişlik seviyesi ilişkisini çok açık şekilde göstermektedir.

Bu nedenle ekonomilerini büyütme isteyen ülkelerin Customs 3.0'a dönüşümlerini çok hızlı bir şekilde gerçekleştirmesi gerekmektedir. Bu kapsamda dönüşüm ile ilgili yapılacak ilk eylem durum analizi ile başlamalıdır. Analiz, ülkelerin ticaretinin kolaylaştırılması için yapılması gerekenleri belirlemeli ve sonra bu eksikliklerin giderilmesi için DGÖ'nün belirlediği ilkeler ve yöntemler dikkate alınarak bütüncül bir stratejik planlamayla sonuçlanmalıdır. Tüm ülke kurum ve kuruluşların stratejik plan hedefleri doğrultusunda yönlendirilmesi gerektirdiğinden, konunun oldukça reformist bir şekilde yürütülmesi büyük önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Akça, Kenan. 1998 Gümrük Giriş Tarife Cetveli, Gümrük Giriş Tarife Cetvelinde Eşyanın Sınıflandırılması ve Bağlayıcı Tarife Bilgisi, Gümrük Müsteşarlığı, Gümrükler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara-1998.
- Aniszewski, Stefan. 2009. Coordinated Border Management – a concept paper, WCO Research Paper No. 2, June 2009
- APEC. 2003. The revised kyoto convention: A pathway to accession and implementation, APEC Sub-Committee on Customs Procedures, September 2003.
- Atasorkun, Ahmet. 1998. Brüksel Kıymet Kodu'ndan Cenevre Kıymet Kodu'na Geçiş Nedenleri İle İki Kod Arasındaki Farklılıklar, Gümrük Müsteşarlığı, Gümrükler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara-1998.
- Atasorkun, A. ve Yurdakul, G. 2015. Gümrük Kıymeti Teori ve Uygulama. (Birinci Baskı). Ankara: Pulat Basımevi, Eylül-2015.
- Avrupa Komisyonu, TARIC Kullanıcı El Kitabı, DG TAXUD.
- Ayyıldız, Serkan. 2008. Dünya Çapında Menşe Kurallarının Uyumlaştırılması Çalışmalarının Sebepleri ve Olası Sonuçları, Gümrük Müsteşarlığı, Gümrükler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara -2008.
- Bulut, İmren. 2007. Teknolojik Gelişmelerin Türk Gümrük Tarife Sistemine Yansımaları, Gümrük Müsteşarlığı AT ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara, Ekim 2007,
- Gümrükler Genel Müdürlüğü, 2012. “Dünden Bugüne Gümrükler Genel Müdürlüğü”, Ankara, Sayfa:2.
- Hıdır, Hasan Ali. 2016. Dünya'da Uluslararası Ticaretin Kolaylaştırılmasına İlişkin Güncel Uygulama ve Girişimler ile Bunların Ülkemize Yansımaları, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, Mart-2016.
- İLGÜZ, Ahmet Ercan. 1998. Avrupa Toplulukları Entegre Tarifesi (TARIC), Gümrük Müsteşarlığı, Gümrükler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara-1998.

- İstanbul Ticaret Odası. 1989. Armonize sistem nomanklatürü'ne açıklamalar, Yayın No: 1989-4, İstanbul 1989.
- Kaya, Talip Engin. 2007. Dünya Ticaretindeki Gelişmelerin Ülkemiz Menşe Mevzuatına Etkisi: Pan-Avrupa-Akdeniz Menşe Kümlasyonu Sistemi Örneği, Gümrük Müsteşarlığı AT ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara, Ocak 2007
- Polner, Mariya. 2011. “Coordinated border management: from theory to practice”, World Customs Journal, Volume 5, Number 2, 2011.
- Solmaz Gümrükleme Ve Ticaret Ltd. Şti. 2000. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), Sirküler 2000-40.
- Tokgöz, Kerim. 1998. Dünyada Menşe Kurallarının Bir Dış Ticaret Politikası Olarak Kullanılması ve Dünya Ticaretine Etkileri: Türkiye İçin Öneriler, Gümrük Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı AT ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara, Eylül 1998.
- WCO. 2008. Single Window Implications for Customs Administrations, November 2008
- WCO. 2011. Guide To Measure The Time Required For The Release Of Goods Version 2
- WCO. 2015. Guide To Customs Valuation and Transfer Pricing, June 2015.
- WCO. 2015. Safe Framework Of Standards, June 2015.
- WCO. Globally Networked Customs, GNC Handbook.
- WCO. Technical Guidelines on Advance Rulings for Classification, origin and valuation, Revenue Package, June 2015.
- Yeni, Evren. 2009. Tek Pencere (Single Window), Tek Durakta Kontrol (One Stop Shop) Ve Merkezi Gümrükleme (Centralized Clearance) Uygulamalarında Dünya Örnekleri ve Türkiye İçin Öneriler, Gümrük Müsteşarlığı, Gümrükler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara – Kasım 2009.

YAZAR HAKKINDA

Dr. Erkan ERTÜRK

Daire Başkanı
Gümrükler Genel Müdürlüğü/Kıymet ve Vergilendirme Dairesi
0312 449 30 90
e.erturk@gtb.gov.tr

1977 yılında Ankara'da doğdu. 1999 yılında Gazi Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden mezun oldu. 2009 yılında University of Illinois'de İşletme Yüksek Lisansını (MBA) ve 2017 yılında Gazi Üniversitesi İşletme Ana Bilim Dalı'nda Doktora eğitimini tamamladı. 2000 yılında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nda Gümrük ve Ticaret Müfettişi olarak göreve başlayan Dr. ERTÜRK, 2011 yılında Daire Başkanlığı görevine terfi etmiş olup; halen Gümrükler Genel Müdürlüğü Kıymet ve Vergilendirme Dairesi'nde Daire Başkanı olarak görevine devam etmektedir. İyi derecede İngilizce bilmektedir.

STK'yı gümrük kontrollerinden ayrı ve özel bir yere koyan asıl faktör eşyanın doğasıdır.

Uluslararası Ticarete

Güvenilir Ülke Olmak: Stratejik Ticaret Kontrolleri

Ali KELLECI
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

Burak Cihan ÜRKMEZ
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

1. Stratejik Ticaret Kontrolleri ve Gümrüklerin Rolü

Stratejik Ticaret Kontrolleri (STK) ülkemizde uzun yıllardır uygulanmakla birlikte, dışarıdan sadece gümrük kontrolleri olarak algılanması sebebiyle, dış ticaret dünyası açısından belki bilinmeyen ya da çok az bilinen bir kavramdır. STK kavramı, uluslararası düzeyde çok ciddi bir önemi haiz olması ve uluslararası ticaretin güvenliği ve yürütülmesi açısından üzerinde çok fazla durulan

bir kavram olmasına karşın, neden ülkemizde bu kadar az bilinmektedir?

Bunun en önemli nedenlerinden biri, yukarıda da bahsedildiği gibi dış ticaret erbabının bu kontrollerle sadece gümrük boyutu itibarıyla karşılaşmış olmasıdır. Diğer bir deyişle STK, ihracat eşyası için ilgili kurumdan izin belgesi alınması ve bu belgenin gümrük beyannamesi ekinde gümrük müdürlüğüne sunulması gibi izne tabi bir eşyanın ihracı şeklinde görülmektedir. Bununla birlikte, bu işlem STK gibi karmaşık ve uluslararası güvenlik boyutu olan bir uygulamanın sadece belirli bir kısmını yansıtmaktadır. Peki, o zaman STK nedir?

STK'yı gümrük kontrollerinden ayrı ve özel bir yere koyan asıl faktör eşyanın doğasıdır. Başka bir deyişle, belirli bir eşyanın ticaretinin diğer ticari eşyadan daha farklı bir kontrolü gerektirmesi STK kavramını ortaya çıkaran sebeptir. Bunlar, Kitle İmha Silahları (KİS) yapımında kullanılan eşyalar ile konvansiyonel

silahlar, askeri malzemeler ve çift kullanımlı (hem askeri hem de sivil amaçlı kullanılabilen eşyalar, örneğin lazerler, kimyasallar) eşya olarak özetlenebilir. Basit bir ifadeyle silah ve silah yapımında kullanılan eşya uluslararası ticarete, daha da fazlası uluslararası güvenlikte çok önemli bir konuma oturabilmekte; bu sebeple özel düzenlemeler gerektirmektedir. Bu tür eşyaların terörist grupların ya da sakıncalı ülkelerin eline geçmemesi çabaları stratejik ticaretin uluslararası güvenlik boyutu kapsamında izlenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, doğası gereği özel bir öneme sahip olan bu tür eşyanın ticareti sadece izne tabi bir eşyanın izin ve gümrük işlemleri olarak görülmemeyeceğinden daha yüksek bir önem düzeyinde izlenmekte; uluslararası ticareti önemli boyutta etkilemektedir. Hatta bu etki düzeyi ulusal ticaretin akışını olumlu veya olumsuz bir şekilde değiştirebilmektedir. Stratejik eşyanın kontrolünün sıkı yapılmadığı durumlarda herhangi bir ülke uluslararası kamuoyunda zor duruma düşebilmekte, ülke üzerindeki ticaretin yön değiştirmesi gibi ciddi sonuçlara yol açabilmektedir. Gerçekten bu tür eşyaların kontrolü görüldüğü kadar zor mudur?

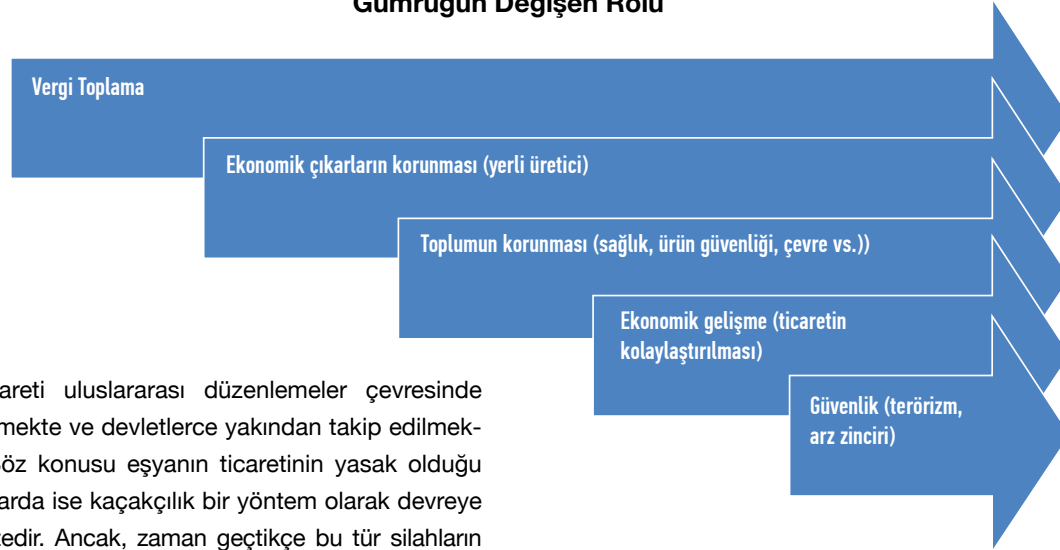
Aslında bu tür eşyanın kontrolünü zor yapan kaçak yollarla ticaretinin yapılmasından ziyade bu eşyaların sivil kullanımının çok yaygın olmasıdır. Çift kullanımlı olma durumu yani eşyanın sivil ya da askeri amaçla kullanılacağına eşyanın kendisine dışarıdan bakarak anlaşılabilmesi, kontrollerdeki en büyük zorluklardan biri olmakta, geleneksel izin prosedürü ya da geleneksel gümrük kontrollerinden ayrı bir kontrol sistemi oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. İşte tüm bu süreç Stratejik Ticaret Kontrolleri olarak adlandırılmaktadır.

Kitle İmha Silahları olarak bilinen nükleer, kimyasal, biyolojik ve radyolojik silahların, konvansiyonel silahların ve askeri malzemelerin sakıncalı ülkelerin ve terörist grupların eline geçmesinin yaratacağı etkiyi tahmin etmek zor değildir. Bu nedenle bu tür eşya-

Şeki: Gümrüğün değişen rolü, Kaynak: DGÖ STK Programı Sunumları

Gümrüğün Değişen Rolü

nın ticareti uluslararası düzenlemeler çevresinde yürütülmekte ve devletlerce yakından takip edilmektedir. Söz konusu eşyanın ticaretinin yasak olduğu durumlarda ise kaçakçılık bir yöntem olarak devreye girmektedir. Ancak, zaman geçtikçe bu tür silahların karmaşık bir hal alması ve bu silahları doğrudan temin etmek yerine parça parça yasal yollardan temin ederek silah üretme çabaları, uluslararası ticaretin de farklı yol ve metotlarla izlenmesine neden olmuştur. Özellikle çift kullanımlı eşyanın ticaretinin izlenmesi konuyu daha farklı bir boyuta taşımıştır. Peki, gümrük idareleri uluslararası güvenliği bu derece etkileyen bir konunun neresinde durmakta, nasıl bir rol oynamaktadır?

Güvenlik konusu son yıllarda hiç olmadığı kadar gündemdedir. Bu durum kuşkusuz gümrük idarelerinin ve uluslararası ticaret erbabının da gündelik iş yapma pratiklerini etkilemiştir. Gerek kitle imha silahlarına sahip olmaya çalışan devletler, gerekse devlet dışı örgütsel yapıların terör faaliyetleri için silah elde etme çabaları kaygıları artırmaktadır. Özellikle komşu ülkelerde geçtiğimiz yıllarda görülen kimyasal silah kullanılarak yapılan saldırılar, güvenlik konusunun tek bir ülke ya da tek bir kuruma bırakılamayacak derecede önemli olduğunun göstergesidir. Uluslararası ortamda artan terör faaliyetlerine ve oluşan güvensiz ortama gümrük idarelerinin cevaplarından biri de STK faaliyetleri olmuştur. Değişen, gelişen ve gün geçtikçe karmaşıklaşan bu süreçte gümrük idareleri birden fazla ve kimi zaman da birbiriyle çelişir görünen fonksiyonları aynı anda icra etmekle mükellef kılınmıştır (Bkz. şekil 1).

Özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında niteliği değişen ve gitgide yaygınlaşan terörist faaliyetlerin

Stratejik eşyanın kontrolünün sıkı yapılmadığı durumlarda herhangi bir ülke uluslararası kamuoyunda zor duruma düşebilmekte, ülke üzerindeki ticaretin yön değiştirmesi gibi ciddi sonuçlara yol açabilmektedir.

engellenebilmesinin bir yolu, devlet dışı örgütlerin yasal tedarik zincirini kullanarak silah ve ilgili malzemelere ulaşmasının kontrol altına alınmasıdır. Bu ise STK kapsamında çeşitli uluslararası düzenlemelerle sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu düzenlemeler kısaca uluslararası sözleşmeler, rejimler ve Birleşmiş Milletler (BM) ambargo ve yaptırım kararları olarak özetlenebilir. Bunlar genel olarak, bir kısmı uluslararası düzeyde bağlayıcılığı haiz, ülkelere asgari bazı yükümlülükler getiren, yol gösterici niteliği de olan metinlerdir.

2004 yılında BMGK tarafından alınan 1540 sayılı Karar, tüm devletlere KBRN silahları ve KİS ile bunların taşıma sistemlerinin yayılmasının engellenmesi konusunda "etkili önlemler" alınması ve uygulanması hususunda uyulması zorunlu yükümlülükler getirmiştir. Bu önlemler, ihracat, transit gibi gümrük rejimleri

ile gümrük kontrolleri ve ilgili malzemelerin yasadışı trafiğini engellenmesi konusunda kolluk çabalarını da içermektedir. Bu karar ile devletlerin yasama, uygulama ve uygulatma dahil olmak üzere konuya ilişkin tüm etkili adımları atması, niyet beyanının ötesinde faaliyetlere girişmesi gerekmektedir. 1540 Komitesi uzmanları bu Kararın uygulanmasında kilit rolün gümrük idarelerinde olduğunu her platformda vurgulamaktadır. Kararın 3.c ve 3.d paragraflarında çift kullanımlı malzemelerin yasadışı trafiğinin tespiti, caydırılması, engellenmesi konusunda etkili sınır kontrolleri ve kolluk güçlerinin mücadelesinin öneme vurgu yapılmaktadır. Nitekim 1540 Komitesi Başkanı Büyükelçi Oh JOON yaptığı bir konuşmada "Yayılanın önlenmesinde ulusal gümrük idarelerinin katkılarını ne kadar vurgulasak azdır" diyerek konuyu özetlemiştir.

Aralık 2015'te bir başka uluslararası platform olan Dünya Gümrük Örgütü'nün (DGÖ) Politika Komisyonu, gümrük idaresinin güvenlik konusundaki rolüne atıfta bulunarak Punta Cana Önergesini yayınlamıştır. Buna göre gümrük idareleri güvenlik konusunu rol olarak benimsemeli ve bu husus stratejik planları dâhil olmak üzere politika belgelerinde yer almalıdır. Ayrıca sınır güvenliğini geliştirmek için gümrük idareleri ile diğer paydaşlar arasında bilgi paylaşımı ve işbirliği artırılmalıdır.

Tüm bu uluslararası belgelerden de görülebileceği üzere gümrük idareleri değişen ve gelişen şartlar altında özellikle güvenlik alanında üzerine düşeni yapmak için rolünü ve pozisyonunu yeniden tanımlamaktadır. Bu minvalde özel sektör de sorumluluklarının bilincinde olmalı ve arz zincirinin güvenliğine katkıda bulunmalıdır. Bu iki tarafın da faydalanacağı bir süreç olacaktır. Sonraki bölümde STK sisteminin sağlıklı kurulması ve işlenmesi halinde özel sektöre ne gibi faydaları olacağından bahsedilecektir.

2. STK'nın Özel Sektör Açısından Faydaları

2.1. Uluslararası Ticaretin Daha Güvenli Yapılması

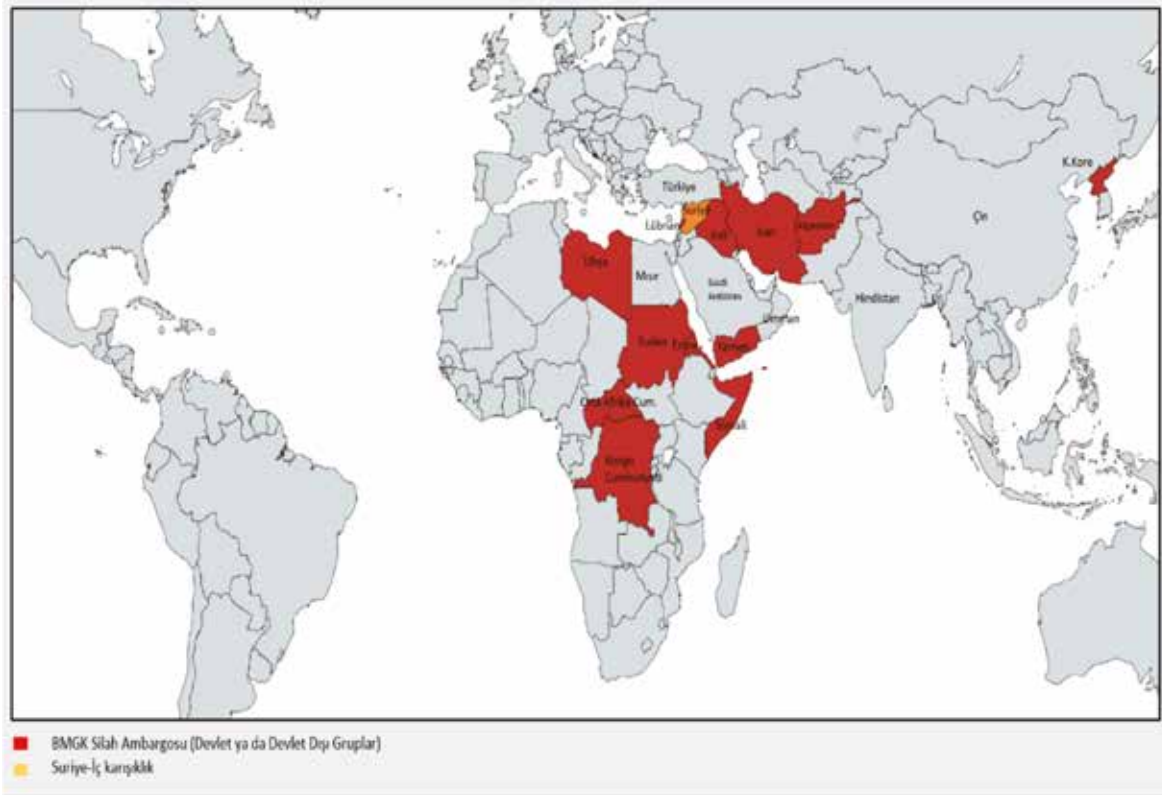
Ulusal STK kontrollerinin dünyadaki iyi uygulama örneklerine yakınsaması, özellikle yerli ticaret erbabı açısından faydalı sonuçlar doğuracaktır. Şöyle ki, ülkemiz ihracatının artması ve niteliğinin ham mad-

Çift kullanımlı olma durumu yani eşyanın sivil ya da askeri amaçla kullanılacağına eşyanın kendisine dışarıdan bakarak anlaşılabilmesi, kontrollerdeki en büyük zorluklardan biri olmakta, geleneksel izin prosedürü ya da geleneksel gümrük kontrollerinden ayrı bir kontrol sistemi oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır

deden yarı mamul ve mamul maddelere doğru evrilmesi uluslararası ticarete giderek söz sahibi bir ülke haline gelmemizi sağlamaktadır. Ancak, güven ilkesi üzerine kurulu uluslararası ticarete ihracatçılarımızın ticaret yaptıkları ülkelerin kamu idareleri nezdinde arz zincirinin güvenliğine önem veren bir ülkeyi temsil ettikleri imajını oluşturmaları elzemdir. İşte bu noktada STK kültürü oluşturulması önem arz etmektedir. Gümrük idaresi STK kurallarını paydaş kurumlarla birlikte uygularken, ticaret erbabımız da ihracat ve transit işlemlerinde lisanslama, ön izin gibi işlemleri eksiksiz ve zamanında yerine getirmelidir. Bu ise büyük STK yapbozunun ancak mütevazı bir kısmını oluşturmaktadır. Ticaret erbabı STK mevzuatına ne kadar uyumlu davranırsa, kuralların sadece bürokratik bir engel olmadığı anlayışı o kadar yaygınlaşacak, uyumluluk kurumsal bir yaklaşım olarak benimsenecektir. Bu ise uluslararası perspektiften bakıldığında, yerli ticaret erbabının arz zinciri güvenliğine verdiği önemi göstermesi ve genel olarak ülkenin uluslararası imajını güçlendirmesi bakımından önemlidir.

Konuyu farklı bir bakış açısı ile ele aldığımızda, yani uluslararası ticarete güven unsurunun ortadan kalktığını düşündüğümüzde, STK'nın önemi daha iyi anlaşılacaktır. Eğer ki ticarete konu eşyanın ihraç edildikleri ülke tarafından ya da ülkedeki devlet-dışı aktörlerce terörizm ya da KİS yapımı amacıyla kullanılması durumunda, bu ülkelerin riskli ülke olarak algılanarak söz konusu eşyanın ticaret hacminde zamanla azalma meydana gelmesi mümkün bulunmak-

tadır. Aynı senaryoyu, sadece ihraç yapılan ülke değil eşyanın transit olarak geçtiği ülkeleri de içine alacak şekilde düşünmek gerekmektedir. Transit ülkelerdeki kontrollerde ciddi eksiklikler olması, zamanla başka ticaret yollarının aranmasına, dolayısıyla ülke ticaretine zarar vermektedir. Bu konuda ciddi önlemlerin alınmaması durumunda, daha ileri bir yaptırım olarak BM ambargoları devreye girmektedir. Bu nedenle, ülkelerin STK konusunda gerekli önlemler almaması ya da zafiyet göstermesi durumunda, ihracat yapacak firmaların belirli ülkelere yapılan sevkiyatlarından vazgeçmesi, güvenlik adına çok da uygun olmayan ticaret rotaları aramaları ve dolayısıyla uluslararası ticaretin olumsuz yönde etkilenmesi gibi sonuçlar doğurmaktadır.

2.2. Türkiye'nin Ticaret Zincirindeki Güçlü Halka Olması

Uluslararası ticareti, sadece iki ülkenin taraf olduğu bir alım-satım işleminden ziyade birçok unsuru da içerisinde barındıran bir denklem gibi düşünmek gerekir. Eğer ki ticaret birbirine uzak iki ülke arasında

gerçekleştiriliyorsa sevk güzergahını da çok önemli bir faktör olarak bu denkleme dâhil etmek gerekir. Bununla birlikte, bu denklemdeki herhangi bir aksama, uyumsuzluk ya da güvensizlik ticareti olumsuz etkilemekte ve sevk güzergâhı değişmesine neden olabilmektedir.

Türkiye; Avrupa, Asya ve Ortadoğu arasında gördüğü köprü vazifesiyle önemli bir transit ülkesidir. Sadece karayolu taşımacılığı ile yapılan ticareti dikkate aldığımızda bile, Avrupa'ya açılan en önemli kapımız Kapıkule Gümrük Kapısı ile Ortadoğu'ya açılan en önemli kapımız Habur Gümrük kapısından her gün yaklaşık 5.000-6.000 arası araç giriş-çıkış yapmaktadır. Bunun yanında, Akdeniz, Ege ve Karadeniz'deki limanlar kullanılarak da her gün Asya, Ortadoğu ve Afrika ülkelerine tonlarca eşya ve ürün sevk edilmektedir. Ülkemizin bu konumu, Ortadoğu, Afrika gibi riskli bölgelere komşu olması, hatta İran, Irak, Suriye gibi bazı ülkeler ile aynı sınırı paylaşması stratejik eşyanın ülkemiz üzerinden yoğun bir şekilde sevki ihtimalini de gündeme getirmektedir.

Aşağıda yer alan harita, BM tarafından silah ambargosu uygulanan ülkeler ile devlet-dışı aktörler, terörist gruplar ve kişileri göstermektedir. Hâlihazırda BM tarafından Suriye'ye silah ambargosu uygulanmakla birlikte, söz konusu ülkede yaşanan iç savaş ülkemiz açısından yüksek risk ortaya çıkarmaktadır. Haritadan da görüleceği üzere, Türkiye yüksek riskli bölgelere yakın olması yanında bir kısmı ile de sınır komşusudur. Bu durum, gerek ulusal güvenliğimiz gerekse uluslararası ticaretimiz açısından çok ciddi sorunlar yaratmaktadır.

Gümrük kontrollerindeki herhangi bir zayıflık ya da ihmal stratejik bir eşyanın kolaylıkla istenmeyen bir ülke ya da terörist bir grubun eline geçmesine, uluslararası güvenliğin tehdit edilmesine ve dahi bu eşyanın silah ya da patlayıcı olarak ülkemize geri dönmesine yol açabilecektir. Başka bir olası sonuç ise, ülkemizin arz zinciri güvenliğinde zayıf halka olarak algılanması ve dolayısıyla ticaret rotasının değişmesi ve artık yerli firmaların uluslararası ticarete güvenilir bir ticari ortak olarak tercih edilmemesi olacaktır. Bu nedenle, etkin bir STK sistemi ülkemiz ticareti açısından olmazsa olmaz bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

2015 yılında ABD merkezli New York Times gazetesinde yayınlanan bir makalede, Türkiye'den Suriye'ye ihraç edilen gübrelerin bir takım terör örgütlerinin eline geçtiği iddia edilmişti. Gerek Bakanlığımız gerekse Dışişleri Bakanlığı kanalıyla şiddetle yalanlanan bu haber, STK konusunun ne denli önemle ele alınması gerektiğini ortaya koyan güçlü bir örnek olarak önümüzde durmaktadır. Zaman zaman ülke imajını zedeleyen bu tarz ithamlarla karşılaşılması, uluslararası ticarete güvenilmez bir ülke haline getirilerek dış pazarlardaki rekabet gücümüzü azaltıcı sonuçlara yol açabilecektir. Bu yüzden STK sürecinin tüm paydaşları konunun ciddiyetini kavrayarak uluslararası arz zincirinin güvenliğini tehlikeye atacak davranışlardan kaçınmalıdır. İhracatçılarımız nihai kullanıcılarının kim olduğunu önemsemeli, lisanslama gereklerini yerine getirmelidir. Bölgemizdeki transit taşımacılığında büyük pay sahibi olan lojistik firmaların da sorumlu bir tacir olarak taşıdıkları eşyanın ne olduğu ve kimlerin eline geçebileceğini düşünerek hareket etmeleri önem arz etmektedir. Bu alanda en büyük pay sahibi

Bununla birlikte, ülkemizde STK konusunda yasal zemini oluşturan, tanımını, işleyişini, ilgili kurumların görev ve yetkilerini, birbirleri ile çalışma şekillerini, ihracatçıların bu alandaki sorumluluk ve yükümlülüklerini belirleyen tek ve bütüncül bir yasal düzenleme bulunmamaktadır.

olan devlet kurumlarının ise uluslararası STK mevzuatını itinayla takip ederek uygulama ve ticaret erbabına yol gösterme konusunda daha aktif bir rol alması beklenmektedir.

2.3. Stratejik Teknoloji ve Eşyanın Transferi

Etkin bir STK uygulamasının ülkelere sağlayacağı en önemli avantajlardan birisi de ileri teknoloji ürünlerin elde edilmesidir. Bu alanda uluslararası düzenlemelere ne derece uyum sağlanırsa, STK konusunda ne derece etkili önlemler alınır, söz konusu eşyanın transferinde ihracatçı ülkeler o derece rahat olacaktır.

Yukarıda bahsedildiği üzere, STK'ya konu eşyanın büyük çoğunluğu hem sivil hem de askeri kullanım alanı bulunan ileri teknoloji ürünlerdir. Ürün sağlayıcıların bu tür ürünlerin sevkinde herhangi bir ülkeyi riskli görmesi ya da teknolojiyi talep eden ülkenin stratejik ticaret alanında yaptığı kontrollerde zayıflık ve/veya eksiklik olduğunu düşünmesi durumunda söz konusu ürünlerin ihracatına yasaklama, sınırlama ya da başka türden önlemler getirebileceklerdir. Bu durum ise söz konusu ürünlerinin temininde ya da teknoloji transferinde ciddi problemler doğurabilecektir.

Türkiye gibi ihracat temelli büyüme hedefleyen ve henüz mamul madde ihracatını geliştirmiş ülkeler seviyesine çıkartamamış bir ülkenin dış ticaretinde ileri teknoloji ürünlerin ithalatına ne derece bağımlı olduğu düşünüldüğünde, STK sisteminin ne derece elzem olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

Teknoloji yoğunluğuna göre imalat sanayi ürünleri dış ticareti, Aralık 2016 (Milyon ABD \$)

Teknoloji yoğunluğu	Aralık				Ocak-Aralık			
	2015		2016		2015		2016	
	Değer	(%)	Değer	(%)	Değer	(%)	Değer	(%)
İhracat (FOB)								
Toplam imalat sanayi	10 775	100,0	11 801	100,0	134 390	100,0	133 654	100,0
Yüksek teknoloji ürünler	477	4,4	472	4,0	4 899	3,6	4 683	3,5
Orta yüksek teknoloji ürünler	3 880	36,0	4 214	35,7	42 725	31,8	44 240	33,1
Orta düşük teknoloji ürünler	2 544	23,6	3 073	26,0	39 695	29,5	37 878	28,3
Düşük teknoloji ürünler	3 874	36,0	4 042	34,3	47 070	35,0	46 853	35,1
İthalat (CIF)								
Toplam imalat sanayi	14 642	100,0	15 264	100,0	166 821	100,0	167 234	100,0
Yüksek teknoloji ürünler	2 425	16,6	2 542	16,7	28 246	16,7	28 359	17,0
Orta yüksek teknoloji ürünler	6 659	45,5	6 486	42,5	73 904	44,3	75 028	44,9
Orta düşük teknoloji ürünler	3 558	24,3	4 580	30,0	44 215	26,5	42 834	25,6
Düşük teknoloji ürünler	2 001	13,7	1 656	10,9	22 456	13,5	21 013	12,6

Tablodaki rakamlar, yuvarlanmadan dolayı toplam vermeyebilir.
Teknoloji Yoğunluğuna Göre İmalat Sanayi Ürün Grupları Sınıflaması OECD tarafından ISIC Rev.3 Sınıflaması baz alınarak hazırlanmıştır.

Kaynak: TÜİK

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere, 2015 ve 2016 döneminde yüksek teknoloji ürünlerinin imalat sanayi ürünleri ihracatı içindeki payı % 3,5 gibi düşük bir oranda iken ithalat içindeki payı yaklaşık %15-17 düzeyindedir. Bu istatistikler bize ileri teknolojinin ülkemize transferine ne denli ihtiyaç duyduğunu vurucu bir şekilde ifade etmektedir.

3. Türkiye'nin STK Konusunda Yol Haritası

Ülkemiz STK konusundaki tüm uluslararası anlaşmalara, düzenlemelere ve çok taraflı ihracat rejimlerine taraf olarak, bu alandaki samimiyetini ve birlikte çalışmaya açık olduğunu çok net bir şekilde ortaya koymuştur. Özellikle yüksek risk içeren bölgelere yakın olması, bu alanda gerekli tüm adımları atmasını zorunlu hale getirmiş olup, ayrıca uluslararası toplumun da ülkemizden bu alanda beklentisini yükseltmiştir.

Bununla birlikte, ülkemizde STK konusunda yasal zemini oluşturan, tanımını, işleyişini, ilgili kurumların görev ve yetkilerini, birbirleri ile çalışma şekillerini, ihracatçıların bu alandaki sorumluluk ve yükümlülüklerini belirleyen tek ve bütüncül bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bunun yerine her bir paydaş kurum, kendi yetki alanına giren konularda kendi mevzuatını düzenlemiştir. Söz konusu yasal düzenlemenin olmayışı, sistemin işleyişinde aksaklıklara,

kurumlar arası çalışmada koordinasyonsuzluğa, yetki belirsizliğine, ihracatçının zaman kaybına, transit eşyanın sevki, serbest bölgelerdeki işlemler ve yaptırımlar gibi konularda yasal boşluklara, mevzuat kalabalığına, kontrol listelerinin dağınıklığına ve gereksiz yazışmalara neden olmaktadır.

Avrupa Birliği'nde STK, 428/2009 sayılı Tüzük kapsamında yürütülmektedir. Söz konusu Tüzük ile tek bir kontrol

listesi oluşturulmuştur. Her bir kurumun kendi mevzuatını düzenlemesi yerine, AB'de olduğu gibi sistemin tüm unsurlarını içeren ve kontrole tabi eşyayı tek bir başlıkta toplayan bir mevzuatın çıkarılması öncelikle gerekmektedir. Böylece, ticaret erbabı mevzuat kalabalığı içerisinde kaybolmadan, eşyanın hangi kontrol listesine gireceğini, hangi kuruma başvurması gerektiğini, bu konudaki hak ve yükümlülüklerini kolaylıkla bilebilecektir.

Konuyla ilgili diğer bir husus ise, mevcut durumda izin başvurularının kağıt ortamında yapılmasının ve başvuru sonucunun beklenmesinin ciddi zaman kaybına yol açmasıdır. Ülkemizde STK'ya tabi eşyanın lisanslama (izin) işlemleri eşyanın niteliğine göre Ekonomi Bakanlığı, Milli Savunma Bakanlığı ve Türkiye Atom Enerjisi Kurumu (TAEK) tarafından yürütülmekte olup; kontrol ve uygulama işlemleri ise Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir. İzin almak isteyen firmalar öncelikle başvurularını gerekli belgelerle birlikte lisanslama kurumlarına yapmakta, daha sonra izin belgelerini gümrük beyannamesine ekleyerek bu belgeleri gümrük idaresine sunmaktadırlar. Uluslararası ticarete, saatlik beklemelerin bile ciddi maliyetlere yol açtığı dikkate alındığında, izin işlemlerinin bir an önce elektronik ortamda yürütülmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan, ihracat kontrollerine tabi eşyaya bakıldığında, bu eşyanın çoğunlukla teknik açıdan kar-

maşık niteliği haiz olduğunu belirtmiştik. Bu durum, eşyanın tanınmasında ve kontrole tabi olup olmadığının belirlenmesinde özellikle gümrük görevlilerine zorluk yaratmaktadır. Diğer taraftan, söz konusu zorluğun giderilmesinde risk analizinin en etkili mekanizma olduğu uluslararası platformlarda sıklıkla ifade edilmektedir. Bakanlığımız BİLGE sisteminde ihracat ve transit işlemlerinde risk analizi yapılmakla birlikte; lisanslama kurumlarının her biri kendi risk değerlendirmesini kendi içerisinde yapmakta, kendileri için risk arz etmeyen ancak diğer kurumlar açısından riskli olabileceğini düşündükleri eşya için çoğu zaman yazışma yoluyla bu bilgileri talep etmektedirler. Bu durum ise, yazışma trafiğini artırmakta ve ilgilinin eşyasının gümrükte beklemesine neden olmaktadır. Bu nedenle, stratejik eşya özelinde risk analizi uygulamasına geçilmesinin ve söz konusu uygulamanın ilgili tüm kurumların kendi risk ölçütlerini girdiği ortak bir risk analizi platformu şeklinde olması, kontrollerin daha etkin olmasının yanında gereksiz yazışmaların ortadan kaldırılmasını ve ilgililerin izin işlemlerinin daha hızlı olmasını sağlayacaktır.

Diğer taraftan, ilgili firmaların da bu konuda bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi de önemli bir konudur. Stratejik eşyanın gümrüklerde beklemesi çoğunlukla kasıtlı eylemlerden ziyade firmaların izin sürecini ya da eşyanın kontrole tabi olup olmadığını bilmemelelerinden kaynaklanmaktadır. İlgili firmaların bu konuda bilgilendirilmesi yine gümrüklerde beklemeleri ortadan kaldıracaktır.

Kaynakça

- EARLY, Bryan R., The Relationship Between Strategic Export Controls and Economic Benefits, 21st Asian Export Control Seminar
- CHATELUS, Renaud., The Role of Customs in Strategic Trade Controls: Challenges and Potential, Taking a States' Enforcement Perspective, Center for International Trade and Security The University of Georgia
- JONES, Scott and KARRETH, Johannes., December 2010. Assessing the Economic Impact of Adopting Strategic Trade Controls, U.S. Department of State Bureau of International Security and Nonproliferation Office of Export Cooperation
- Strategic Trade Control Enforcement (STCE) Implementation Guide, World Customs Organization

Stratejik eşya özelinde risk analizi uygulamasına geçilmesinin ve söz konusu uygulamanın ilgili tüm kurumların kendi risk ölçütlerini girdiği ortak bir risk analizi platformu şeklinde olması, kontrollerin daha etkin olmasının yanında gereksiz yazışmaların ortadan kaldırılmasını ve ilgililerin izin işlemlerinin daha hızlı olmasını sağlayacaktır.

YAZAR HAKKINDA

Ali KELLEÇİ

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
Gümrükler Genel Müdürlüğü
0312 449 31 85
a.kelleci@gtb.gov.tr

1978 yılında Ankara'da doğdu. 2002 yılında Çukurova Üniversitesi İktisat Bölümünden mezun oldu. 2003-2005 yılları arasında Maliye Bakanlığında Muhasebe Denetmen Yardımcısı olarak, 2005-2008 yılları arasında Sanayi ve Ticaret Bakanlığında Stajyer Kontrolör olarak görev yaptı. 2008 yılında Gümrük ve Ticaret Bakanlığında Uzman Yardımcısı olarak işe başlamış olup, halen Gümrükler Genel Müdürlüğü İhracat Dairesinde görevine devam etmektedir.

YAZAR HAKKINDA

Burak Cihan ÜRKMEZ

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü
0312 449 35 80
b.urkmez@gtb.gov.tr

1984 yılında Edirne'nin Keşan ilçesinde doğdu. İlköğretimden sonra 2003'te Kadıköy Anadolu Lisesi, 2007'de Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinden mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini 2010'da University College London'da tamamladı. 2011 yılında Gümrük ve Ticaret Bakanlığında uzman yardımcısı olarak görevine başladı. 2017 yılında Dünya Gümrük Örgütü (DGO) düzenlenen Stratejik Ticaret Kontrolleri programı (STCE) kapsamında DGO eğitmeni olarak akreditasyon aldı. Halen Gümrükler Muhafaza Genel Müdürlüğü'nde görevine devam etmektedir.

İŞÇİ KOOPERATİFLERİNE Genel Bir Bakış

Ayşen ÇATAK
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

Özet

Bilindiği gibi Türkiye’de ilk kooperatifçilik hareketleri Mithat Paşa döneminde Memleket Sandıkları ile başlamıştır. Daha sonra Atatürk döneminde kooperatifçilik konusuna önem verilmiş olup modern anlamda kooperatifçiliğe dair belirli çalışmalar yapılmıştır. Günümüzde ise kooperatifler, her geçen gün ekonomide daha fazla söz sahibi olmaktadır.

İşçi kooperatifleri; “İşçi Kooperatifleri Dünya Deklarasyonu” uyarınca çalışanlarının çoğunluğunun aynı zamanda kooperatifte ortak olduğu veya ortaklarının çoğunluğunun kooperatifte çalışan olduğu bir işletme modelidir. İşçi kooperatifleri, yönetimin çalışan ortaklar tarafından gerçekleştirilmesi ve çalışanların, kooperatif gelirine doğrudan ortak olmaları nedeni ile verimi yüksek bir kooperatif türüdür.

Bu çalışmada işçi kooperatiflerinin tanımı, özellikleri, dünyadaki işçi kooperatifleri ve Türkiye’deki mevcut durum ele alınmış ve ülkemiz için bazı önerilerde bulunulmuştur. İşçi kooperatiflerinin tanıtılmasına yönelik olarak yapılacak çalışmaların, ülkemizdeki kooperatifçilik hareketine katkıda bulunacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İşçi kooperatifleri, işçi mülkiyetindeki kooperatifler, üretim kooperatifleri, işçi - üretim kooperatifleri, çalışanların mülkiyetindeki işletmeler

İşletmelerin Çalışanların Mülkiyetine Geçiş Yöntemleri:
1- İşçi Kooperatifleri yoluyla,
2- ESOP’lar yoluyla,
3- Yönetimin Devralınması (MBO) yoluyla.

1. İşçi Kooperatiflerinin Tanımı ve Özellikleri

Bilindiği gibi, ülkemizde yürürlükte bulunan 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre kooperatif; tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklardır. Kooperatif kuruluşu için en az yedi ortağın bir araya gelmesi gerekmektedir.

- İşçi Kooperatifleri Dünya Deklarasyonuna Göre İşçi Kooperatiflerinin Temel Özellikleri:
- İş imkânının ve refahın sağlanması
- Gönüllü ve serbest üyelik
- Yapılan işin ortaklar tarafından gerçekleştirilmesi
- Girişimciden ve ücretli çalışandan farklılık
- Demokratik yönetim
- Özerklik ve bağımsızlık

İşçi kooperatifleri ise, önemli bir kooperatif türü olmakla birlikte, henüz ülkemiz mevzuatında bir karşılık bulamamıştır. Bu kooperatif türünün tanımının, üst örgüt olan CICOPA (The International Organisation of Industrial, Artisanal and Service Producers' Cooperatives - Uluslararası Endüstri, Zanaat ve Hizmet Üretim Kooperatifleri Teşkilatı) tarafından yapıldığını görmekteyiz.

CICOPA'nın tanımına göre işçi kooperatifleri; diğer şirketler gibi rekabet, yönetim ve kârlılık gibi ilkelere esas alan, çalışanlarının, kooperatif paylarının en az % 51'ine sahip olduğu işletmelerdir. Bu şekilde, çalışanlar; kooperatif yöneticilerinin ve yönetime dair önemli kuralların belirlenmesinde karar almakla kalmayıp, aynı zamanda kârın nasıl dağıtılacağına da kendileri karar verirler. İşçi kooperatiflerinde, diğer kooperatif türlerinde olduğu gibi, ortakların pay oranı ne olursa olsun, "her ortağa bir oy" ilkesi geçerlidir.¹

USFWC (United States Federation of Worker Cooperatives - Amerika Birleşik Devletleri İşçi Kooperatifleri Federasyonu)'nun tanımına göre işçi kooperatifleri; kooperatifte çalışan ve aynı zamanda ortak olan kişiler tarafından sahip olunan ve yönetilen ticari kuruluşlardır.² Yine başka bir işçi kooperatif örgütü olan CWCF (Canadian Worker Cooperative Federation - La Fédération canadienne des coopératives de travail - Kanada İşçi Kooperatifleri Federasyonu)'nun tanımına göre ise işçi kooperatifleri; ortakları tarafından sahip olunan ve demokratik bir şekilde kontrol edilen işletmelerdir.³

16 Temmuz 1999 tarihli İspanyol Kooperatifler Kanununa göre işçi kooperatifleri⁴; yarı zamanlı ya da tam zamanlı olmak üzere, ortaklarının kişisel ve doğrudan sundukları işgücünü, kooperatif üzerinden, üçüncü kişilere mal veya hizmet üretimi gerçekleştirmek suretiyle bir araya geldikleri ve ortaklarına iş imkânı sunma amacına sahip olan kooperatiflerdir.⁵

23 Eylül 2005 tarihinde Kolombiya'nın Cartagena şehrinde gerçekleştirilen ICA (International Co-operative Alliance - Uluslararası Kooperatifler Birliği) Genel Kurul Toplantısında, İşçi Kooperatifleri Dünya Deklarasyonu kabul edilmiştir. 1995 yılında Manchester'da Kooperatif Kimliği Bildirisi'nde kabul edilmiş tanım, değer ve prensiplerden yola çıkılarak ve ILO'nun (International Labour Organization - Uluslararası Çalışma Örgütü) 2002 tarihli Kooperatiflerin Teşvikine ilişkin 193. Tavsiye kararı göz önünde bulundurularak işçi kooperatiflerinin aşağıdaki temel özelliklere sahip olduğu kabul edilmiştir⁶:

1. İşçi kooperatifleri; işçi üyelerinin yaşam kalitesini arttırmak, emeğe değer vermek, işçilerin kendi kendilerine demokratik bir biçimde yönetilmelerini sağlamak ve genel-yerel kalkınmayı desteklemek

için; sürdürülebilir iş imkânlarını oluşturma ve refah sağlama amacını taşırlar.

2. Kooperatifin varlık göstermesi, kişisel çalışma ve ekonomik kaynaklara katkıda bulunması açısından gönüllü ve serbest üyelik esasına bağlanmıştır.
3. Genel kural olarak, kooperatifte yapılan iş, ortaklar tarafından gerçekleştirilmelidir. Bu durum; belli bir işçi kooperatif işletmesinde, çalışanların çoğunluğunun ortak olduğu veya tam tersinin geçerli olduğu (ortaklarının çoğunluğunun kooperatifte çalışan olması) anlamına gelmektedir.
4. İşçi ortakların kooperatifleriyle olan ilişkileri, bağımsız çalışma gösteren girişimci iş gücünden ve klasik anlamda ücretli olarak faaliyet gösteren iş gücünden farklılık arz etmektedir.
5. İşçi kooperatiflerinin kendi iç düzenlemeleri, işçi üyeler tarafından demokratik olarak üzerinde anlaşılmış ve kabul edilmiş, şeklen tanımlanmış kuralardan oluşan yönetim şeklidir.
6. Devlet ve üçüncü kişiler nezdinde, işçi kooperatifleri; iş ilişkilerinde, kooperatifin yönetiminde ve üretim araçlarının kullanımı ve yönetiminde özerk ve bağımsız olmalıdır.

Yukarıdaki tanımlar ve İşçi Kooperatifleri Dünya Deklarasyonu birlikte ele alındığında; işçi kooperatifleri; işin konusu hakkında teknik bilgi ve beceriye sahip olan kişiler tarafından kurulan veya kurulu bulunan bir işletmenin çalışanları tarafından devralınması sonucu faaliyet gösteren, ortaklarının çoğunluğunun kooperatifte çalışan olduğu ya da çalışanlarının çoğunluğunun kooperatifte ortak olduğu, çalışanlarının kooperatif paylarının en az % 51'ini elinde bulundurduğu, çalışanları tarafından yönetilen ve her ortağın bir oy hakkına sahip olduğu demokratik bir yönetim modeli sahip olan kooperatifler olarak tanımlanabilir.

Örnek vererek açıklayacak olursak;

- En az yedi bilgisayar mühendisinin bir araya gelerek kuracakları ve yazılım konusunda faaliyet gösterecek olan bir kooperatif,
- En az yedi moda tasarımcısının bir araya gelerek kuracakları ve örneğin gelinlik tasarımı ve dikimi alanında faaliyet gösteren bir kooperatif,
- En az yedi ortağın ve örneğin ortaklarından dördünün diş doktoru olduğu ve diş polikliniği olarak faaliyet gösterecek olan bir kooperatif,
- En az yedi ortağın bir araya geldiği ve örneğin ortaklardan beşinin kuaför olduğu ve güzellik salonu olarak faaliyet gösterecek olan bir kooperatif,
- Yirmi marangozun bir araya geldiği ve örneğin bu marangozların tamamının kooperatif çalışanı olduğu, en az on birinin ise aynı zamanda ortak olduğu bir kooperatif
- Elli tekstil işçisinin, her birinin ortak olarak bir araya geldiği ve örneğin ortaklarından en az yirmi altısının aynı zamanda çalışan olduğu, tekstil alanında faaliyet gösteren bir kooperatif

hep birer işçi kooperatifidir.

Yukarıdaki örneklerde çalışan ortak sayısı arasındaki oranlama, İşçi Kooperatifleri Dünya Deklarasyonundaki genel çerçeveye göre oluşturulmuştur. Genel tanımlama bu olmakla birlikte her ülkenin kendi iç mevzuatında, bir kooperatifin işçi kooperatif olarak nitelendirilmesinde farklı ölçütler getirilmesi mümkündür. Nitekim Fransa'da bir kooperatifin işçi kooperatif olarak sayılabilmesi için işçilerin, sermayenin en az %51'ine ve oyların da en az %65'ine sahip olması gerekmektedir.⁸

¹ <http://www.cicopa.coop/What-is-a-cooperative.html#workers>

² <https://usworker.coop/what-is-a-worker-cooperative/>

³ <http://canadianworker.coop/about/what-is-a-worker-co-op/>

⁴ "İşçi kooperatifleri" ifadesi, her ülkede aynı şekilde kullanılmamaktadır. Bazı ülkelerde işçi kooperatifleri (worker cooperatives), bazı ülkelerde işçilerin-çalışanların kooperatifleri (workers' cooperatives), İspanyolca'da ise iş ilişkili kooperatifler (cooperativas de trabajo asociado), işçi kooperatifleri (cooperativas de trabajadores) veya iş kooperatifleri (cooperativas de trabajo) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Anılan Kanunda ise "iş ilişkili kooperatifler (cooperativas de trabajo asociado) ifadesi kullanılmıştır.

⁵ 16 Temmuz 1999 tarih ve 27 sayılı Genel Kooperatifler Kanunu (Ley 27/1999, de 16 de julio, de Cooperativas), <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1999-15681>

⁶ İşçi Kooperatifleri Dünya Deklarasyonu, 23 Eylül 2005, Cartagena ,Colombia, http://www.cicopa.coop/IMG/pdf/Declaration_approved_by_ICA_EN-2.pdf

⁷ The Worker Co-operative Movements in Italy, Mondragon and France: Context, Success Factors and Lessons, Hazel Corcoran ve David Wilson, Canadian Worker Co-operative Federation, Mayıs 2010, <http://community-wealth.org/sites/clone.community-wealth.org/files/downloads/paper-corcoran-wilson.pdf> syf. 24

⁸ John Atherton, What we could learn from French co-ops, 23.02.2013, <https://www.uk.coop/newsroom/what-we-could-learn-french-co-ops-0>
 Becoming Employee-Owned, Options For Business Owners Interested in Engaging Employees Through Ownership, Democracy At Work Institute, US Federation of Worker Cooperatives, http://institute.coop/sites/default/files/COT_BecomingEmployeeOwned_FINALweb.pdf, <http://www.businessdictionary.com/definition/management-buy-out-MBO.html>, Worker Cooperative Toolbox, In Good Company: A Guide to Cooperative Employee Ownership <http://www.uwcc.wisc.edu/pdf/In%20Good%20Company%20a%20Guide%20to%20Cooperative%20Employee%20Ownership.pdf> syf. 8 vd.

İşçi kooperatiflerinde, yönetime ilişkin söz hakkı işçilerdedir.

2. Çalışanların Mülkiyetindeki İşletmeler ve İşçi Kooperatifleri

İşçi kooperatifleri, kooperatif türlerinden biri olmasının yanı sıra, aynı zamanda çalışanların mülkiyetindeki işletmelerin de bir alt türüdür. Çalışanların mülkiyetindeki işletmelerin başlıcaları; İşçi Kooperatifleri ve ESOP'lardır. (Employee Stock Ownership Plan - Çalışanların Şirket Hisselerine Sahip Olması Planı).

İşletmelerin, çalışanların mülkiyetine geçişinde ise başlıca üç yöntem izlenmektedir:

- 1- İşçi Kooperatifleri yoluyla,
- 2- ESOP'lar yoluyla,
- 3- Yönetimin Devralınması (MBO) yoluyla.

Bir şirketin işçi kooperatifine dönüşmesi anlamında her ülke mevzuatında farklı bir prosedür bulunmaktadır. Ülkemizde ise 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun ilgili maddeleri uyarınca bir şirketin tür değiştirerek kooperatife dönüşmesi mümkündür. Ülkemizde işçi kooperatiflerine özgü bir mevzuat bulunmadığından "işçi kooperatifine" dönüşmekten ziyade, "kooperatife dönüşme" başlığı altında konu ele alınabilir.

ESOP'lar ise, hem çalışanların şirket hisselerine sahip olmasını hem de bu şekilde kurulan şirketleri ifade etmektedir. İşçiler, işletmeye doğrudan değil, "Trust (Güvence - Emanet)" denilen bir mekanizma aracılığı ile dolaylı yönden sahiptirler. İşletme hisselerinin bir kısmı veya tamamı bu mekanizmaya devredilmiştir. Ancak, ESOP'larda ortakların, şirket üzerinde doğrudan doğruya kontrol sağlamaları gibi bir amaç bulunmamaktadır. Burada şirket sahibinin

hedefi; şirket hisselerine sahip olma kavramını, kısmi olarak çalışanlara yöneltmek ve bu şekilde çalışan ortakları motive ederek şirket verimliliğini arttırmaktır. Vergi avantajları sağlaması nedeniyle ABD'de çalışanların mülkiyetine geçiş anlamında en çok tercih edilen yöntem ESOP'lardır.

Yönetimin Devralınması (Management Buy-Outs - MBO) ise, genellikle kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalan firmaların tamamının ya da bir bölümünün, mevcut yönetim kadrosu tarafından devralınmasına verilen addır.

Her ne kadar, işçilerin mülkiyetinde bulunan farklı işletme türleri mevcut olsa da bunların içinde en demokratik yönetim tarzına sahip olan tür, işçi kooperatifleridir.

İşletmenin çalışanların mülkiyetine geçiş anlamında bunların dışında (Employee Buy Out - EBO - Şirketin Çalışanları Tarafından Devralınması) ve (Workers' Buy Out - WBO - Şirketin Çalışanları Tarafından Devralınması) gibi kavramların da kullanıldığı görülmektedir. EBO, MBO'ya alternatif olarak, şirket hisselerinin büyük bir çoğunluğunun (%50'den fazlası) çalışanlar tarafından devralınması anlamında kullanılmaktadır.⁹ WBO ise Avrupa'da, özellikle İtalya'da kullanılan bir terimdir.¹⁰ Bu kavramlar bir türden ziyade, işletmenin, çalışanların mülkiyetine geçiş yöntemini ifade etmektedir. Örneğin bir EBO sonucunda şirket ESOP ya da işçi kooperatifine dönüşebilir.

3. İşçi Kooperatiflerinin Diğer İşletmelere Kıyasen Olumlu Yönleri:

İşçi kooperatiflerinde emeğin sömürsü ortadan kalkar. İşçi kooperatiflerinde, sermaye, emeği değil; emek sermayeyi kiralamaktadır. Ortaklar ürettikleri ürünler için en yüksek fiyatı elde etmeye ve gelir gider farkından paylarına düşen miktarı maksimize etmeye çalışırlar.

Örneğin, giderlerin sabit tutularak göz ardı edildiği iki ayrı işletme modelini kıyaslayacak olursak;

- Birinci ihtimalde işletmemizin limited şirket şeklinde tek ortaklı olarak kurulduğunu ve 10 çalışanın bulunduğu varsayalım. Tek bir çalışanın işletmeye getirisi yıllık net 30.000 TL ve bu getirinin işçiye maaş olarak ödenen kısmı yıllık 20.000 TL olsun. Bu durumda limited şirket sahibinin söz konusu işletmeden elde edeceği yıllık gelir 100.000 TL olacaktır. (30.000-20.000 = 10.000 TL, 10.000 TL X 10 = 100.000 TL).
- Aynı işletmenin işçi kooperatifi olarak kurulduğunu ve bu 10 çalışanın aynı zamanda kooperatif ortağı olduğunu varsayalım. İşletme kazancının sabit olduğu varsayıldığında yıllık 100.000 TL olarak hesaplanan kazanç yılsonunda 10 ortağa eşit olarak bölünecek ve çalışanların yıllık 20.000 TL olan kazancı 30.000 TL'ye yükselmiş olacaktır. Yani işçi kooperatifi kuran işçiler, bizzat kendi emekleri sonucunda oluşturdukları getiriyi, limited şirket örneğindeki işletme sahibini devreden çıkararak, kendileri arasında bölüşecek ve gelirlerini arttırmış olacaklardır.

İşçi kooperatifleri daha eşitlikçidir: Geleneksel anlamdaki işletmelerde kâr payının az sayıdaki ortaklar arasında paylaşılması, üst düzey yöneticilere ve müdürlere yüksek miktarlarda ücretler ödenmesi, işçilere ise çok cüzi ücretler ödenmesi nedeni ile tam bir eşitsizlik söz konusu iken, işçi kooperatiflerinde işletme fazlasının dağıtım şekli, işi doğrudan doğruya yaparak işletmenin devamını sağlayan, işletmeyi gerçek anlamda devam ettiren çalışanların demokratik oylarıyla belirlendiğinden nitelikli ve niteliksiz işgücü ücretleri arasında bir uçurum oluşmamaktadır.

İşçi kooperatifleri daha etkindir: İşçi kooperatiflerinde; ortağın hem bireysel olarak yönetim ve işleyişe ilişkin söz hakkının bulunması hem de kooperatif gelirin ortak olması nedeni ile işçilerin iş yerine karşı duydukları inanç ve bağlılık artmakta ve bu durum da, işçi kooperatiflerini, sermaye iş-

Ulusal Alanda Faaliyet Gösteren Önemli Bazı Örgütler:		
AGCI PSL	AGCI Produzione e Servizi di Lavoro - AGCI Üretim ve Çalışma Hizmetleri Teşkilatı	İtalya
ANCPL	Associazione Nazionale Delle Cooperative Di Produzione E Lavoro - Ulusal İşçi ve Üretim Kooperatifleri Teşkilatı	İtalya
Confcooperative Federlavoro e Servizi	Confcooperative Çalışma ve Hizmet Federasyonu	İtalya
CG SCOP	Confédération Générale Des Sociétés Coopératives Et Participatives - General Confederation of SCOPs - İşçi Kooperatifleri Genel Konfederasyonu	Fransa
COCETA	Confederación Española De Cooperativas De Trabajo Asociado - İspanyol İşçi Kooperatifleri Konfederasyonu	İspanya
CWCF	Canadian Worker Cooperative Federation - Kanada İşçi Kooperatifleri Federasyonu (FCCT - La Fédération canadienne des coopératives de travail)	Kanada
EOA	Employee Ownership Association - Çalışanların Mülkiyetindeki İşletmeler Birliği	Birleşik Krallık
FACTA	La Federación Argentina de Cooperativas de Trabajadores Autogestionados - Arjantin Kendi Kendini Yöneten İşçi Kooperatifleri Federasyonu	Arjantin
FECOOTRA	Federación de Cooperativas de Trabajo de la República Argentina - Arjantin Cumhuriyeti İşçi Kooperatifleri Federasyonu	Arjantin
CNCT	Confederacion Nacional de Cooperativas de Trabajo - Ulusal İşçi Kooperatifleri Konfederasyonu	Arjantin
ICCIC	International Committee for the Promotion of Chinese Industrial Cooperatives - Uluslararası Çin Endüstriyel Kooperatifleri Geliştirme Komitesi	Çin
JWCU	Japan Workers' Co-operative Union - Japonya İşçi Kooperatifleri Birliği	Japonya
KFWC	Korean Federation of Worker Cooperatives - Kore İşçi Kooperatifleri Federasyonu	Güney Kore
NAUWC	Związek Lustracyjny Spółdzielni Pracy - National Auditing Union of Workers' Co-Operatives - Ulusal İşçi Kooperatifleri Denetim Birliği	Polonya
USFWC	United States Federation of Worker Cooperatives - Amerika Birleşik Devletleri İşçi Kooperatifleri Federasyonu	A.B.D.

Kaynak: <http://www.cicopa.coop/Members.html>

⁹ What Are the Definitions of Employee Ownership and Employee Buyout?, http://www.benefitcapital.com/ESOPInfoList/Employee_Ownership_and_Employee_Buyout_Definition_Fed_1-14-04.pdf (Bu makalenin alıntı yapıldığı eser: Foundation for Enterprise Development and Joseph R. Blasi of Rutgers University, March, 1993, "Employee Buyouts and Employee Ownership in the West.")

¹⁰ Workers' Buyout: The Italian Experience, 1986-2016 Salvatore Monni, Giulia Novelli, Laura Pera, Alessio Realini, Department of Economics, Roma Tre University, Italy, 10.06.2017, https://www.researchgate.net/publication/317663285_Workers%27_buyout_the_Italian_experience_1986-2016

letmelerine kıyasen verimi son derece yüksek bir model haline getirmektedir.

İşçi kooperatifleri istihdamı korumada daha başarılıdır: Ekonomik krizlerin olduğu dönemlerde işçi kooperatifleri; sermaye işletmelerinden farklı olarak, doğrudan işçi çıkarma yoluna yönelmemekte, ortakların özverili çalışmaları ile bu süreci atlatabilmektedirler. Ayrıca ekonomik açıdan zorluk yaşayan sermaye işletmelerinde, işletmenin kapatılması yerine, bu işletmelerin işçilerce devralınarak kooperatife dönüştürüldüğü ve istihdamın korunduğu gözlemlenmektedir.

İşçi kooperatifleri, yönetici-işçi çatışmasını azaltır: İşçi kooperatiflerinde, klasik anlamdaki işçi-işveren ilişkisi mevcut değildir. Kooperatif çalışanlarının aynı zamanda kooperatif ortağı olmasının bir sonucu olarak işçiler yönetimde söz sahibi olmanın yanı sıra kooperatif kazancından doğrudan yararlanmaktadır. Kooperatifin üst düzey yöneticisi de alt düzey çalışanı da doğrudan kendisi için çalışmakta ve emekleri oranında gelir gider farkından pay almaktadırlar.¹¹

4. İşçi Kooperatiflerini Destekleyen Ulusal ve Uluslararası Kuruluşlar

CICOPA, işçi kooperatiflerini en üst düzeyde temsil eden uluslararası bir teşkilattir. ICA'nın bünyesinde bulunan teşkilat, 1947'den bu yana faaliyet göstermektedir. 30 ülkede 46 ortağı mevcut olup; 4 milyon insanı istihdam eden 68.000 kooperatifi temsil etmektedir. CICOPA verilerine göre, işçi kooperatifleri ve sosyal kooperatiflerde hem ortak hem de çalışan sıfatına sahip olan dünya çapında 10,8 milyon kişi bulunmaktadır. Oslo, 5 Eylül 2003 tarihli CICOPA Strateji Belgesinde de ifade edildiği gibi örgütün temel amacı, işçi ve üretim kooperatiflerini dünya çapında geliştirmek ve temsil etmektir. Örgütün Avrupa ve Amerika yapılanması aşağıdaki gibidir¹²:

- CECOP (CICOPA Avrupa) (The European Confederation of Workers' Cooperatives, Social Cooperatives and Social and Participative Enterprises -

Avrupa İşçi Kooperatifleri, Sosyal Kooperatifler ve Sosyal ve Katılımcı Teşebbüsler Konfederasyonu): Örgüt; 15 Avrupa ülkesinde 26 ortağı bir araya getirmektedir. 1.3 milyon işçinin bulunduğu 50.000 işletmeyi temsil etmektedir.

- CICOPA Amerika: Amerika kıtasındaki 10 vilayette 13 teşkilatı bünyesinde barındırır. ICA'nın bölgesel teşkilatı olan ICA Amerika'nın sektörel bir teşkilatıdır. ABD Kanada ve Meksika'daki kooperatif örgütlerini çatısı altına alan CICOPA Kuzey Amerika; Brezilya, Arjantin, Uruguay ve Paraguay'daki kooperatif teşkilatlarını birleştiren CICOPA Mercosur olmak üzere iki bölgesel yapılanması mevcuttur.

5. Dünyada İşçi Kooperatifleri

İşçi kooperatiflerinin en çok gelişim gösterdiği ülkeler; Fransa, İtalya ve İspanya olarak gösterilebilir. Anılan ülkelerde; belirli sektörlerde uzmanlaşma gerçekleşmiş ve bu şekilde işletmeler, ölçek ekonomisine ulaşmıştır. Bu sektörler; İtalya'da sosyal hizmetler, yiyecek- içecek hizmetleri, inşaat, imalat, nakliye hizmetleri ve bakım-onarım hizmetleri, İspanya'da; ev aletleri, mobilya, spor aletleri, endüstriyel parçalar/aksamlar (otomatik, ev aletleri aksamları ve boru bağlantıları/donanımları) ve inşaat, Fransa'da ise inşaat, iletişim ve imalattır.

CWCF'nin yapmış olduğu tespitlere göre; her üç ülkede de işçi kooperatiflerinin gelişmesine zemin hazırlayan bazı faktörler bulunmaktadır. Örneğin; İspanya'da Mondragon'un gelişmeye başladığı dönemde gümrük vergilerinin mevcut olması ve böylece talebin iç pazara yönelmesi, çalışanlara yönelik olarak sunulan teknik eğitimler ile üretimde uzmanlaşmanın sağlanması, İtalya'da, üst örgütlenmenin politik partiler ile aynı duruşa sahip olması, Fransa'da kabul gören "sosyal ekonomi" anlayışının işçi kooperatiflerinin lehine olması ve bazı işletme türlerinin işçi kooperatifine dönüştürülmesi konusunda yapılan çalışmalar ile işçi kooperatiflerinin gelişmesi anlamında uygun bir ortam oluşmuştur.

Ayrıca söz konusu üç ülkede de; işçi kooperatiflerinin kuruluş ve işleyişinde teknik destek hizmeti sunan ve onlara yol gösteren önemli federasyon ve konsorsiyum gibi yapıların bulunması, devletin belirli şartlarda sunduğu ekonomik destek ve vergi indirim olanakları, işçi kooperatiflerine özgü kanuni düzenlemelerin bulunması¹³ ve işçi kooperatiflerinin ekonomik anlamdaki devamlılığına bir nevi sigorta vazifesi görerek katkıda bulunan bölünemeyen rezervlerin oluşturulması zorunluluğu, işçi kooperatifleri arasında dayanışma ruhu ve işbirliğinin gelişmiş olması işçi kooperatiflerinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

İspanya'da kooperatif sektörün en büyük parçasını işçi kooperatifleri oluşturmaktadır. İtalya'da ise tüm kooperatif hareketinin % 50'sini işçi kooperatifleri oluşturmaktadır. Sayılarının fazla olmasının yanı sıra, işçi kooperatifleri, yarattıkları ölçekler ile İspanya ve İtalya'da çok değer görmekte ve çok ciddiye alınmaktadır. Fransa'da ise işçi kooperatifleri, sektörel anlamda geniş bir yer tutmasa da, bazı alanlarda uzmanlaşmış olmaları ve kriz dönemlerini diğer firmalara göre çok daha iyi bir şekilde atlatabilmiş olmaları açısından son derece başarılı bir konuma sahiptirler.¹⁴ Yaklaşık verilerle Fransa'da işçi kooperatifleri ve çok amaçlı ortaklık kooperatiflerinin sayısının 2,300'ün üzerinde olduğu, İspanya'da ise 17,000'in üzerinde işçi kooperatifi bulunduğu düşünülmektedir.¹⁵ İtalya'da ise işçi kooperatifleri açısından net bir rakam vermek mümkün olmamakla birlikte, üst örgütlenme olarak tüm kooperatif hareketini temsil eden LEGACOOP, AGCI ve Confcooperative; 43,000 kooperatifi ve 1,2 milyon çalışanı temsil etmektedir.¹⁶ Bunların içinde üretim gerçekleştiren kooperatiflerin sayısının ise 31,378 olduğu düşünülmektedir.¹⁷ CECOP verilerine

göre ise sadece Avrupa'da 35,000 işçi kooperatifi ve 2,000 adet çalışanlarının mülkiyetinde bulunan (kooperatif olmayan) şirket bulunmaktadır.¹⁸

İspanya'nın Basque Bölgesinde kurulu olan ve bir işçi kooperatifi olan Mondragon, dünyadaki en başarılı işçi kooperatifi örneğidir. Mondragon Grubu bünyesinde; 261 adet kooperatif ve işletme bulunmaktadır. Bu kooperatif ve işletmeler, adeta kenetlenmiş bir şekilde faaliyet göstermekte olup, mal ve hizmet ihtiyaçlarını birbirlerinden tedarik etmekte, gelecekte kullanmak üzere kendi kooperatifleri ve grubun yapısı içinde fonlar oluşturmaktadırlar. Gerekli durumlarda birbirleri arasında işgücü transferi gerçekleştirebilmektedirler. Grubun toplam geliri 12,110,000,000 € olup, endüstri ve perakende satış bölümünün toplam satışları 11,368,000,000 €, toplam yatırımı 317,000,000 €'dur. 74,335 kişiye istihdam sağlamaktadır. Çalışanların % 81'i aynı zamanda kooperatif ortağıdır. Çalışan ortaklara ait öz sermaye stoğu 1,670,000,000 €'dur. Gruba ait eğitim merkezlerindeki öğrenci sayısı 11,368'dir. Grupta çalışan 1,774 araştırmacı bulunmaktadır. Grubun bünyesinde 12 adet Ar-Ge ünitesi ve 3 adet teknoloji merkezi bulunmaktadır.¹⁹

Bu üç ülkenin dışında Amerika kıtasına baktığımızda, Arjantin'in işçi kooperatifleri konusunda büyük çalışmalar gerçekleştirdiğini görmekteyiz. Anılan ülkede, borca batık işletmeler, işçilerince devralınmış ve bu işletmelerin neredeyse tamamı, işçilerin de kararı ile işçi kooperatifine dönüştürülmüştür. Esasen 1970'li yıllarda ortaya çıkan, 1990-2000 döneminde tekrar canlanan kriz sonucunda iflasın eşiğine gelen ya da iflas eden şirketlerin işçileri tarafından kurtarılarak

¹¹ Prof. Dr. H. Sami GÜVEN, Endüstriyel İşçi Kooperatifleri, Bursa 1994, syf. 7 vd.

¹² <http://www.cicopa.coop/What-is-CICOPA.html>, <http://www.cicopa.coop/Mission.html>

¹³ Fransa'da Genel Kooperatifler Kanunu dışında 1978 yılında İşçi Kooperatifleri için ayrı bir Kanun çıkarılmış olup İspanya'da ise işçi kooperatifleri, Genel Kooperatifler Kanunu içinde ayrı bir tür olarak ele alınmıştır. İtalya'da ise 1985 yılında çıkarılan Marcora Kanunu uyarınca işçilerin işletmeyi devralarak işçi kooperatifine dönüştürmeleri kolaylaştırılmıştır.

¹⁴ The Worker Co-operative Movements in Italy, Mondragon and France: Context, Success Factors and Lessons, Hazel Corcoran ve David Wilson, Canadian Worker Co-operative Federation, Mayıs 2010

<http://community-wealth.org/sites/clone.community-wealth.org/files/downloads/paper-corcoran-wilson.pdf> syf. 32 vd.

¹⁵ Global Report On Industrial And Service Cooperatives 2013 - 2014, CICOPA,

http://www.cicopa.coop/IMG/pdf/cicopa_2013_2014_en_b_web.pdf syf. 20

¹⁶ <http://www.legacoop.coop/associazione2/associazione/legacoop-nazionale/chi-siamo/>

¹⁷ Cooperative firms and the crisis: evidence from some Italian mixed oligopolies, Flavio Delbono, Carlo Reggiani, Alma Mater Studiorum - Università di Bologna, Department of Economics, <http://amsacta.unibo.it/3691/1/WP884.pdf> syf. 8

¹⁸ <http://www.cecop.coop/What-is-CECOP>

¹⁹ <http://www.mondragon-corporation.com/en/about-us/economic-and-financial-indicators/annual-report/>

yeniden oluşum göstermesi ve borca batık olan şirketlerin ve fabrikaların işçileri tarafından devralınarak kooperatife dönüştürülmesi hareketine kısa adıyla “İyileştirilen / kurtarılan fabrikalar (fabricas recuperadas)”, uzun adıyla Movimiento Nacional de Empresas Recuperadas (MNER - Ulusal Kurtarılmış Şirketler Hareketi) ve Movimiento Nacional de Fábricas Recuperadas por los Trabajadores (MNFRT- İşçiler Tarafından Kurtarılan Fabrikalar Ulusal Hareketi) adı verilmiştir. Siyasi olarak farklı cepheleri temsil eden MNER ve MNFRT aynı zamanda teşkilat yapısına kavuşmuştur. MNFRT hareketinin sonucunda kurtarılan ilk fabrika Gip Metal S.R.L. olmuştur.²⁰

1998-2000 döneminde iflasya giden şirketlerin % 95’inin işçi kooperatifine dönüştüğünü görmekteyiz.²¹ Anılan dönemde 10,000’den fazla kişiye istihdam sağlayan 180’den fazla fabrika, işçi kooperatifine dönüştürülmüştür.²² Ayrıca işçi kooperatifi hareketine devlet de destek olmuş ve Sosyal Kalkınma Bakanlığının fonları ile sadece 2011 yılında 1,777 adet ve yine 2012 yılında ise 6,024 adet işçi kooperatifi kurulmuştur.²³

6. Sonuç

Ülkemiz açısından durumu ele aldığımızda işçi kooperatifleri hakkında fazla bir çalışmanın yapılmamış olduğunu görmekteyiz. 1900’lü yıllardan sonra işçi yönetiminin olduğu birkaç örnek olsa da bunlar kooperatif şeklinde bir örgütlenme gösterememişlerdir.²⁴ Kooperatif şeklinde kurulan şirketlere baktığımızda ise “işçi kooperatifi” terimi hiçbir şekilde kullanılmamıştır.

Her ne kadar “işçi kooperatifi” olarak adlandırılmamış olsalar da, ülkemizde “İşçi Kooperatifleri Dünya

Deklarasyonuna” uygun şekilde çalışma gösteren kooperatiflerin de işçi kooperatifi olarak sayılması gerekmektedir. Örneğin İşçi Kooperatifleri Dünya Deklarasyonu ile uyumlu olan; kadın kooperatifleri, motorlu taşıyıcılar kooperatifleri, orman köyleri kalkınma kooperatifleri, çalışanlarının büyük çoğunluğunun aynı zamanda kooperatif ortağı olması nedeniyle işçi kooperatifi olarak sayılmalıdır.

İşçi kooperatiflerinin yasal anlamda tanımının yapılmamış olması bu kooperatiflere karşı olan bilincin de oluşmasını engellemiştir. Bu nedenle, diğer mevzuat ile uyum içinde; İspanya Kooperatifler Kanununda olduğu gibi, genel Kooperatifler Kanununun içinde, veyahut Fransa’daki gibi özel bir kanun ile, işçi kooperatiflerine ilişkin düzenlemeler getirilerek yasal alt zemin oluşturulabilir. Bu şekilde, işçi kooperatifi özelliği gösteren kooperatiflerin tek bir kavram altında toplanması sağlanarak, hem uluslararası kooperatifçilik terminolojisi ile Türkiye’deki kavram birliği sağlanmış olacak, hem de ülke içinde bu kooperatiflere özel olarak devlet tarafından gerekli desteğin oluşturulması kolaylaştırılacaktır. Yasal boşluğun giderilmesi ile halkımızdaki farkındalık seviyesi de arttırılacak ve yeni birçok kooperatifin kurulmasının önü açılmış olacaktır.

Sonuç olarak işçi kooperatiflerinin; gelir adaletini sağlama, gelir elde etme hedefinin yanı sıra işçinin sağlığını ve mutluluğunu ön planda tutması, sermaye işletmelerinde olduğunun aksine birincil amacının kâr elde etmek olmaması, işçilerin kriz döneminde dahi istihdam koruyucu bir politika izlemesi, kooperatifte çalışan kişilere, doğrudan doğruya işletmeyi geliştirme ve kooperatif gelirine ortak olma imkânı sunması gibi birçok avantajı bulunmaktadır. Bu kooperatiflerin

kurulması ve sayılarının artması, işyeri demokrasisinin sağlanmasına katkıda bulunacak, işletmelerin veriminin artmasını sağlayacak ve ülkemizin kalkınmasına destek olacaktır.

Kaynakça

- 24.04.1969 tarih ve 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu
- 16 Temmuz 1999 Tarih ve 27 sayılı İspanya Kooperatifler Kanunu Ley 27/1999, de 16 de julio, de Cooperativas <https://www.boe.es/buscar/doc.php?id=BOE-A-1999-15681>
- 19 Temmuz 1978 Tarih ve 78-763 sayılı Fransız İşçi Üretim Kooperatifleri Kanunu Loi n°78-763 du 19 juillet 1978 portant statut des sociétés coopératives ouvrières de production, in French <http://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000339242&dateTexte=201011130>
- ALTAMIRANO, Vanesa, Movimiento Nacional de Fábricas Recuperadas: apoyo económico, legal y organizativo para los obreros, 28.08.2012 <https://agenciaata.wordpress.com/2012/08/28/movimiento-nacional-de-fabricas-recuperadas-apoyo-economico-legal-y-organizativo-para-los-obreros/>
- ATHERTON, John, What we could learn from French co-ops, 23.02.2013 <https://www.uk.coop/newsroom/what-we-could-learn-french-co-ops-0>
- CORCORAN, Hazel ve WILSON, David The Worker Co-operative Movements in Italy, Mondragon and France: Context, Success Factors and Lessons, Canadian Worker Co-operative Federation, Mayıs 2010 <http://community-wealth.org/sites/clone.community-wealth.org/files/downloads/paper-corcoran-wilson.pdf>
- DELBONO, Flavio, REGGIANI, Carlo, Cooperative firms and the crisis: evidence from some Italian mixed oligopolies, Alma Mater Studiorum - Università di Bologna, Department of Economics <http://amsacta.unibo.it/3691/1/WP884.pdf>
- GÜVEN, Prof. Dr. H. Sami, Endüstriyel İşçi Kooperatifleri, Bursa 1994
- LECCESE, Nora, A Decade after the Take: Inside Argentina’s Worker Owned Factories, 25.09.2013 <http://www.shareable.net/blog/a-decade-after-the-take-inside-argentinass-worker-owned-factories>
- MONNI, Salvatore, NOVELLI, Giulia, PERA, Laura, REALINI, Alessio, Workers’ Buyout: The Italian Experience, 1986-2016, Department of Economics, Roma Tre University, Italy, 10.06.2017
- https://www.researchgate.net/publication/317663285_Workers%27_buyout_the_Italian_experience_1986-2016
- SERRA, Laura, Crecen sin control las cooperativas sociales y abundan las quejas, 10.03.2013
- <http://www.lanacion.com.ar/1561788-crecen-sin-control-las-cooperativas-sociales-y-abundan-las-quejas>
- TAUSS, Aaron, Revisiting Argentina’s Recuperated Factories - Reflections on Over a Decade of Workers’ Control, Medellín, Colombia, 2015 <http://www.scielo.org.co/pdf/desa/v27n1/v27n1a07.pdf>
- İşçi Kooperatifleri Dünya Deklarasyonu, 23 Eylül 2005, Cartagena, Colombia http://www.cicopa.coop/IMG/pdf/Declaration_approved_by_ICA_EN-2.pdf
- <http://www.cicopa.coop/What-is-a-cooperative.html#workers>
- <https://usworker.coop/what-is-a-worker-cooperative/>
- <http://canadianworker.coop/about/what-is-a-worker-co-op/>

- Becoming Employee-Owned, Options For Business Owners Interested in Engaging Employees Through Ownership, Democracy At Work Institute, US Federation of Worker Cooperatives http://institute.coop/sites/default/files/COT_BecomingEmployeeOwned_FINALweb.pdf
- <http://www.businessdictionary.com/definition/management-buy-out-MBO.html>
- Worker Cooperative Toolbox, In Good Company: A Guide to Cooperative Employee Ownership <http://www.uwcc.wisc.edu/pdf/In%20Good%20Company%20a%20Guide%20to%20Cooperative%20Employee%20Ownership.pdf>
- <http://www.cicopa.coop/What-is-CICOPA.html>
- <http://www.cicopa.coop/Mission.html>
- Global Report On Industrial And Service Cooperatives 2013 – 2014, CICOPA http://www.cicopa.coop/IMG/pdf/cicopa_2013_2014_en_b_web.pdf
- <http://www.legacoop.coop/associazione2/associazione/legacoop-nazionale/chi-siamo/>
- <http://www.cecop.coop/What-is-CECOP>
- <http://www.mondragon-corporation.com/en/about-us/economic-and-financial-indicators/annual-report/>
- <http://www.newsmatic.com.ar/conectar/7/102/articulo/1756/El-movimiento-de-fabricas-recuperadas-hoy.html>
- <http://ica.coop/en/media/news/argentinass-co-operative-sector-continues-grow>
- <http://www.cicopa.coop/Members.html>
- What Are the Definitions of Employee Ownership and Employee Buyout? http://www.benefitcapital.com/ESOPInfoList/Employee_Ownership_and_Employee_Buyout_Definition_Fed_1-14-04.pdf (Bu makalenin alıntı yapıldığı eser: Foundation for Enterprise Development and Joseph R. Blasi of Rutgers University, March, 1993, “Employee Buyouts and Employee Ownership in the West.”)

YAZAR HAKKINDA

Ayşen ÇATAK

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü
0312 449 47 45
A.Catak@gtb.gov.tr

1986 tarihinde Manisa’da doğdu. İlköğretim ve lise eğitimini Manisa’da tamamladı. 2004 - 2008 yılları arasında Ankara Hukuk Fakültesinde eğitim gördü. Beş yıl boyunca özel sektörde hukuk ve dış ticaret alanında çalışmalarda bulundu. 2013 yılından bu yana Gümrük ve Ticaret Bakanlığında Gümrük ve Ticaret Uzmanı olarak çalışmaktadır. İyi düzeyde İngilizce ve orta düzeyde İspanyolca bilmektedir. Evli ve iki çocuk annesidir.

²⁰ - Aaron TAUSS, Revisiting Argentina’s Recuperated Factories - Reflections on Over a Decade of Workers’ Control, Medellín, Colombia, 2015, <http://www.scielo.org.co/pdf/desa/v27n1/v27n1a07.pdf>

-Vanesa Altamirano, Movimiento Nacional de Fábricas Recuperadas: apoyo económico, legal y organizativo para los obreros, 28.08.2012, <https://agenciaata.wordpress.com/2012/08/28/movimiento-nacional-de-fabricas-recuperadas-apoyo-economico-legal-y-organizativo-para-los-obreros/> - <http://www.newsmatic.com.ar/conectar/7/102/articulo/1756/El-movimiento-de-fabricas-recuperadas-hoy.html>

²¹ <http://ica.coop/en/media/news/argentinass-co-operative-sector-continues-grow>

²² Nora Leccese, A Decade after the Take: Inside Argentina’s Worker Owned Factories, 25.09.2013, <http://www.shareable.net/blog/a-decade-after-the-take-inside-argentinass-worker-owned-factories>

²³ Laura Serra, Crecen sin control las cooperativas sociales y abundan las quejas, 10.03.2013, <http://www.lanacion.com.ar/1561788-crecen-sin-control-las-cooperativas-sociales-y-abundan-las-quejas>

²⁴ İstanbul Dizgicileri Özyönetimi (1923), Alpagut İşçi Özyönetimi (1969) ve Yeni Çeltik Maden İşletmesi İşçi Özyönetimi (1980)

Atilla ŞAHİN
Şube Müdürü / Gümrük Müşaviri

TERCİHLİ TİCARETTE İLAVE GÜMRÜK VERGİSİ İSTİSNASI

I. BÖLÜM

İlave Gümrük Vergisine İlişkin Karar Hükümleri

Bilindiği üzere, bazı tekstil ürünleri, mobilyalar, aydınlatma cihazları, ayakkabılar, bavul ve çanta grubu eşyalar, kozmetik ürünler, adi metalden eşyalar ve 84. fasılda yer alan bazı makineler başta olmak üzere bir çok ürün ve ürün grubuna dahil eşyaların ithalinde 474 sayılı Kanun'un 2'nci maddesi kapsamında Bakanlar Kurulunca, İthalat Rejimi Kararı'na Ek Kararlar çıkarılmak suretiyle ilave gümrük vergisi uygulanmaktadır.

"İlave Gümrük Vergisi"ne yönelik müstakil bir Kanun bulunmamakla birlikte, Anayasamızın 73'üncü ve 474 sayılı Kanun'un 2'nci maddesi çerçevesinde Bakanlar Kurulu Kararı ile 474 sayılı Kanunla belirlenmiş olan had ve nispetleri aşmayacak şekilde ilave gümrük vergisi oranları belirlenmektedir.

İlave gümrük vergisi uygulamasının, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında Gümrük Birliğini tesis eden 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ve bu Kararın kabulüne ilişkin Bakanlar Kurulu Kararları hükümleri çerçevesinde değerlendirildiğinde, 1/95 sayılı Karar'la kabul edilen üçüncü ülkelere uygulanan "ortak gümrük tarifesi" ne bir sapma olarak Türkiye'nin "de facto" olarak uygulamaya koyduğu bu sürecin, AB nezdinde hukuki boyutu tartışılmakla birlikte, konuyu mevcut Kararlar çerçevesinde ilave gümrük vergisinin tercih-

li menş kriterleri açısından uygulamada ortaya çıkan boyutu ile irdelersek, ilave gümrük vergisi uygulanmasına ilişkin Kararlarda;

- İlave gümrük vergisine tabi ürünlerin gümrük tarifeleri,
- Uygulanacak İGV oranları ile
- İstisna uygulanacak Serbest Ticaret Anlaşması yaptığımız ülke ve ülke grupları gösterilmektedir.

Ayrıca, ilave gümrük vergisi uygulanmasına ilişkin Kararların;

- 95/7606 sayılı İthalat Rejimi Kararı'na Ek Kararlar olarak düzenlenmiş olması,
- 474 sayılı Kanun'unun 2'nci maddesinde yer alan "Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşma hükümleri saklıdır." hükmünün dikkate alınması,
- Tercihli tarife uygulanmasına ilişkin 4458 sayılı Kanun'un 16'ncı ve 22'nci maddeleri hükümlerine atfı yapılmış olması,
- Uygulanacak İGV oranlarının Serbest Ticaret Anlaşmaları kapsamında ikili veya çapraz kümülasyon uygulanan ülke ve ülke grupları dikkate alınarak belirlenmiş olması,
- Tek taraflı taviz uygulanan, yani ikili veya çok taraflı ekonomik alan yaratan bir Serbest Ticaret Anlaşması kapsamında olmayan Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi kapsamındaki ülkelere İGV istisnası getirilmemiş olması,

Ayrıca, Türkiye'nin ikili ya da çapraz kümülasyon kapsamında ekonomik alan yaratan Serbest Ticaret Anlaşmalarına ilişkin Protokol metinlerinde "İthalatta Gümrük Vergileri ve Eş Etkili Vergiler" başlıklı madde metinlerinde;

- İthalattaki gümrük vergileri ve eş etkili vergiler, İşbu Anlaşmanın Protokol I hükümlerine göre kaldırılacaktır,
- İşbu Anlaşmanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, Taraflar arasındaki ticarete, ithalata hiçbir yeni gümrük vergisi veya eş etkili vergi konulmayacak, halen uygulananlar ise artırılmayacaktır,

hükmünün yer alması dahil yukarıda sayılan hususlar birlikte değerlendirildiğinde, mevcut serbest ticaret anlaşmaları kapsamında ikili veya çapraz kümülasyon kurallarına göre menşeli olan ve tercihli ticaretten yararlanmayı sağlayan menş ispat belgesi ile doğrudan nakliyat kurallarına göre ithal edilecek eşya için ilave gümrük vergisinin uygulanmayacağı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda, ilave gümrük vergisine ilişkin Kararlardaki hükümler çerçevesinde istisna uygulanacak çapraz kümülasyon ya da ikili kümülasyona tabi ülkeler menşeli eşyanın doğrudan bu ülkelerden ya da AB ülkeleri üzerinden A.TR Dolaşım Belgesi eşliğinde gelmesi halinde istisna hükümlerinin ne şekilde uygulanacağı, çapraz ve ikili kümülasyon sisteminin işleyişinin bilinmesine bağlıdır.

II. BÖLÜM

Kümülayson Sistemi

ÇAPRAZ KÜMÜLAYSON			İKİLİ KÜMÜLAYSON	TAM KÜMÜLAYSON
PAMK	PAAMK	BBMK		
AB EFTA Türkiye	AB EFTA Türkiye Tunus Fas Mısır İsrail Ürdün Filistin Suriye (*) Morityus	AB Türkiye Makedonya Karadağ Arnavutluk Bosna-Hersek Sırbistan	Gürcistan G.Kore Şili Türkiye Malezya Moldova Kosova(iç onay)	Fas Tunus Cezayir Türkiye

(*) Türkiye ile Suriye arasında yürürlükte olan STA, 2011 yılında askıya alınmıştır

Yukarıdaki tabloya göre Türkiye,

- AB ve EFTA ülkeleri ile Pan Avrupa Menşe Kümülayson Sistemi kapsamında;
- AB, EFTA, Fas, Tunus, Mısır, İsrail, Ürdün, Suriye (2011 de askıya alınmıştır), Filistin (Batı Şeria ve Gazze Şeridi) ve Morityus ile Pan Avrupa Akdeniz Menşe Kümülaysonu;
- AB, Makedonya, Karadağ, Arnavutluk, Bosna Hersek ve Sırbistan'la Batı Balkan Menşe Kümülayson Sistemi kapsamında çapraz kümülasyon uygulamaktadır.

Çapraz kümülasyon sistemine dahil ülkeler arasında ikili kümülasyonun uygulanmasına engel bir durum bulunmamaktadır.

Tam kümülasyon, gerek Anlaşma hükümlerine gerekse bu Anlaşmanın uygulanmasına ilişkin Yönetmelik hükümlerine göre yalnızca PAAMK Sistemine dahil Fas, Tunus, Cezayir ve Türkiye arasında uygulanabilir. Ancak Cezayir ile Serbest Ticaret Anlaşması ve onay süreçleri tamamlanmadığından, dolayısıyla Cezayir ile çapraz kümülasyon tesis edilemediğinden tam kümülasyonun uygulanabilmesi de söz konusu olmamıştır.

A. İkili Kümülaysonunun İşleyişi

İkili kümülasyon, aralarında serbest ticaret anlaşması bulunan iki ülkenin birbirleri menşeli girdileri üretimde

serbestçe kullanabilmesi ve bu şekilde üretilen ürünün anlaşmaya taraf diğer ülkede ithalatında tercihli rejimden yararlanmasına imkan tanıyan sistemdir.

Anlaşmaya taraf diğer ülke menşeli girdiler kullanılarak yapılan üretimde, bu girdiler üzerinde yapılan işçiliğin yetersiz işlem veya işçiliğin ötesinde olması şartıyla nihai ürün Türkiye menşei kazanmaktadır.

Üçüncü ülkeler (Türkiye ve anlaşmaya taraf diğer ülke haricindeki ülkeler) menşeli girdiler kullanılarak yapılan üretimde, söz konusu girdilerin Türkiye'de yeterli işlem ve işçilikten geçmesi şartıyla nihai ürün Türk menşei kazanmaktadır.

Yeterli İşlem veya İşçilik: Tercihli Ticaret Anlaşmasına ilişkin Yönetmelik eki "Menşeli Olmayan Girdilere Uygulanması Gerekli İşçilik ve İşlemler Listesi" ile her bir eşya için fasıl veya pozisyon bazında belirlenen işlemlerdir.

B. Çapraz Kümülaysonunun İşleyişi: Pan Avrupa Menşe Kümülaysonu (Pamk) ve Pan Avrupa Akdeniz Menşe Kümülayson (Paamk) Sistemi

PAMK, AB, EFTA, ve Türkiye'nin dahil olduğu bir çapraz kümülasyon sistemidir. PAMK sistemine dahil tüm ülkelerin arasında serbest ticaret anlaşması vardır ve

bu anlaşmaların hepsinde aynı menşe kuralları uygulanmaktadır.

Pan Avrupa Akdeniz Kümülaysonu (PAAMK) süreci 1995 yılında 15 AB üyesi ülke ve 12 Akdeniz ülkesi tarafından imzalanan Barselona Deklerasyonu ile başlamıştır. PAAMK sistemi, Türkiye, AB, EFTA, Cezayir, Fas, Tunus, Filistin, İsrail, Lübnan, Mısır, Ürdün, Suriye ve Faroe Adaları'nın dahil olduğu çapraz menşe kümülasyonu esasına dayanan serbest ticaret alanıdır.

PAAMK sisteminin tam olarak işleyebilmesi için AB ile STA sürecini tamamlayan tüm üyelerin birbirleriyle de STA imzalaması ve bunların birbirine bağlanması için gerekli geçiş döneminin sona ermesi gerekmektedir. Bugün itibarıyla AB ve EFTA, tüm Akdeniz ülkeleriyle STA sürecini tamamlamıştır.

Türkiye'nin PAAMK sistemi kapsamında STA ağını tamamladığı ülkeler; AB, EFTA, Fas, Tunus, İsrail, Ürdün, Mısır, Suriye (2011 de askıya alınmıştır), Filistin (Batı Şeria ve Gazze Şeridi) ve Morityus'tur.

PAMK ile PAAMK sistemine dahil ülkeler arasında ekonomik alan yaratan serbest ticaret anlaşmaları ağı, aynı menşe kurallarına havi anlaşmalar olduğundan, her iki sistemi konsolide eden anlaşma kuralları ulusal mevzuatımızda 26.11.2009 tarih ve 27418 sayılı (Mükerrer) Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Pan Avrupa Akdeniz Menşe Kümülayson Sistemi Kapsamı Ticarete Eşyanın Tercihli Menşeinin Tespiti Hakkında Yönetmelik" ile belirlenmiştir.

1. Taraf Ülkeler Menşeli Ürünlerde Çapraz Kümülayson Sisteminin İşleyişi:

Çapraz menşe kümülasyonunda; kural olarak, diğer ortak ülkeler menşeli maddelerin sadece yetersiz işçilik veya işlemlerin ötesinde işlemde geçirilmesi sonunda elde edilen ürün, nihai işçilik veya işlemin yapıldığı ülke menşeli olarak diğer bir ortak ülkeye tercihli rejim dahilinde ihraç edilebilmektedir.

Bununla beraber, bir ortak ülkede, diğer ortak ülkeler menşeli maddelerin sadece yetersiz işçilik veya işleme tabi tutularak ürün elde edilmiş ise kümülasyon alanında ürünün menşe ülkesinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Bu durumda, söz konusu ortak ülkede ürüne eklenen katma değer ile ürünün imalatında kullanılan diğer ortak ülkeler menşeli maddelerin gümrük kıymeti mukayese edilmek suretiyle belirlenmektedir.

2. Menşeli Olmayan Ürünlerde Çapraz Kümülayson Sisteminin İşleyişi:

Üçüncü ülke menşeli girdiler için PAAMK Sistemi Kapsamı Ticarete Eşyanın Tercihli Menşeinin Tespiti Hakkında Yönetmelik veya "Pan-Avrupa-Akdeniz Tercihli Menşe Kurallarına Dair Bölgesel Konvansiyon" eki listede ait olduğu tarife pozisyonu karşında yer alan sütunlarda belirtilen kurallara bakılmaktadır.

Listede yer alan yeterli işlem ve işçilikle ilgili kuralı/kuralları karşılaması halinde taraf ülke menşe statüsü kazanmaktadır.

Konuya ilişkin örnek aşağıdadır:

ABD menşeli 5201 tarife pozisyonunda sınıflandırılan "karde edilmemiş veya penyelenmemiş pamuk lifleri" cinsi eşya ithal edilsin.

ABD, PAAMK'a dahil olmadığından üçüncü ülke girdisi kullanılarak üretilen eşyanın PAAMK'a dahil bir ülkeye ihracatında, zikredilen Yönetmelik/Bölgesel Konvansiyona İlişkin Karar'ın EK-II listesinde yer alan kurallara uygun menşe statüsü kazanıp kazanmadığının irdelenmesi gerekir.

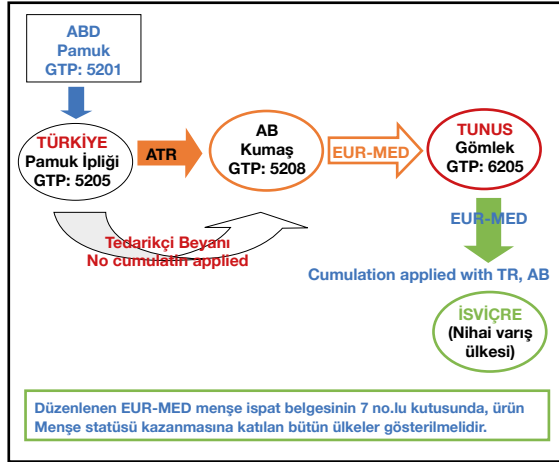
Yönetmelik/Karar EK-II de yer alan listenin "Menşeli olmayan maddelere uygulanarak menşe statüsü veren işçilik veya işlemler" sütununda yer alan kural, aşağıdaki taboda gösterilmiştir.

5204 ila 5207	Pamuk ipliği	- Karde edilmiş, taranmış veya eğirme için başka şekillerde hazırlanmış ipek döküntülerinden veya ham ipekten, - karde edilmemiş, taranmamış veya eğirme için başka şekillerde hazırlanmamış tabii liflerden, -kimyasal girdilerden veya tekstil hamurundan veya -kağıt yapımına mahsus girdilerden, İmalat ¹ ¹ Dokumaya elverişli girdi karışımlarından mamul ürünlerle ilgili özel koşullar için bakınız Giriş Notu 5

ABD menşeli 5201 tarife pozisyonunda sınıflandırılan "karde edilmemiş veya penyelenmemiş pamuk lifleri" kullanılarak Türkiye'de imal edilen 5205 tarife pozisyonunda sınıflandırılan "pamuk ipliği", Yönetmelik EK-II Liste kuralına göre Türk menşe statüsü kazandığı an-

laşıldığından, Anlaşma kurallarına göre kümülyasyona dahil taraf ülkeye Türk menşeli olarak menşe ispat belgesi ile (AB ülkesine A.TR + Tedarikçi Beyanı) ihraç edilebilir.

Örnek: EUR-MED Dolaşım Belgesinin Kullanımı

3. PAAMK Sisteminde EUR.1 Dolaşım Belgesi Kullanımı:

Türkiye ile bir Akdeniz ülkesi arasındaki tercihli ticarete "ikili menşe kümülyasyonu" çerçevesinde düzenlenebilir.

İkili menşe kümülyasyonu kapsamında EUR.1 ile ihraç edilen ürün, bir başka Akdeniz ülkesiyle ticarete, tercihli menşeli olarak yeniden ihraç edilemez.

PAMK Sistemine dahil ülkeler ile Akdeniz ülkeleri arasında yapılan tercihli ticarete EUR.1, çapraz menşe kümülyasyonu uygulanmasına imkan tanımaz.

EUR.1 ve EUR.1 Fatura Beyanı, sadece PAMK'a dahil ülkelerle çapraz kümülyasyon uygulanmasına imkan tanır.

Akdeniz ülkeleri EUR.1 ile yapılan ikili ticaret, İsrail hariç olmak üzere "geri ödeme veya muafiyetin yasaklanması" kuralına tabi değildir.

4. PAAMK Sisteminde EUR-MED Dolaşım Belgesi Kullanımı:

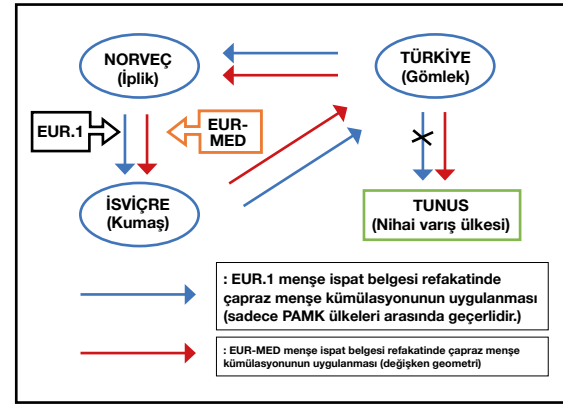
Kümülyasyonun mümkün olduğu bütün bölge ülkeleriyle ticarete, çapraz menşe kümülyasyonu uygulanmasına imkan tanımaktadır.

Pan-Avrupa ülkeleri ancak, Akdeniz ülkeleri ile çapraz kümülyasyon uygulanacaksa veya uygulanmış ise,

EUR-MED Dolaşım Belgesi zorunlu olarak düzenlenmelidir.

PAAMK sisteminde uygulanan değişken geometri ilkesine uygun bir belgedir. Bu çerçevede belgenin 7 nolu kutusunda; "Cumulation applied with....." veya "No cumulation applied" açıklamalarından biri zorunlu olarak yer almalıdır.

Örnek: PAAMK Sisteminde Çapraz Menşe Kümülyasyonunun İşleyişi

EUR-MED Dolaşım Belgesi kapsamındaki ticarete, ancak kümülyasyona dahil bölge ülkelerinden EUR-MED ile ithal edilmiş maddelerle menşe kümülyasyonu uygulanabilir. EUR.1 Dolaşım Belgesi ile ithal edilen menşeli ürünler, EUR-MED Dolaşım Belgesi kapsamındaki ticarete "menşeli" kabul edilmez.

C. ÇAPRAZ KÜMÜLAYSONUN İŞLEYİŞİ: BATI BALKAN MENŞE KÜMÜLAYSON SİSTEMİ(BBMK)

Batı Balkan Menşe Kümülyasyonu; Türkiye, AB, Batı Balkan ülkelerinin (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan) dâhil olduğu çapraz menşe kümülyasyonu esasına dayalı serbest ticaret alanı sistemidir.

Bu kapsamda, Türkiye, AB (sadece Gümrük Birliği kapsamındaki ürünler için), Arnavutluk, Bosna-Hersek, Makedonya, Karadağ ve Sırbistan arasında çapraz menşe kümülyasyonu uygulanabilmektedir.

BBMK sisteminde; kural olarak, diğer ortak ülkeler menşeli maddelerin sadece yetersiz işçilik veya işlemlerin ötesinde işleminden geçirilmesi sonunda elde edilen ürün, nihai işçilik veya işlemin yapıldığı ülke menşeli olarak diğer bir ortak ülkeye tercihli rejim dahilinde ihraç edilebilmektedir.

Bununla beraber, bir ortak ülkede, diğer ortak ülkeler menşeli maddelerin sadece yetersiz işçilik veya işleme tabi tutularak ürün elde edilmiş ise; kümülyasyon alanında ürünün menşe ülkesinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu durumda, söz konusu ortak ülkede ürüne eklenen katma değer ile ürünün imalatında kullanılan diğer ortak ülkeler menşeli maddelerin gümrük kıymeti mukayese edilmektedir.

D. TERCİHLİ REJİMDEN FAYDALANMANIN KOŞULLARI:

- Eşyanın Anlaşma kapsamında olması,
- Anlaşmalarda belirlenen kurallar çerçevesinde menşeli olması,
- Menşeli olduğunu gösteren geçerli bir menşe ispat belgesine sahip olması,
- Doğrudan nakliyat kurallarına uygun olarak, iki ortak ülke arasında "doğrudan" veya kümülyasyon uygulanabilen ülkeler üzerinden nakledilmesi,
- "Geri ödeme ve muafiyet" yasağı (No-Drawback) içeren anlaşma kapsamında ihraç edilecek nihai ürünün bünyesinde, taraf olmayan ülke (üçüncü ülke) girdisi varsa, bu kurala uyulması(telefi edici verginin ödenmesi), gerekmektedir.

III. BÖLÜM

İLAVE GÜMRÜK VERGİSİ İSTİSNASI

1. Çapraz Kümülyasyon Kapsamında Menşeli Ürünlerde İlave Gümrük Vergisi İstisnası:

İlave gümrük vergisi uygulanmasına ilişkin Kararların 3'üncü maddesinde;

- AB ülkelerinden İGV'ne tabi ürünlerin, A.TR Dolaşım Belgesi eşliğinde gelmeleri halinde, AB ve Türkiye menşeli olmayanlara, tabloda yer alan İGV'sinin uygulanacağı,
- Ancak A.TR Dolaşım Belgesi eşliğinde AB ülkelerinden gelen bu ürünler, çapraz kümülyasyon uygulanan bir ülke menşeli olarak AB üzerinden anlaşma kurallarına göre menşeli olarak gelmesi ve bu ürünün tercihli menşeiini kanıtlayan belgenin sunulması halinde ilave gümrük vergisinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır.

Bu hükümlere göre;

1. AB ve Türk menşeli eşya ile
2. AB'den A.TR ile gelen ve çapraz kümülyasyon kapsamında olduğu tevsik edilen eşya ve
3. Karar eki Tabloda yer alan 1, 2 ve 3 numaralı sütunlarda kayıtlı olup çapraz ya da ikili kümülyasyon uygulanan ülke ve ülke gruplarından anlaşma kapsamında menşeli olarak gelen eşya

ithalinde ilave gümrük vergisi alınmamaktadır.

İlave gümrük vergisi kapsamındaki eşyanın AB ülkelerinden A.TR Dolaşım Belgesi eşliğinde gelmesi halinde, bazı gümrük idarelerinde yalnızca yukarıda 1'inci fıkrada belirtilen durumu dikkate alarak eşyanın AB menşeli olduğunu tevsik eden "menşe şahadetnamesi" istenildiği gözlenmektedir. Oysa 2'nci fıkra hükmünü dikkate aldığımızda, AB ülkeleri ile aramızda hem ikili kümülyasyon hem de PAAMK ve BBMK sistemleri kapsamında çapraz kümülyasyon uygulanmaktadır.

Karar eki Taboloda 1, 2 ve 3 numaralı sütunlardaki ülke ve ülke grupları ile aramızdaki ekonomik alan yaratan anlaşmalar kapsamında hem çapraz kümülyasyon hem de ikili kümülyasyon uygulandığından, ek mali yükümlülük uygulanmayacağı şeklindeki anlaşma hükmünden dolayı ilave gümrük vergisinden istisna tutulmuştur.

Bu bağlamda Türkiye'nin çapraz kümülyasyon uyguladığı ülkeler ile çapraz kümülyasyonun işleyişi bilinmelidir.

PAMK, PAAMK ve BBMK Anlaşmaları kapsamında tercihli menşe statüsü kazanan ürünlerin, AB ülkeleri üzerinden 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı hükümlerine göre zorunlu olarak A.TR Dolaşım Belgesi ile gelmesi söz konusu olduğundan, bu kapsamda gelen ve İGV'ne tabi ürünlerin "tercihli menşeiinin tespiti"nin ne şekilde yapılacağı, Türkiye ile AB Arasında Gümrük Birliğinin Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki 2006/10895 sayılı Karar'ın 69'uncu maddesinde düzenlenmiştir.

2006/10895 sayılı Karar'ın 69'uncu maddesine göre AB ülkelerinden A.TR Dolaşım Belgesi eşliğinde gelen ve PAMK, PAAMK ve BBMK kapsamında çapraz kümülyasyon uygulanan ürünlerin tercihli menşeiinin

“Tedarikçi Beyanı” ile tevsik edileceği hükme bağlanmıştır.

Söz konusu Kararları ve yukarıda zikredilen tercihli menşe kurallarını örneklerle açıklarsak;

PAAMK’a dahil FAS menşeli demonte vaziyetteki mobilya cinsi eşya, EUR-MED Dolaşım Belgesi ile İtalya’da ithal edildikten sonra, İtalya’da montaj işlemine tabi tutularak A.TR ile Türkiye’ye ihraç edilirse, eşyanın Türkiye’ye ithalinde, söz konusu eşyanın tercihli menşenin kanıtlanması için, İtalya’daki satıcı/tedarikçiden “tedarikçi beyanı” istenir. İtalya’daki tedarikçi/satıcı/ihracatçı bu belgeyi 2006/10895 sayılı Karar’ın eki “Tedarikçi Beyanı” formatına uygun olarak düzenler ve PAAMK kapsamında “FAS” ile kümülasyon uygulandığı belirtilir. Bu şekilde düzenlenen tedarikçi beyanı A.TR ile birlikte Türkiye’de gümrük idaresine sunulur. Gümrük idaresi tedarikçi beyanının gerçekliğine veya doğruluğuna dair bir şüphe halinde, 2006/10895 sayılı Kararın 74’üncü maddesine istinaden İtalya çıkış gümrük idaresince onaylı INF 4 Bilgi Formu talebinde bulunabilir.

EUR-MED ya da EUR-MED Fatura Beyanı eşliğinde AB ve EFTA menşeli girdiler kullanarak Mısır’da imal edilen mobilya cinsi eşya, EUR-MED Dolaşım Belgesi eşliğinde Türkiye’de ithal edilirse, ilave gümrük vergisi uygulanmaz.

BBMK kapsamında Sırbistan ya da Makedonya menşeli ürünler, doğrudan bu ülkelerden EUR.1 Dolaşım Belgesi eşliğinde Türkiye’de ithal edilirse, ilave gümrük vergisi uygulanmaz.

Ancak bu kapsamdaki ürünler, taraf ülkelerden AB ülkelerine EUR.1 Dolaşım Belgesi ile ihraç edilip, yine çapraz kümülasyon kurallarına uygun olmak kaydıyla A.TR Dolaşım Belgesi eşliğinde Türkiye’ye gelirse, tercihli menşeyi kanıtlayan tedarikçi beyanı ibraz edilmek suretiyle ilave gümrük vergisi uygulanmaz.

2. Serbest Ticaret Anlaşmaları kapsamındaki ürünlerde ilave gümrük vergisi istisnası:

İlave gümrük vergisi sütunlarındaki ülke ve ülke grupları içerisinde sayılan ülkelerden; Gürcistan, Şili, Kosova, Güney Kore ve Malezya (10.07.2015 tarihi itibarıyla) için, ithale konu ürünün bu ülkelerle yapılan serbest ticaret anlaşması kapsamında olması; bu anlaşma kapsamında menşeli olması; doğrudan nakliyat kurallarına göre bu ülkeler üzerinden gelme-

si ve ürünün anlaşma kapsamında menşeli olduğunu kanıtlayan menşe ispat belgesinin ibraz edilmesi kaydıyla ilave gümrük vergisinin uygulanmaması gerektiği düşünülmektedir.

Örneğin, Güney Kore, Şili, Gürcistan, Malezya veya Moldova’dan Protokol (STA) hükümleri çerçevesinde “Doğrudan Nakliyat Kuralı”na uygun olarak “Menşe İspat Belgesi” (EUR.1, Fatura Beyanı, Menşe Beyanı) eşliğinde gelen eşyaya ilave gümrük vergisi uygulanmaz. Ancak Türkiye ile Güney Kore arasındaki ikili kümülasyon kapsamında Türk menşeli girdiler kullanılarak imal edilen ve Güney Kore menşe statüsü kazanmış ilave gümrük vergisine konu ürünün, AB üzerinden A.TR Dolaşım Belgesi eşliğinde gelmesi halinde ilave gümrük vergisi istisnası uygulanmaz.

Belirtilen nedenlerle, ikili kümülasyon kapsamında serbest ticaret anlaşmaları yaptığımız ülkeler menşeli ürünlerin ilave gümrük vergisi istisnasından yararlanabilmesi için;

- Anlaşma kapsamında menşeli olması,
- Doğrudan nakliyat kurallarına göre Türkiye’ye ihraç edilmesi,
- Anlaşma kapsamında geçerli bir menşe ispat belgesi eşliğinde gelmesi gerekmektedir.

IV. BÖLÜM

UYGULAMA YORUMLARI VE SONUÇ

“Ticaret Politikası Önlemlerine Tabi Eşyada Menşe Şahadetnamesi İbrazı” konulu mevzuat düzenlemesinde ;

“Bu çerçevede, önlemlerin etkisiz kılınmasına yönelik girişimlerin engellenmesini teminen, ilgide kayıtlı yazılarımız konusu 54.07 ve 55.13, 55.14, 55.15, 55.16 gümrük tarife pozisyonları altında yer alan eşyaya ilaveten Avrupa Birliği ülkelerinden A.TR Dolaşım Belgesi kapsamında gelen ve dampinge karşı vergi, ilave gümrük vergisi ve /veya ek mali yükümlüğe tabi olan 58.10, 61.01, 61.04, 61.05, 61.06 gümrük tarife pozisyonlarında yer alan kumaş/mensucat cinsi eşyaların da ithalinde menşe şahadetnamesi aranılması hususunda azami dikkat gösterilmesi gerekmektedir.”

denilmektedir. Bu düzenleme, bazı gümrük müşavirleri ve/veya gümrük idareleri tarafından “çapraz kümülasyon uygulanan ülkeler menşeli olup AB ülkelerinden A.TR ile gelen ilave gümrük vergisine tabi eşya için yalnızca “Menşe Şahadetnamesi” ibrazı halinde İGV istisnası uygulanır” şeklinde yorumlanmaktadır. Dolayısı ile İGV’nin tercihsiz menşe kurallarına göre menşe bazlı uygulandığı görüşünden hareket ederek Menşe Şahadetnamesinin ibrazının yeterli olduğu yönünde değerlendirme yapıldığı gözlenmektedir.

Oysa, yukarıda açıklanan hükümler ve verilen örnekler çerçevesinde,

- İkili ya da çapraz kümülasyon uygulanan ülkeler menşeli olup, tercihli menşe kuralları çerçevesinde menşeli olan ve menşe ispat belgesi ile menşeyi tevsik eden eşyadan ilave gümrük vergisinin alınmayacağı;
- AB ülkelerinden A.TR ile gelen ve ilave gümrük vergisi yanında ticaret politikası önlemlerine de tabi eşya için bu eşyanın tercihli menşeyi kanıtlayan Tedarikçi Beyanı yanında, tercihsiz menşeyi kanıtlayan Menşe Şahadetnamesinin de istenilmesi gerektiği,
- Çapraz kümülasyon kapsamında AB ülkelerinden A.TR ile gelen eşyanın tercihli menşeyinin Tedarikçi Beyanı ile kanıtlanması yanında, ticaret politikası önlemleri uygulanan durumlarda Menşe Şahadetnamesinin de istenilmesi gerektiği, ayrıca tarife dışı önlem uygulanmayan durumlarda, beyan sahibince Tedarikçi Beyanı yanında Menşe Şahadetnamesinin de ibrazının işlemlerde kolaylık sağlayacağı,
- İlave gümrük vergisine konu AB menşeli bir ürünün, A.TR Dolaşım Belgesi eşliğinde gelmesi ve tercihli menşeyi tevsik eden Tedarikçi Beyanı ya da AB menşeli olduğunu kanıtlayan menşe belgesi ibrazı halinde ilave gümrük vergisi istisnası uygulanması gerektiği,
- İkili ya da çapraz kümülasyon kapsamında Türk menşeli ürünlerin gerek Anlaşmaya taraf ülkelerden gelmesi; gerek Anlaşmanın “Serbest Bölgeler” ilgili hükümleri çerçevesinde Serbest Bölgeler üzerinden ithal edilmesi; gerekse Anlaşmaya taraf ülkeler menşeli olarak menşe ispat belgesi eşliğinde dahilde işleme ya da gümrük kontrolü

altında işleme rejimine tabi tutulduktan sonra Türk menşe statüsü kazanan ürünlerin serbest dolaşıma giriş rejimine tabi tutulmaları halinde ilave gümrük istisnasının uygulanması gerektiği,

değerlendirilmektedir.

Kaynakça:

- 4458 sayılı Gümrük Kanunu ve Gümrük Yönetmeliği
- İthalat Rejimi Kararına Ek Kararlar (İlave gümrük vergisi uygulamasına ilişkin)
- İki Taraflı Menşe Kümülyasyon Sistemi Kapsamı Ticarete Eşyanın Tercihli Menşeyinin Tespiti Hakkında Yönetmelik
- Pan Avrupa Akdeniz Menşe Kümülyasyon Sistemi Kapsamı Ticarete Eşyanın Menşeyinin Tespiti Hakkında Yönetmelik (Konsolide Yönetmelik)
- Batı Balkan Menşe Kümülyasyon Sistemi Kapsamı Ticarete Eşyanın Tercihli Menşeyinin Tespiti Hakkında Yönetmelik
- Türkiye ile Avrupa Topluluğu Arasında Gümrük Birliği’nin Oluşturulmasına İlişkin Esaslar Hakkında Karar (Konsolide Metin)
- Ekonomi Bakanlığı WEB Sitesi “Yürürlükte Olan Serbest Ticaret Anlaşmaları
- Dış Ticaret Müsteşarlığı-PAAMKS ve Tercihli Ticaret Uygulamaları
- Pan-Avrupa-Akdeniz Tercihli Menşe Kurallarına Dair Bölgesel Konvansiyon

YAZAR HAKKINDA

Atilla ŞAHİN

Şube Müdürü / Gümrük Müşaviri
Solmaz Gümrük Müşavirliği A.Ş. Ankara Ofis
0312 812 11 90
atilla.sahin@solmaz.com

1958 Sivas/Gürün doğumlu olup, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Bölümünden mezun olmuştur. 1985 yılında Gümrük Teşkilatında göreve başlamıştır. 1995-96 yılı eğitim döneminde Mersin Üniversitesi Dış Ticaret Meslek Yüksek Okulunda eğitmen olarak “İthalat vergileri ve gümrük uygulamaları” konusunda dersler vermiştir. 2001 yılında kendi isteği ile Gümrük Müdürlüğü görevinden ayrılarak gümrük müşaviri olarak çalışmaya başlamıştır. Gümrük ve dış ticaret konularında bir çok dergi ve gazetede yayımlanmış çok sayıda makalesi bulunmaktadır. Çok sayıda kurs ve eğitim programında eğitmen olarak görev yapmıştır. 2012-2014 yıllarında Ankara Gümrük Müşavirleri Derneği Yönetim Kurulu Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Halen Ankara Gümrük Müşavirleri Derneği, Eğitim ve Etik Komisyonları Başkanlığı görevlerini yürütmektedir.

Gümrük Vergi ve Ceza Uyuşmazlıklarının İDARİ AŞAMADA ÇÖZÜMÜ

Hasan Türkün ZOP
Türkiye Barolar Birliği
Ankara Barosu

Özet

Gümrük vergisinin kendisine has yapısından kaynaklanan farklılıklar nedeniyle bu vergi ve vergiye ilişkin yaptırımların uygulanması sırasında karşılaşılan uyuşmazlıkların çözümünde, başta Vergi Usul Kanunu (VUK) olmak üzere diğer vergi uyuşmazlıklarına nazaran önemli farklılıklar bulunmaktadır. VUK'un 2 nci maddesi ile "gümrük idareleri tarafından alınan vergi ve resimler" bu Kanun kapsamı dışına alınarak, söz konusu vergi ve resimlerle ilgili olarak 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 242 nci maddesinde sayılan hükümlerin

uygulanacağı belirtilmektedir. Bu bakımdan Gümrük Kanunu (GK), gümrük işlemlerinden alınan vergi, resim ve diğer yükümlülükler bakımından hem genel hem de özel hükümler içeren kendine özgü bir kanun niteliğindedir. Bu makalede, gümrük vergilerine ilişkin genel bilgilerin aktarılmasının akabinde, gümrük uyuşmazlıklarının kendisine özgü niteliği de dikkate alınarak uyuşmazlıkların uzlaşma ve itiraz yolları ile idari aşamada çözülmesi ele alınmıştır.

Giriş

Vergi; temel olarak, kamu harcamalarının karşılanması amacıyla, devletin egemenlik yetkisine dayanarak ve kamu otoritesini kullanarak gerçek ve tüzel kişilerden tahsil ettiği para şeklinde tanımlanabilir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere, verginin temelinde yatan en önemli etken egemenlik yetkisidir. Verginin egemenlik gücüne göre alınmasının doğal sonucu ise, onun zora dayanılarak ve kanunla alınacak olmasıdır. Vergilerin geçmiş yüzyılların aksine yalnızca para ile alınması da verginin aynı bir edim değil parasal bir edim olduğunun somut göstergesidir.

Devletin egemenlik gücüne dayanarak kamu hizmetlerinin finansmanını sağlamak amacıyla parasal bir karşılık olarak aldığı en önemli gelir kaynaklarından birini vergiler oluşturmaktadır. Vergiler ülke içerisinde yapılan faaliyetlerden alınabildiği gibi, uluslararası alanda yapılan ticaret üzerinden de alınabilmektedir. Dış ticaret üzerinden alınan en önemli vergi türleri arasında gümrük vergisi de yer almaktadır.¹ Dış ticaret politikasının en eski ve en yaygın araçlarından biri olan gümrük vergileri, ithal malların ülke sınırlarından girişi sırasında devletçe alınmaktadır.

Gümrük vergisi, gümrüğe tabi olan ticari eşyanın ülkeler arasında yer değiştirmesi sonucunda, ticari eşyanın değeri ya da miktarı üzerinden alınan bir vergi türü olarak tanımlanmaktadır. Gümrük vergilerinin başlıca amaçları devlet hazinesine gelir sağlamak ve yerli sanayiye dış rekabetten korumaktır. Uluslararası ticarete gümrük sınırlarının yapılan anlaşmalar sonucunda kaldırılması, ülkelerin gümrük vergilerinden elde etmiş oldukları mali katkıların oransal payının azalmasına neden olmuş olsa da; dış ticaret politikası

Gümrük vergisi uyuşmazlıkları; nitelikleri, çözüm yolları ve sonuçları bakımından diğer vergi uyuşmazlıklarından farklıdır.

aracı olarak kullanılan gümrük vergileri, ülkelerin yurt içerisindeki sanayilerini ülke çıkarlarının gerektirdiği biçimde koruma altına alınmasını sağlamaktadır.²

Gümrük Kanunu'nun, kendine özgü (sui generis) yapıda olması ve genel-özel hükümlerin her ikisini de bünyesinde barındırması, gümrük vergilerinin ayrı bir uzmanlık alanı gerektiren bir vergi türü olduğunu açıkça göstermektedir. Bu nedenle gümrük vergisi uyuşmazlıkları; nitelikleri, çözüm yolları ve sonuçları bakımından diğer vergi uyuşmazlıklarından farklılık göstermektedir.

1. Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları

1.1. Genel Olarak Gümrük Uyuşmazlığı

Gümrük uyuşmazlığı, Gümrük İdaresi ile yükümlü, vergi sorumlusu iştirakçi veya ceza muhatabı gibi taraflar arasında gümrük yükümlülükleri konusunda ortaya çıkan ve barışçıl yollarla çözümlenemeyen anlaşmazlıklar olarak tanımlanmaktadır. Bu anlaşmazlık, kimi zaman yükümlünün kişisel gümrük vergisi borcunun varlığı ve tutarı üzerinde, kimi zaman ise yükümlünün maddi ya da şekli yükümlülüklerini yerine getirmemesinden veya eksik yerine getirmesinden dolayı uygulanan idari müeyyidenin türü ve miktarı üzerinde olmaktadır. Gümrük uyuşmazlıkları temel olarak Gümrük Kanunu'nun uygulanmasından doğan fiillerden kaynaklanmakta ise de, bu uyuşmazlıklara Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun'a (AATUHK) göre yapılan işlemlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar ile gümrük alanında yapılan genel düzenleyici işlemlerden doğan uyuşmazlıklar da eklenebilmektedir.

¹ KILINÇ, Selin- YURTSEVER, Hatice 'Gümrük Vergisi Uyuşmazlıklarının İdari Aşama da Çözüm Yolları', Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 12, Yıl 2015, Syf:1-26

² SEYİDOĞLU, Halil, Uluslararası İktisat, Güzem Yayınları No:9, Geliştirilmiş 10.Baskı, İstanbul 1994, syf:353-355

VUK'a tabi diğer vergilendirme türlerinden farklı bir vergilendirme sürecinin işlediği gümrük vergilerinde; onay işleminin gerçekleşmesi ile tahakkuk eden vergi, yükümlünün istemesi halinde ya derhal ödenmekte ya da gümrük işlem ve kullanımına ilişkin süre içerisinde ödenebilmektedir. İlk durumda verginin tahakkuku ile tahsilatı aynı anda gerçekleşmekte, ikinci durumda ise tahakkuk ile tahsilat arasında zaman farkı oluşabilmektedir. Gümrük vergileri açısından değerlendirildiğinde birinci durumda; gümrük işlemleri sırasında eşya henüz gümrük denetiminde iken uyuşmazlık çıkması söz konusu olabilmekte, ikinci durumda ise gümrük işlemleri tamamlandıktan sonra uyuşmazlığa vücut verilebilmektedir. Gümrük uyuşmazlıkları hangi aşamada çıkacak olursa olsunlar her iki durumda da uyuşmazlıklar idari aşamada, idari aşamada çözüm bulunamadığı takdirde ise yargısal aşamada çözümlenebilmektedir.³

2. Gümrük Uyuşmazlıklarının Çözümlemesi

2.1. İdari Yargılama Usulü Kanununda Düzenlenen Zorunlu İdari Başvuru Müessesesinin İncelenmesi

Bir idari işleme dayanmayan, salt idari eylemlerden kaynaklanan zararların giderilmesi için idari yargıda açılacak tam yargı davaları, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun (İYUK) 13 üncü maddesinde şu şekilde düzenlenmektedir:

“İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren 1 yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren 5 yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin tamamen veya kısmen reddi halinde, bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında 60 gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içerisinde dava açılabilir.”

Görüldüğü gibi salt idari eylemden doğan zararların tazmini için açılacak tam yargı davaları özel bir düzenlemeye tabi tutulmuştur. Salt bir idari eyleme karşı idareden “ön karar” almadan doğrudan tam yargı davası açılması durumunda idari yargı mercii, davayı,

“idari mercii tecavüzü” yani ön karar alınmak suretiyle zorunlu idari başvuru yolu tüketilmediği gerekçesiyle, zararı verdiği iddia edilen ilgili idari makama tevdi eder.

2.2. Gümrük Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları ve İzlenecek Usuller

Devlet ile mükellef arasındaki çıkar dengesini kurmayı esas alan vergi hukukunda, vergilemeye ilişkin ortaya çıkan anlaşmazlıkların verginin tarafı olan mükellef/sorumlu/ceza muhatabı ile vergi idaresi arasında barışçıl yollarla çözümüne büyük önem verilmektedir. Vergi sorunlarının hukuki uyuşmazlık haline getirip yargı yoluna gidilmeden taraflarca çözüme kavuşturulmasına “vergi sorunlarının idari aşamada çözüm yolları” denilmektedir. Vergi sorunlarının idari aşamada çözümlenememesi sonucu dava açma yoluna gidilmesi haline ise “vergi uyuşmazlıklarının yargısal alanda çözüm yolları” denilmektedir.⁴

Gümrük uyuşmazlıklarının çözümlenmesindeki idari başvuru yolları sırasıyla; uzlaşma, itiraz ve üst makamlara başvuru şeklindeyken yargısal çözüm yolu ise, vergi mahkemesinde dava açmak şeklinde tezhür etmektedir.

2.3. Gümrük Uyuşmazlıklarının İdari Yoldan Çözümlemesi

Yukarıda da belirtilmiş olan ve kendisine İYUK'da düzenleme alanı bulan zorunlu idari başvuru müessesesine paralel olarak, gümrük vergilerine yönelik uyuşmazlıklarda da idari yollar tüketilmeden yargı yoluna başvurulması mümkün olmamaktadır. Zorunlu idari başvurular gerçekleştirilmeden yapılan yargısal başvurular, “mercii tecavüzü” engeline takılacak ve dava dilekçesi yargı organlarınınca re'sen ilgili Gümrük İdaresine gönderilecektir. Bu sebeple gümrük uyuşmazlıklarında zorunlu idari başvurunun yapılması, yargı yoluna başvurulmasının bir ön şartı olarak kabul edilmekte ve vergi yükümlüsü, Gümrük İdarelerine başvuru yapmadan yargı yolunu tercih edememektedir. GK'da yer alan bu düzenleme, gümrük vergisini diğer vergi kanunlarında izlenen usullerden ayıran en temel özellik olarak göze çarpmaktadır.

2.3.1. Gümrük Vergi ve Cezalarında Uzlaşma Kurumu

Türk vergi hukuku sisteminde uzlaşma kurumu, 19.02.1963 tarihli ve 205 sayılı yasanın 22 nci maddesi ile 213 sayılı VUK'a eklenen maddelerde düzenlenmiştir. Uzlaşma müessesesi VUK kapsamına giren ve 50 yılı aşkın süredir uygulanan, uyuşmazlıkların çözümünde önemli role sahip olan bir kurumdur.

Gümrük İdareleri tarafından alınan vergi ve resimler VUK'un 2 nci maddesi ile kapsam dışına alınmış olmakla birlikte, 4458 sayılı GK'nın 242 nci maddesi hükümlerinin uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Bu nedenle, gümrük idareleri tarafından tahsil edilen mali yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklarda VUK Ek-1 ve devamı maddelerinde düzenlenen uyuşmazlıklara ilişkin hükümler uygulanmamaktadır. Gümrük mevzuatı kapsamında tahakkuk eden vergi ve ceza kararlarına karşı uzlaşmaya başvuru için gerekli yasal düzenleme 6111 sayılı yasanın 137 nci maddesi ile 4458 sayılı GK'nın 244 üncü maddesi değiştirilerek yapılmıştır. Düzenlemeye ilişkin esaslar ise, 31.08.2011 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği (GUY) ile belirlenmiştir. 6111 sayılı yasa ile gümrük mevzuatına alınan uzlaşma ile kişi ve kurumların haklarının korunmasının temini, yargı organlarının yükünün hafifletilmesi ve vergi alacaklarının ivedi şekilde hazineye intikalinin sağlanması amaçlanmıştır.⁵

2.3.2. Başvurunun Şekli ve Süresi

Uzlaşma süreci, GUY'un 10 uncu maddesinde de belirtildiği üzere mükellef tarafından bir dilekçeyle Gümrük İdaresinin uzlaşmaya yetkili komisyonlarının sekreteryaya hizmetlerini yürütmekle görevli birimine uzlaşma talebi ile başvurulması suretiyle başlamaktadır. Dilekçe taahhütlü posta ile gönderilebilmektedir. GK'nın 244 üncü ve GUY'un 11 inci maddelerine göre; uzlaşma taleplerinin, henüz itiraz başvurusu yapılmamış gümrük vergileri ve vergi aslına bağlı olsun ya da olmasın tüm para cezalarının yükümlüye veya ceza muhatabına tebliği tarihinden itibaren 15 günlük itiraz süresi içerisinde yapılması gerekmektedir.

İdareye intikal eden itirazlar, idare tarafından otuz gün içinde karara bağlanarak ilgili kişiye tebliğ edilmektedir. Süresi içerisinde yapılmayan itiraz başvuruları reddedilmektedir. Çünkü itiraz müessesesinde belirtilen süreler 'hak düşürücü' niteliğe haizlerdir.

Uzlaşmaya ilişkin talepler, uzlaşma komisyonunun sekreteryaya hizmetlerini yürüten birimi tarafından öncelikle ve ivedilikle usul yönünden incelenmektedir. GUY'un 13 üncü maddesinde sayıldığı şekliyle; yapılan incelemede sırasıyla, başvuru sahibinin başvuruda bulunma yetkisini haiz olup olmadığı, başvurunun süresi içinde yapılıp yapılmadığı, alacağın uzlaşma kapsamına girip girmediği ve uzlaşmanın komisyonun yetkisi içinde bulunup bulunmadığı hususları değerlendirilmektir. Usule ilişkin koşulları taşımadığı anlaşılan talepler değerlendirilmemekte ve bu durum ilgisine yazıyla veya elektronik yolla tebliğ edilmektedir. Usule ilişkin eksikliklerin giderilebilir nitelikte olması halinde, yükümlüye eksikliklerin tamamlanması için başvuru süresinin sonuna kadar süre verilmektedir. Başvuru süresinin sonunda uzlaşma başvurusunda bulunmuş olması ve usule ilişkin eksikliklerin giderilebilir nitelikte olması halinde 3 iş günü ek süre verilebilmektedir. Verilen sürelerin sonunda ise eksikliklerin giderilmemesi durumunda talep reddedilmektedir.

2.3.3. Uzlaşma Komisyonlarının Yapısı, İşleyişi ve Yetkileri Üzerine Kısa Değerlendirme

Uzlaşma Yönetmeliğinde uzlaşma taleplerinin değerlendirilmesi için Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü Uzlaşma Komisyonları ile Merkezi Uzlaşma Komisyonları kurulacağı belirtilmektedir. Yönetmeliğin 7 nci maddesinde komisyonların ne şekilde oluşturulacağı açıklığa kavuşturulmuştur. Komisyonlar ikili bir ayırım yapılarak incelendiğinde aşağıdaki temel farklar görülmektedir.

³ KARADAĞ, N. Coşkun – ORGAN, İbrahim, 'Gümrük Uzlaşması ve Vergi Usul Kanunu'ndaki Uzlaşma Kurumu ile Karşılaştırılmalı Olarak Değerlendirilmesi' Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2014, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 370-396

⁴ YÜCE, Mehmet-ÇELİKAYA, Ali, 'Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları' Dora Basım, Yayın, Dağıtım 1.Baskı 2016 syf:172

⁵ KARADAĞ, N. Coşkun – ORGAN, İbrahim, 'Gümrük Uzlaşması ve Vergi Usul Kanunu'ndaki Uzlaşma Kurumu ile Karşılaştırılmalı Olarak Değerlendirilmesi' Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2014, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 370-396

İlk olarak, Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü Uzlaşma Komisyonları; Bölge Müdürü, Bölge Müdür Yardımcısı, Şube Müdürü, Gümrük Müdürü, Müdür Yardımcısı, Şef ve Muayene Memuru arasından Bölge Müdürü tarafından seçilecek olan bir başkan dahil üç üyeden oluşmaktadır. Bölge Müdürü veya belirleyeceği Bölge Müdür Yardımcısı komisyonlara başkanlık etmektedir.

İkinci olarak Merkezi Uzlaşma Komisyonları ise; Müsteşar, Müsteşar Yardımcıları, Gümrükler Genel Müdürü, Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürü, Gümrükler Genel Müdürlüğü Genel Müdür Yardımcıları ve Daire Başkanları ile Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nün sonradan kontrolle ilgili dairesinin bağlı bulunduğu Daire Başkanı ve Genel Müdür Yardımcısı arasından Müsteşar tarafından belirlenen Başkan dahil üç üyeden oluşmaktadır. Komisyonlara, Müsteşar, görevlendireceği Müsteşar Yardımcısı veya Gümrükler Genel Müdürü başkanlık etmektedir. Komisyonlar, üyelerinin tamamının katılımıyla toplanmakta ve oy çokluğuyla karar almaktadırlar. Komisyon başkan ve üyelerinin herhangi bir nedenle görevlerinin başında bulunmamaları halinde, bunlara vekâlet edenler komisyonda görev yapmaktadırlar. Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüklerinde, aynı gün görüşülecek birden fazla uzlaşma talebinin tümü için bir uzlaşma komisyonu oluşturulmaktadır.

2.3.4. Uzlaşmanın Kapsamı ve Uzlaşma Konusuna Giren/Girmeyen Alacaklar

Uzlaşmanın kapsamı, hangi esaslar çerçevesinde talep edilip gerçekleştirilebileceği de GUY'da düzenlenmektedir. GUY'un 4 üncü maddesi gereğince, beyan ile gümrük idaresince yapılan tespit sonucunda belirlenen veya gümrük idaresince tespit edilmesinden önce beyan sahibince bildirilen farklılıklara ilişkin tebliğ edilen gümrük vergileri alacakları ile kanunda ve ilgili diğer kanunlarda öngörülen cezalar, uzlaşma kapsamındadır. Dolayısıyla sadece Gümrük İdareleri tarafından tahakkuk ettirilen gümrük vergi alacakları değil, aynı zamanda Gümrük İdaresi tarafından tespit edilmeden önce mükellef tarafından bildirilen kıymet farklılıklarına istinaden düzenlenen gümrük vergi ve ceza kararları da uzlaşma kapsamında değerlendirilmektedir.⁶

GUY'da uzlaşmaya konu olabilecek mali yükümlülükler ve para cezaları açık bir şekilde sayılmaktadır. Dolayısıyla yükümlü ve vekili tarafından yapılan beyan ile Gümrük İdaresince yapılan tespit sonucunda belirlenen veya Gümrük İdaresince tespit edilmeden önce beyan sahibince bildirilen farklılıklara ilişkin tebliğ edilen gümrük vergileri alacakları ile kanunda ve ilgili diğer kanunlarda öngörülen cezaların tümünün uzlaşmayı ilgilendirdiği görülmektedir. Bu bağlamda, uzlaşmaya konu alacaklara baktığımızda, Giriş bölümünde yer alan alacak tanımında da yer aldığı üzere, gümrük vergileri ve para cezaları bu kapsamda girmektedir. Söz konusu kavramlardan "Gümrük Vergileri" ifadesi kapsamına; Gümrük Vergisi, İlave Gümrük Vergisi, Tek ve Maktu Vergi, Dampinge Karşı Vergi, Sübvansiyona Karşı Telafi Edici Vergi, Katma Değer Vergisi (KDV), Özel Tüketim Vergisi (ÖTV), Ek Mali Yükümlülük, Toplu Konut Fonu, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (KKDF), Tütün Fonu, Ek Fon, Çevre Katkı Payı, Telafi Edici Vergi (ihracat) ve ayrıca ticari olmayan eşya için; TRT Bandrol Ücreti girmektedir.

Uzlaşmaya konu para cezaları kapsamına; 4458 sayılı GK'nın 234, 235, 236, 237, 238, 239, 241 inci maddeleri, 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanunun 4 üncü maddesi, 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 51 inci maddesi ile 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 16 ncı maddesinin girdiği görülmektedir. Bununla birlikte, gümrük idarelerince tahsili gereken alacaklar ile Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği'nin yayımı tarihinden sonra yapılan düzenlemelerle getirilen alacaklar da uzlaşmaya konu olabilmektedir. Nitekim uzlaşma talebi, yükümlüye tebliğ edilen alacakların tamamı için yapılabileceği gibi vergiler veya cezaların bir kısmı için de yapılabilmektedir. Ayrıca şartlı muafiyet rejimlerine ilişkin hükümlerin ihlali sonucunda doğan alacağın tahsilinin yükümlüye tebliğinden itibaren 15 gün içinde, alacağı konu para cezaları uzlaşmaya konu edilebilmektedir.⁷

Buna karşılık, GUY'un 6 ncı maddesinde uzlaşmaya konu olamayacak alacaklar açıkça sayılmaktadır. Gümrük vergilerinin matrahına giren ancak aslı gümrük idarelerince takip ve tahsil edilemeyen vergi ve

benzeri mali yükler uzlaşmaya konu edilememektedir. Yönetmeliğin 5 inci maddesinin 2 nci fıkrası hükmü hariç olmak üzere, aynı tür vergi veya cezanın bir kısmı için uzlaşma talebinde bulunulamamaktadır. İlgili mevzuat uyarınca alacak tutarının kesin tahsilinin öngörülmediği ve teminata bağlandığı durumlar da uzlaşmaya konu edilememektedir. Ayrıca, alacağın 21.03.2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3 üncü maddesinde yer alan kaçakçılık suç ve kabahatlerine ilişkin olması halinde de uzlaşma talebinde bulunulamamaktadır.

2.3.5. Uzlaşma Görüşmeleri ve Uzlaşmaya Katılabilecekler

Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği'nin "Uzlaşma Görüşmelerinin Yapılması" başlıklı 16 ncı maddesinde de belirtildiği üzere, uzlaşma talebinin usulüne uygun yapıldığının anlaşılması üzerine uzlaşma ile ilgili olarak yapılacak görüşmelere katılma hususu, düzenlenen uzlaşma davetiyesi ile en az 5 gün önceden yazıyla veya uzlaşma talebi dilekçesinde belirtilen e-posta adresine elektronik olarak 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre, komisyon sekretaryası tarafından yükümlüye tebliğ edilmektedir. Yükümlünün istemesi halinde 5 günlük süreyle bağlı kalımsızın önceki bir tarih, uzlaşma günü olarak belirlenebilmektedir.

Uzlaşma Komisyonlarında yükümlü ile birlikte ve yükümlü yanında uzlaşma görüşmelerine katılacak kişilere, GUY'un 15 inci maddesinin 3 üncü fıkrası doğrultusunda sayı itibarıyla sınırlandırma getirilmektedir. Bu kapsamda, uzlaşma komisyonlarına yükümlünün kendisi dâhil, yükümlü ile birlikte katılabilecek kişi sayısı üçü geçmemektedir. Yine ikinci fıkrada belirtilen ve uzlaşma toplantılarında bulundurulmasında bir sakınca olmayan ve (dolaylı) temsile yetkili gümrük müşavirlerinin, uzlaşma komisyonu toplantısında görüşlerini açıklamak üzere katılabilecekleri; fakat uzlaşma ile ilgili tutanakları imzalamayacaklarına ilişkin 4 üncü fıkrası mülga edilmiştir. Bu değişiklikte birlikte, uzlaşma komisyonu görüşmelerine yükümlünün veli ya da vasinin bizzat katılması esas olacak, yükümlünün toplantıya katılmaması halinde (doğrudan) temsilcisi veya vekaletnamede özel yetki verilmesi şartıyla gümrük müşaviri de yükümlü adına görüşmelere katılabilecek ve uzlaşma tutanaklarını imzalayabileceklerdir.

4458 sayılı GK'ya göre gümrük vergilerine itiraz nedenlerini dört başlık şeklinde incelemek mümkündür. Bu ayrıma göre; konu, matrah ve tarife nedeniyle itiraz sebepleri ile diğer itiraz sebepleri şeklinde bir görünüm ortaya çıkmaktadır.

Yönetmeliğin "Uzlaşma Görüşmelerinin Yapılması" başlıklı 16 ncı maddesi ile 17, 18, 19 ve 20 ncı maddelerine ilişkin içerikler şu şekilde özetlenebilmektedir:

Yükümlünün uzlaşma davetiyesinde belirtilen yer, gün ve saatte toplantıya katılması halinde uzlaşma görüşmelerine başlanmaktadır. Yapılan görüşme sonucunda uzlaşma sağlandığı takdirde uzlaşma komisyonu durumu düzenleyeceği bir tutanakla tespit edilmekte, uzlaşmanın temin edilemediği hallerde ise temin edilememe nedenlerini belirtmek suretiyle komisyon tarafından tutanak düzenlenmektedir. Her iki halde de komisyon tarafından düzenlenen tutanak üç nüsha olmaktadır. Düzenlenen tutanağın bir nüshası yükümlüye verilmekte, yükümlünün veya temsilcilerinin uzlaşma davetiyesine icabet etmemesi veya tutanağı almaktan imtina etmesi hallerinde ise tutanağın iki örneği, gereği yapılmak üzere ilgili bölge müdürlüğüne veya gümrük müdürlüğüne gönderilmektedir. Tutanağın son kalan nüshası ise uzlaşma komisyonunda tutulan dosyada saklanmaktadır. Yükümlünün uzlaşma davetiyesine icabet etmemesi veya tutanağı imzalamaktan imtina etmesi hallerinde, kendisine ayrıca tebligat yapılmamaktadır.

2.3.6. Uzlaşma Görüşmelerinin Ertelenmesi ve Uzlaşma İşlemlerinin Süresi

GUY'un 17 ncı maddesinde uzlaşma görüşmelerinin ertelenmesine ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu kapsamda, belirlenen uzlaşma günü bildirildikten sonra komisyonun o gün toplanamayacağına anlaşılması halinde yeni bir uzlaşma günü belirlenerek yükümlüye bildirilmektedir. Yükümlü tarafından makul gerekçelerle katılım sağlanamayacağına toplantı başlamadan önce komisyona bildirilmesi şartıyla ve bir defaya mahsus olmak üzere toplantı, yükümlüye

⁶ KILINÇ, Selin-YURTSEVER, Hatice 'Gümrük Vergisi Uyuşmazlıklarının İdari Aşama da Çözüm Yolları', Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 12, Yıl 2015, Syf:1-26

⁷ BOZKURT, Cevdet, 'Gümrük Vergileri ve Para Cezaları İçin Uzlaşma Müessesesi' Mali Çözüm Dergisi, Kasım-Aralık 2011, syf:99-110

daha sonradan bildirilecek bir tarihe ertelenebilmektedir. Yönetmeliğin lafzında belirtilen “toplantı başlamadan önce” ifadesi istenildiği takdirde oldukça geniş yorumlanabilmekte ve uygulamada birtakım sorunlara neden olabilecek bir ifade olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle uzlaşma görüşmelerinin ertelenmesi talebinde bulunan tarafın bu süreyi “iyi niyet ve dürüstlük kuralları” çerçevesinde ayarlaması ve uzlaşma görüşmelerinden en az bir veya iki iş günü öncesine kadar bildirmesi gerektiği kanaatindeyim.

GUY’un 18 inci maddesinde (Resmi Gazete-1/9/2012-28398) yapılan değişiklik sonucunda; 7 nci maddenin 7 nci fıkrası hükmü hariç olmak üzere, yükümlünün uzlaşma talebinin, dilekçenin ilgili Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü uzlaşma komisyonu kayıtlarına girdiği tarihten itibaren azami 45 gün içinde sonuçlandırılması esas kabul edilmiştir. Ancak, 17 nci maddesinin 3 üncü fıkrasında belirtilen nedenlere bağlı olarak belirtilen süre aşılabilmektedir. Bu durumda, söz konusu inceleme ve araştırmanın tamamlanmasına kadar komisyon çalışmalarına devam etmektedir.

2.3.7. Uzlaşmanın Sonuçları ve Uzlaşmanın Kesinliği

Uzlaşmanın sonuçları ve uzlaşma müessesesinin kararların kesin ve gizli olması, Yönetmeliğin 21 ila 24 üncü maddeleri arasında düzenlenmektedir. Bu kapsamda, uzlaşma vaki olduğu takdirde gümrük uzlaşma komisyonlarının düzenleyecekleri uzlaşma tutanakları kesin olup, gereği ilgili gümrük müdürlüğüne derhal yerine getirilmektedir. Uzlaşma tutanağının ilgili gümrük idaresine intikali üzerine, tahakkuk ve tebliğ edilmiş olan gümrük vergileri ve/veya kesilen para cezaları uzlaşılan tutarlara göre düzenlenmektedir. Üzerinde uzlaşılan ve tutanakla tespit edilen hususlar dâhil olmak üzere, bu Yönetmelik kapsamında oluşturulan komisyonların tüm çalışmaları ve işlemleri hakkında yükümlü veya cezanın muhatabı

ya da idare tarafından dava açılmaz, hiçbir mercie şikayet veya itirazda bulunulamaz, herhangi bir idari inceleme, araştırma ve soruşturmaya konu edilemez, geri verme ve kaldırma talebinde bulunulamaz, denilmektedir. Uzlaşılan alacakla ilgili olarak 5607 sayılı Kanuna göre daha sonra cezaya hükmedilmesi halinde Gümrük Yönetmeliğinin 579 uncu maddesine göre işlem yapılmaktadır.⁸

2.3.8. İtiraz ve Uzlaşma Hakkının Aynı Anda Kullanılmaması ve Teminatlı İşlemler

GUY’un 25 inci maddesinde düzenleme alanı bulan hüküm ile “Yükümlü, kendisine tebliğ edilen alacaklar için Kanunun 242 nci maddesinde düzenlenen itiraz hakkı ile 244 üncü maddesinde düzenlenen uzlaşma hakkını aynı anda kullanamaz. Uzlaşmaya konu edilen alacaklar, uzlaşmanın vaki olmaması veya temin edilememesi halinde Kanunun 242 nci maddesi çerçevesinde itiraza konu olabilir. Ancak, itiraza konu edilmiş alacaklar için uzlaşma talebinde bulunulamaz” denilmektedir. Gümrüklü yer ve sahalarda bulunan eşyaya ilişkin tahakkuk eden alacaklara ilişkin yükümlü tarafından uzlaşma talebinde bulunulması halinde, ayrıca talep edilmesi şartıyla, tahakkuk eden alacaklar teminata bağlanarak eşya yükümlüsüne teslim edilebilmektedir. Yükümlüsüne teslim edilen eşyaya terettüp eden alacaklar için uzlaşmanın vaki olması halinde, uzlaşılan tutar teminat mahsup edilmektedir. Uzlaşılan tutarın yükümlü tarafından nakden ödenmesi halinde ise teminat iade edilmektedir. Uzlaşmanın vaki olmaması veya temin edilememesi halinde ise genel hükümlere göre işlem yapılmaktadır.

3. Gümrük Uyuşmazlıklarının Çözümünde İtiraz Yolu

İtiraz müessesesi, Gümrük Kanunu’nun 242 nci maddesinde açık şekilde düzenlenmektedir. Buna göre, yükümlüler kendilerine tebliğ edilen gümrük vergileri, cezalar ve idari kararlara karşı tebliğ tarihinden itibaren

on beş gün içinde bir üst makama; üst makam yoksa aynı makama verecekleri bir dilekçe ile itiraz edebilmektedirler. Buna göre, gümrük vergilerini eğer Gümrük Müdürlüğü tahakkuk ettirmiş ve tebliğ etmiş ise üst makam Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü olmaktadır. Eğer itiraza konu olan karar ilk elden alan idare Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü ise, üst makam Gümrük ve Ticaret Bakanlığı olmaktadır. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nca ilk elden alınan kararlarda ise, daha üst bir makam olmadığından on beş gün içerisinde yine aynı makama itiraz edilmektedir.⁹ İdareye intikal eden itirazlar, idare tarafından otuz gün içinde karara bağlanarak ilgili kişiye tebliğ edilmektedir. Süresi içerisinde yapılmayan itiraz başvuruları reddedilmektedir. Çünkü itiraz müessesesinde belirtilen süreler “hak düşürücü” niteliğe haizlerdir.

Diğer bir konu ise, itirazın süresi içerisinde fakat ilgili makam yerine bir başka makama yapılması durumudur. İtiraz dilekçelerinin otuz günlük yasal süresi içerisinde fakat yanlış makama verilmesi halinde, itiraz süresinde yapılmış sayılacak ve itiraz dilekçesi idare tarafından re’sen yetkili makama gönderilmektedir. İtirazın reddi kararlarına karşı ise, işlemin yapıldığı yerdeki idari yargı mercilerine başvurulabilmektedir. Böylece tarh edilen vergilere karşı idari yollardan bir sonuç alamayan mükellef, aleyhine olan kararın kendisine tebliğ edildiğini izleyen günden itibaren 30 gün içerisinde vergi mahkemesinde dava açma yoluna gidebilmektedir.¹⁰

3.1. Gümrük Vergisine İtirazın Konusu

1615 sayılı eski Gümrük Kanunu’nda hangi konulara itiraz edilebileceğine ilişkin hükümler açıkça ve sınırlı sayıda (numerousclausus) sayılmıştır. 1615 sayılı yasada itiraz sebeplerinin tek tek maddeler halinde sayılmış olmasına karşın, 4458 sayılı GK’da itiraz nedenlerinin maddeler halinde sayılmak yerine daha geniş kapsamlı olarak “itirazlar” başlığı altında toplanması yerinde ve isabetli bir düzenleme olmuştur. Eski düzenleme, uygulamada birtakım olumsuzluklara sebep olmuş ve aslında Gümrük Kanunu kapsamında değerlendirilmesi gereken uyuşmazlıkların

sıf sınırlı sayıda düzenlenen maddeler arasında yer almamasından kaynaklı olarak adli yargı mahkemelerinde konu edilmesi sonucunu doğurmuştur. Yeni düzenlemeyle, ayrı bir uzmanlık ve farklı yargılama usulü gerektiren uyuşmazlıkların bu konularda yeterli bilgi ve deneyimi olmayan adli yargı hakimleri tarafından neticelendirilecek olmasının uygulamada doğuracağı aksaklıkların da önüne geçilmiş olduğu düşünülmektedir.

4458 sayılı GK’ya göre gümrük vergilerine itiraz nedenlerini dört başlık şeklinde incelemek mümkündür. Bu ayrıma göre; konu, matrah ve tarife nedeniyle itiraz sebepleri ile diğer itiraz sebepleri şeklinde bir görünüm ortaya çıkmaktadır. Konu nedeniyle itiraz sebepleri, eşyanın nitelik ve mahiyetinin belirlenmesinde hata yapılması veya eşyayı gümrük vergisinden istisna tutan kanun hükümlerinin hiç uygulanmaması ya da yanlış uygulanması durumlarında yapılan itirazlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Matrah nedeniyle itirazlar ise, verginin hesaplanmasına esas teşkil eden ve matrahın veya miktarın tespit edilmesi sırasında yapılan hatalara ilişkin yapılan itirazlardır. Dış ticaret işlemlerinde eşyalar, bilinen ticari isimleri ile değil, Dünya Gümrük Örgütü tarafından düzenlenmiş olan ve tüm üye ülkelerce kullanılan rakamlarla sınıflandırılmış kodlarla ifade edilmektedir. Gümrük vergileri ise yürürlükte olan gümrük tarifesi esas alınmak suretiyle belirlendiğinden, eşyanın bulunduğu pozisyonun karşılığında gösterilen vergi oranından başkaca bir oran kullanılarak verginin hesaplanmış olması yükümlüler tarafından itiraza konu edilen diğer bir başlık olmaktadır ve tarife nedeniyle itirazlar olarak adlandırılmaktadır. Son olarak ise diğer itiraz sebepleri olarak genelleme yapılan, uluslararası antlaşmaların hiç uygulanmaması ya da hatalı uygulanması ya da eşyanın menşeinin belirlenmesinde hata yapılmış olması gibi sebepler olarak karşımıza çıkmaktadır.¹¹

3.2. İtiraz Dilekçesinde Bulunması Gereken Hususlar ve Dilekçenin Verileceği Makamlar

İtiraz dilekçesinde bulunması gereken hususlar şu şekilde sayılmaktadır: itirazın konusu ve sebebi, iti-

⁸ 07.10.2009 Resmi Gazete Sayısı: 27369 (Mükerrer) Gümrük Yönetmeliği ONUNCU KİTAP Cezalar, BİRİNCİ KISIM, Genel Hükümler, Ceza koyan çeşitli kanunlara göre takibat yapılması MADDE 579 – (1) Bir fiilin hem Kanunun hem de kaçakçılıkla mücadele veya diğer ceza koyan kanunların kapsamına girebilecek olması durumunda, idare amiri durumu inceleyerek olay dolayısıyla, aynı zamanda diğer kanunlara göre (Değişik ibare: RG-23/5/2011-27942) işlem yapıp yapılmayacağını tespit eder. (2) (Değişik: RG-15/5/2013-28648) Soruşturma veya kovuşturma sonucunda Kanunda tayin edilen cezalardan daha ağır bir para cezasına karar verildiği veya fiilin suç teşkil ettiğine ve suçtan dolayı yaptırım uygulanmasına karar verildiği takdirde, kararın kesinleşmesi ve hükmolunan paranın tahsil şartıyla Kanuna göre verilmiş olan ceza kaldırılır ve alınmış olan para geri verilir.

⁹ KILINÇ, Selin-YURTSEVER, Hatice ‘Gümrük Vergisi Uyuşmazlıklarının İdari Aşama da Çözüm Yolları’, Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 12, Yıl 2015, Syf:1-26

¹⁰ YÜCE, Mehmet-ÇELİKKAYA, Ali, ‘Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları’ Dora Basım, Yayın, Dağıtım 1.Baskı 2016 syf:176

¹¹ KILINÇ, Selin-YURTSEVER, Hatice ‘Gümrük Vergisi Uyuşmazlıklarının İdari Aşama da Çözüm Yolları’, Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 12, Yıl 2015, Syf:1-26

razın dayanağı delillere ilişkin bilgi ve belgeler, itiraza konu idari işlemin yazılı bildirim tarihi, gümrük vergileri ve para cezalarında itiraz edilen miktar, itiraz edilen kararı veren idarenin neresi olduğu ve itiraz edenin adı, unvanı, adresi, vergi/T.C. kimlik numarası, varsa vekil ya da temsilcisine ilişkin bilgiler ve itiraz dilekçesinin tarihi¹². İtirazın, dilekçenin idarenin kayıtlarına intikal ettiği tarihte mi, yoksa postaya verildiği tarihte mi yapılmış sayılacağı hususuna Gümrük Yönetmeliği ile açıklık getirilmiştir. 585 inci maddenin 4 üncü fıkrasına göre; bu Yönetmelik uyarınca yapılacak itirazların süresi içerisinde olup olmadığının tespitinde, taahhütlü olarak posta yolu ile yapılacak itirazlarda, itiraz dilekçesinin postaya verildiği tarih; posta yolu ile veya doğrudan ilgili gümrük idaresine yapılacak itirazlarda ise, itiraz dilekçesinin itirazın yapıldığı gümrük idaresinin kaydına giriş tarihi dikkate alınmaktadır. Bu şekilde dilekçenin postaya verilmiş tarihinin değil, kayıtlara geçiş tarihinin esas alınacağını belirten düzenleme sayesinde itirazların bu nedenle süre yönünden reddedilmeyeceği de hüküm altına alınmıştır. Böylece yükümlülerin posta ile yapacakları itirazlarda süre yönünden hesaplamada hak kaybına uğramamaları için normal değil, taahhütlü posta yolunu tercih etmeleri faydalı olacaktır.¹³

3.3. İtirazın Karara Bağlanması

Gümrük Kanunu'nun 242 nci maddesinin 2 nci fıkrası ile Gümrük Yönetmeliği'nin 586 ncı maddesinde itirazın karara bağlanmasına ilişkin hükümler yer almaktadır. Buna göre; idareye intikal eden itirazlar otuz gün içinde karara bağlanarak ilgili kişiye tebliğ edilmektedir.

Kararın süresi geçtikten sonra verilmesi ve tebliğ olduğu tarihte idari dava açma süresinin dolmuş olması halinde, yeni bir idari dava açma süresinin işleyip işlemeyeceği hakkında Gümrük Kanunu ve Yönetmeliği'nde herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu kapsamda idari yargının genel hükümleri çerçevesinde işlem yapılması gerekmektedir.

İYUK'un 10 uncu maddesinin 1 inci ve 2 nci fıkralarında; "İlgililer, haklarında idari davaya konu olabilecek

bir işlem veya eylemin yapılması için idari makamlara başvurabilirler. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. İlgililer altmış günün bittiği tarihten itibaren dava açma süresi içinde, konusuna göre Danıştay'a, idare ve vergi mahkemelerine dava açabilirler. Altmış günlük süre içinde idarece verilen cevap kesin değilse ilgili bu cevabı isteminin reddi sayarak dava açabileceği gibi, kesin cevabı da bekleyebilir. Bu takdirde dava açma süresi işlemez. Ancak, bekleme süresi başvuru tarihinden itibaren altı ay geçemez. Dava açılmaması veya davanın süreden reddi hallerinde, altmış günlük sürenin bitmesinden sonra yetkili idari makamlarca cevap verilirse, cevabın tebliğinden itibaren altmış gün içinde dava açabilirler" denilmektedir.

Bu nedenle, itiraza ilişkin kararın süresi geçtikten sonra verilmesi ve tebliğ olduğu tarihte idari dava açma süresinin dolmuş olması halinde, tebliğ olunan cevabın yeni bir dava açma süresi başlatacağının kabul edilmesi de gerekmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Gümrük vergisi, diğer vergi türleri gibi belirli aralıklarla alınan bir vergi türü olmadığından dış ticaret konusu yapılan eşyanın gümrüğe gelmesiyle bir defaya mahsus olmak üzere alınan ve bu yönüyle devlete kolay vergi sağlayan türlerden biridir. Gümrük vergisi ve buna bağlı usul ve esasların ayrı bir mevzuatta yer alması ve uzmanlık alanı gerektirmesi nedeniyle, Gümrük İdarelerinin etkinliği ve etkililiğinin artırılmasıyla vergi işlemlerinin zamanında yapılmasına olanak sağlanacaktır. Gümrük İdaresinin örgütsel yapısında sürekli eğitimler aracılığıyla iyileştirmeler yapılması ve eğitim olanaklarının artırılması sonradan ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların da önüne geçilmesine bir "önleyici etki" olarak katkı sağlayacaktır.

Gümrük uyuşmazlıklarının tezahür ediş şekilleri göz önüne alındığında, tıpkı VUK'da yer alan uzlaşma müessesesinde olduğu gibi, uyuşmazlıkların henüz yargı yoluna başvurulmadan önce çözüme kavuşturulmaya çalışılması, usul ekonomisi ilkesi ile paralel olarak yargısal organların iş yükünü azaltacak, uyuş-

mazlıkların daha hızlı ve masrafsız olarak çözüme kavuşturulmasına olanak sağlayacak ve vergilerin ivedi şekilde tahsil edilmesi nedeniyle vergi alacaklarının devlet hazinesine hızlı şekilde aktarımı sağlanacaktır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde gecikmeli de olsa, gümrük mevzuatına uzlaşma müessesesinin eklenmesi yerinde bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer yandan, gümrük mevzuatı, gümrükle alakalı uyuşmazlıkların yargısal yollara başvurulmadan önce idari aşamada çözüme kavuşturulmasını tercih etmiş olduğundan, uzlaşma kurumunun ardından itiraz yollarının tüketilmesi gerektiğini de benimsemektedir. Aksi durumun, idari mercii tecavüzüne sebep olacağı düşünülmekte ve idari yargı mercilerince ilgili idareye tevdi edileceğine hükmedilmektedir. Uzlaşma müessesesinin altında yatan gerekçe, itiraz yolu içinde geçerli olmakla birlikte gümrük vergi ve cezalarına ilişkin yasal (hak düşürücü) sürelerin geçirilmemesi şartıyla, gerek mükelleflere uyuşmazlıkları idari aşamada çözüme kavuşturulması noktasında gerekse idareye vergi uyuşmazlıklarının yargı yoluna gidilmeden tahsil kabiliyetine olanak sağlayan son bir fırsat olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

Kaynakça

- BAHÇECİ, Barış, 'Türkiye'de Kamu Alacaklarının Mütessesil Sorumluluk Yoluyla Tahsili' AUHFD, 60 (3) 2011: 423-445 Erişim Tarihi: 05.02.2017 <http://www.gumrukusavirirtr.com/wp-content/uploads/downloads/2012/10/g%C3%BCmr%C3%BCK-ceza-i%C3%A7in-sorumluluk.pdf>
- BOZKURT, Cevdet, 'Gümrük Vergileri ve Para Cezaları İçin Uzlaşma Müessesesi' Mali Çözüm Dergisi, Kasım-Aralık 2011, syf:99-110 Erişim Tarihi: 05.02.2017 <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/108malicozum/6%20cevdet%20bozkurt.pdf>
- ÇELİK, Cengiz, 'Gümrük Uzlaşma Müessesesi Uygulamasında Yasallık Sorunu' Mali Çözüm Dergisi, Temmuz-Ağustos 2016, syf:131-142 Erişim Tarihi: 05.02.2017 <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/136malicozum/8.pdf>
- ERCAN, Tayfun, 'Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları' Adalet Yayınevi Birinci Baskı, Ankara 2012 syf:198
- KARADAĞ, N. Coşkun – ORGAN, İbrahim, 'Gümrük Uzlaşması ve Vergi Usul Kanunu'ndaki Uzlaşma Kurumu ile Karşılaştırılmalı Olarak Değerlendirilmesi' Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2014, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 370-396 Erişim Tarihi: 06.02.2017 <http://dergi-park.ulakbim.gov.tr/niguiibfd/article/view/5000066665>
- KILINÇ, Selin- YURTSEVER, Hatice 'Gümrük Vergisi Uyuşmazlıklarının İdari Aşama da Çözüm Yolları', Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 12, Yıl 2015, Syf:1-26
- YÜCE, Mehmet-ÇELİKKAYA, Ali, 'Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları' Dora Basım, Yayın, Dağıtım 1.Baskı 2016 syf: 180-181

ve Akademik Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 12, Yıl 2015, Syf:1-26 Erişim Tarihi: 06.02.2017 <http://www.uhbabdergisi.com/dergi/9be25UHBAB%2012.pdf#page=10> 11

- MUTLUER, M. Kamil- ÖNER, Erdoğan- KESİK, Ahmet, Teoride ve Uygulamada Kamu Maliyesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 185 Hukuk 11, 1.Baskı İSTANBUL Ekim 2007
- NOHUTÇU, Ahmet İDARİ YARGI, Savaş Kitap ve Yayınevi Güncellenmiş 16.Baskı Ankara, 2016
- SEYİDOĞLU, Halil, Uluslararası İktisat, Güzem Yayınları No:9, Geliştirilmiş 10.Baskı, İstanbul 1994
- YÜCE, Mehmet-ÇELİKKAYA, Ali, 'Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları' Dora Basım, Yayın, Dağıtım 1.Baskı 2016
- Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkında Kanun (AATUHK)
- 4458 sayılı Gümrük Kanunu
- Gümrük Yönetmeliği
- Gümrük Uzlaşma Yönetmeliği (GUY)
- İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK)
- Vergi Usul Kanunu (VUK)

YAZAR HAKKINDA

Hasan Türkün ZOP

Türkiye Barolar Birliği Ankara Barosu
Avukat - Ankara Barosu Hukuk Ar-Ge Kurulu
Başkan Yardımcısı
05320632194
hasanturkuzop@gmail.com

1989 yılında Ankara'da doğmuştur. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmasına müteakip G.K.Z. Avukatlık/Danışmanlık ortaklığında kurucu ortak sıfatıyla mesleğini sürdürmektedir. 2016 yılında başladığı Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku ABD, Bilişim Hukuku programında Yüksek Lisans öğrenimine devam etmekle birlikte, Gümrük Müşavirlik şirketlerine hukuki danışmanlık hizmetini de icra etmektedir. Halen, Ankara Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneğinin vekilliği görevini sürdüren Avukat Hasan Türkün ZOP, Gümrük ile ilgili güncel mevzuat ve yargı kararlarına ilişkin yeterli tecrübe ve deneyime sahiptir. 2013 ve 2016 yıllarında hak kazanmış olduğu iki farklı "AB Proje Yazma ve Yürütme Eğitim Sertifikası" ile Avrupa Birliği tarafından hibe desteği sağlanan projelerde proje danışmanı ve proje yöneticisi sıfatlarıyla görev almakla birlikte, Türkiye Ulusal Ajansı, Merkezi Finans ve İhale Birimi, Kalkınma Ajansları ve Büyükelçilikler nezdinde yürütülen 10 dan fazla AB Projesinde hibe desteği almaya hak kazanmıştır.

¹² KILINÇ, Selin-YURTSEVER, Hatice 'Gümrük Vergisi Uyuşmazlıklarının İdari Aşama da Çözüm Yolları', Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 12, Yıl 2015, Syf:1-26

¹³ YÜCE, Mehmet-ÇELİKKAYA, Ali, 'Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları' Dora Basım, Yayın, Dağıtım 1.Baskı 2016 syf: 180-181

e-İHRACAT ve TÜRKİYE’NİN e-İHRACAT POTANSİYELİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE GÜMRÜK İDARESİNİN ROLÜ

Burcu KORKMAZ
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

Dünya ticaretinin günümüzde ulaştığı hacim ve hız dikkate alındığında, ülkemiz ihracatçıları açısından dış ticaretteki rekabet koşulları ön plana çıkmaktadır. Ülkemiz ihracatçılarının rekabet koşullarının iyileştirilmesi, maliyet artırıcı unsurların azaltılması, işlem ve formalitelerin basitleştirilmesi; ihracat hacmimizin artırılması yönündeki politikada çok önemli bir yer işgal etmektedir.

Özet

Bu çalışmanın amacı; "Yurtdışına e-Ticaret Projesi" ile Türkiye’de varlık gösteren e-ihracat olgusunun irdelenmesi ve Türkiye’nin sahip olduğu e-ihracat potansiyelinin geliştirilmesi noktasında, gümrük işlemlerinin basitleştirilmesi ve iyileştirilmesi boyutuyla gümrük idaresine düşen rolün değerlendirmesinin yapılmasıdır.

1. Yurtdışına e-Ticaret Projesi: "e-İhracat"

e-İhracat kavramı genel itibarıyla, geleneksel ticaret araç ve metotlarının yerine e-ticaret araç ve yöntemlerinin, bilhassa internet teknolojisinin kullanılarak yurtdışına mal satılması faaliyeti olarak ifade edilmekte olup; "yurtdışına e-ticaret" ifadesiyle dış ticaret mevzuatımıza girmiş olan ve ihracat şekilleri arasında sayılan e-ihracat, "satış ve pazarlama" aşamasından başlamak üzere "ödeme", "lojistik ve gümrük işlemleri" aşamalarını kapsayan ve "satış sonrası hizmet ve iade" süreçleri ile birlikte tamamlanan bir

değer zinciri olarak karşımıza çıkmaktadır. Lojistik ve gümrük işlemleri aşaması, e-ihracat değer zincirinin önemli bir aşaması olup; gümrük işlem ve formaliteleri, e-ihracat işlemlerinde önemli bir yer işgal etmektedir. e-ihracatın lojistik halkasına konu olan ve her ülkenin kendi kanunları ile belirlenmiş olan gümrük mevzuatı ve formaliteleri önemlidir; çünkü ihracat yapan kişilerin veya organizasyonların karşılaşılabilecekleri sorunların önüne geçilebilmesi bu mevzuat ve mevzuatta öngörülen prosedürler ile mümkün olabilmektedir.

e-ihracat, "e-Ticaret Herkes İçin Zor!" ve "e-Ticaret Herkes İçin Kolaylaşacak!" sloganlarıyla "Yurt Dışına e-Ticaret Projesi" nin bir ürünü olarak kendini göstermiştir. Başbakanlıkça 2008 yılında başlatılan ve Öncelikli e-Devlet Projeleri’nden biri olarak karşımıza çıkan "Yurtdışına e-Ticaret Projesi", Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Ekonomi Bakanlığı sorumluluğunda yürütülen bir proje olup; söz konusu projenin koordinasyonu Başbakanlık e-Devlet Danışma Grubu tarafından sağlanmıştır. Mezkûr proje kapsamında söz konusu girişimin başlatılmasına zemin hazırlayan ihtiyaç ve sorunlar; "mevzuattaki ticari mahiyetteki eşya konusunun muğlakta kalması", "posta gümrüklerinde yurtdışına gönderilen e-ticaret siparişlerinin değeri ne olursa olsun klasik ihracat prosedürlerine tabi tutulması", "bürokrasi ve yüksek maliyetlerin yurtdışına e-ticareti zorlaştırıp kayıt dışı ekonomiyi kolaylaştırması", "mevcut işleyişin e-ticaret yoluyla ithalatı teşvik ederek ihracatı caydırması ve kamuda e-ticaret aleyhine zihni direnç oluşturulması", "posta düzenlemelerinin e-ticaretin gelişmesine elverişli olmaması" ve "yurtdışına yönelik e-ticaret istatistiklerinin tutulmaması" olarak tanımlanmıştır. Söz konusu projenin hedef kitlesi e-ticaret yapan veya yapmak isteyen kişi/şirketler; proje ile ulaşılmak istenen üç temel hedef de, gerekli mevzuat değişikliklerinin yapılması (dış ticaret, gümrük ve posta mevzuatının değiştirilmesi); yurtdışına e-ticaret işlemleriyle ilgili süreçlerin elektronik ortama entegre edilerek kesintisiz e-ticaret yapılmasının elverişli kılınması; yurtdışına e-ticaretle ilgili pratik ve güncel bilgileri içeren yurtdışına e-ticaret rehberinin hazırlanması ve kamuoyuna sunulması ile e-ticaret istatistikleri oluşturularak yayımlanması olarak belirlenmiştir.

Yurtdışına e-Ticaret Projesi; e-ticaret yoluyla özellikle işletmeden-tüketicieye (B2C), tüketiciden-tüketicieye (C2C) veya tüketiciden-işletmeye (C2B) yönelik ihracata imkân sağlanarak, küçük esnaf ve şirketler ile vatandaşlar tarafından internetten yurt dışına yönelik gerçekleştirilen mal ihracatının kolaylaştırılması ve yaygınlaştırılması amacıyla geliştirilmiştir. Proje ile e-ticaret yapmak isteyen küçük boyutlu ithalatçı ve ihracatçılara, limitleri mevzuatla belirlenmiş eşya için gümrüğe gitmek ya da bir müşavir ile anlaşmak zorunda kalmadan hızlı kargo taşıyıcıları aracılığıyla işlemlerini gerçekleştirme imkânının sunulması ve KOBİ'ler ile küçük ihracatçı/ithalatçılar tarafından yurtdışı alışverişlerinde karşılaşılan bürokrasi ve temsil giderlerinin azaltılması hedeflenmiştir. Azalan bürokrasi ve artan rekabet ile gümrükleme maliyetlerinin düşürülmesi de söz konusu proje ile elde edilmesi planlanan faydalar arasında yer almıştır.

2. Klasik İhracat Prosedürlerine Karşı Hızlı Kargo ve Posta Prosedürleri

Yurtdışına e-Ticaret Projesi ile ulaşılması planlanan hedefler göz önünde bulundurulduğunda; e-ticaret ve dolayısıyla e-ihracata konu eşyanın genel niteliğine ilişkin çıkarım yapılabilmesi mümkün olmaktadır: e-Ticaret daha çok küçük ölçekli ithalatçı/ihracatçılara hitap etmekte olup; e-ticarete konu eşya da genellikle mikro boyuttaki gönderiler olarak karşımıza çıkmaktadır. e-İhracatın genel karakteristiği de mikro gönderiler ile şekillenmekle birlikte; mikro gönderi diyebileceğimiz eşya limitinin üzerinde yer alan ihracat eşyası için e-ticaret teknik ve yöntemleri kullanıldığı durumlarda da söz konusu ihracat yine e-ihracat olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla e-ihracat eşyasının iki koldan değerlendirilmesi yapılabilen ve gümrük işlem ve prosedürleri buna göre değişmektedir:

1. Operatör tarafından dolaylı temsil yetkisi kapsamında beyan edilebilecek eşya limitleri (150 kg &7500 Avro altında) dâhilindeki mikro gönderiler için "Hızlı Kargo ve Posta Prosedürleri",
2. Operatör tarafından dolaylı temsil yetkisi kapsamında beyan edilebilecek eşya limitlerini aşan gönderiler için (150 kg&7500 Avro üstü); "Klasik İhracat Prosedürleri", uygulanmaktadır.

Dolaylı temsil yetkisi kapsamında beyan edilebilecek eşya limitlerini aşan (150 kg&7500 Avro üstü) ihracat gönderileri için geçerli olan prosedür, klasik ihracat prosedürüdür; ihracatçı olunabilmesi adına öncelikle ilgili İhracatçı Birliklerine üyelik ve akabinde aidat ödenmesi zaruridir; ihracatçı tarafından yararlanılan gümrük müşavirlik hizmetleri vb. karşılığında da ücret ödenmesi söz konusudur. Bahsi geçen limitler üzerindeki eşyanın gümrük idarelerine beyanı "Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Beyannamesi (TCGB)" ile yapılmaktadır. Özetle; mikro gönderi niteliğini haiz olmayan e-ihracat eşyası TCGB ile gümrük idaresine beyan edilmekte ve bu kapsamda ihracat yapılabilmesi için klasik ihracat prosedürleri takip edilmektedir.

Operatör tarafından dolaylı temsil yetkisi kapsamında beyan edilebilecek eşya limitleri (150 kg &7500 Avro limiti ve altı) dâhilindeki mikro gönderiler için, hızlı kargo ve posta gümrük işlemlerini düzenleyen mevzuat uyarınca işlem yapılmakta olup; söz konusu limitleri aşmayan e-ihracat eşyası "Elektronik Ticaret Gümrük Beyannamesi (ETGB)" ile beyan edilmektedir. Yürürlükteki hızlı kargo ve posta mevzuatı uyarınca; yurtdışına e-ticaret yapmak isteyen küçük hacimli ihracatçılar gümrük beyanı dâhil tüm gümrük işlemlerini gümrük idarelerine gitmeden ve bir gümrük müşaviri ile anlaşmadan, dolaylı temsil yetkisi kapsamında posta idaresi veya hızlı kargo taşıyıcıları aracılığıyla, elektronik imzalı olarak tamamen elektronik ortamda sonuçlandırabilmektedir. Dolaylı temsil yetkisi kapsamında beyan edilebilecek 150 kg &7500 Avro limiti ve altındaki e-ihracat eşyası özelinde, ilgili mevzuat gereğince ihracatçı birliğine üye olma ve aidat ödeme zorunluluğu bulunmamakta olup; söz konusu ihracat işlemlerinde ihracatçı birliği onayı aranmamaktadır. İlgili mevzuat gereğince ayrıca, posta idaresi ve hızlı kargo firmaları tarafından ihracatçılara sunulan hizmetler karşılığında herhangi bir ücret talep edilmemekte olup; bu kapsamdaki ihracat işlemlerinde ihracatçı, müşavirlik ücreti ödeme vb. gibi maliyetlerle de karşılaşmamaktadır.

3. Posta ve Hızlı Kargo Gümrük İşlemleri

e-ticaretin gittikçe artan şekilde kullanım alanı bulması ve uluslararası ticarete özellikle numune ve modellerin hızlı bir şekilde gönderiminin önem arz et-

mesi, ayrıca özellikle küçük imalatçılar için ürettikleri ürünü düşük maliyetle ve daha az bürokratik işlemle hızlı bir şekilde ihraç etmelerinin sağlanmasının ihracatı teşvik edici bir unsur olduğu dikkate alındığında; posta ve hızlı kargo yoluyla taşımacılık da yurtdışına e-ticaretin gelişimine paralel olarak daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede gümrük idaresi tarafından ticareti kolaylaştırma ve güvenli kılma politikası doğrultusunda, havayolu ile hızlı kargo ve posta taşımacılığı kapsamında yürütülen gümrük işlemlerine ilişkin olarak bir takım düzenlemeler yapılmış; bir sonraki adımda, söz konusu düzenlemelerin kapsamı karayolu ile yapılan işlemleri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir.

3.1. Mevzuat ve Genel Bilgiler

Posta ve hızlı kargo taşımacılığı kapsamında yürütülen gümrük işlemlerine ilişkin esas ve usuller, 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 167, 173-175 ile 225'inci maddeleri; Gümrük Yönetmeliği'nin 455-475'inci maddeleri ile 561'inci maddesi; 4458 Sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında 2009/15481 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın 45, 62-63 ve 126-128'inci maddeleri ile 4 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği, 4 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği'nde Değişiklik Yapan 5 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği ve 6475 Sayılı Posta Kanunu'nda düzenlenmiştir.

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 167'nci maddesinde, serbest dolaşıma sokulmak istenen eşyaya hangi hallerde gümrük vergilerinden muafiyet ve istisna tanınacağı; 173'üncü maddesinde, Türkiye Gümrük Bölgesine gelen hangi tür gönderilerin kontrol ve muayeneye tabi olacağı ile Türkiye Gümrük Bölgesinden çıkacak gönderilerin ihraç işlemleri; 174'üncü maddesinde posta gümrük işlemleri bağlamında gelen ve giden gönderilerin konulacağı yerler ve bekleme süreleri; 175'inci maddesinde, posta yoluyla Türkiye Gümrük Bölgesi'ne gelen veya Türkiye'den gönderilecek ticari mahiyette olan ve olmayan eşyanın nasıl beyan edileceğine dair hususlar hüküm altına alınmış olup; Kanun'un 225'inci maddesi ile posta veya hızlı kargo taşımacılığı kapsamında gelen ya da giden gönderilere ilişkin gümrük işlemlerinin takip edilmesi

ve sonuçlandırılmasında posta idaresi ya da hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketlere dolaylı temsilci yetkisinin verilebilmesi hususu hükme bağlanmıştır.

Gümrük Yönetmeliği'nin 455-475'inci maddeleri arasında Posta Gümrük işlemlerine, 561'inci maddesinde hızlı kargo ve posta taşımacılığı bağlamında gümrüklerde yürütülen iş takibi ve gümrük müşavirlerine ilişkin daha ayrıntılı açıklamalar getirilmiş olup; posta kolilerinin gümrüğe bildirilmesinde yapılacak işlemler, muayene ve tahakkuk, gümrük işlemlerinin tamamlanması ve kolilerin teslimi, tahsil olunacak vergiler, posta kolilerinin ihracat işlemi ve mahrecine yollanacak koliler, posta haberleşme gönderilerine ilişkin işlemler, eksik çıkan eşya, ithali yasak maddeler ve posta eşyalarına ilişkin cezalar ile posta eşyasının tasfiyesi konuları hükme bağlanmıştır.

2009/15481 Sayılı Karar ile 4 ve 5 Seri Nolu Gümrük Genel Tebliğlerinde posta ve hızlı kargo gümrük işlemleriyle ilgili olarak Kanun ve Yönetmelik'te yer alan maddelerin daha ayrıntılı açıklaması yapılmış ve uygulamaya ilişkin hususlar ifade edilmiştir.

3.2. Mevzuatta Yapılan Değişiklikler ve Değişikliklerin e-İhracatın Geliştirilmesindeki Rolü

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun en önemli hedeflerinden birisi, gümrük işlem ve formalitelerinin basitleştirilmesi ve hızlandırılmasıdır. Dünya ticaretinin günümüzde ulaştığı hacim ve hız dikkate alındığında, ülkemiz ihracatçıları açısından dış ticaretteki rekabet koşulları ön plana çıkmaktadır. Ülkemiz ihracatçılarının rekabet koşullarının iyileştirilmesi, maliyet artırıcı unsurların azaltılması, işlem ve formalitelerin basitleştirilmesi; ihracat hacmimizin artırılması yönündeki politikada çok önemli bir yer işgal etmektedir. Bu amaçla dürüst ticareti olumsuz etkileyen ve maliyet artırıcı unsur olarak kabul edilen bürokratik işlemlerden dolayı bekleme ve zaman kayıplarının önüne geçilmesi, işlem ve formalitelerin kolaylaştırılması adına gerek dış ticaret mevzuatı gerekse gümrük mevzuatında basitleştirilmiş usul uygulamaları düzenlenmiştir.

Söz konusu uygulamalardan birisi de, Başbakanlık tarafından yürütülen 11 Öncelikli e-Devlet projesinden biri olan "Yurtdışına e-Ticaret" düzenlemeleridir.

e-ticaretin giderek arttığı ve bu yolla ihracatın önem kazandığı günümüzde; ülkemiz ihracatçılarının rekabet gücünün artırılması, e-ticaret yoluyla yapılan ihracatın gümrük işlemlerinden kaynaklanan zaman ve parasal maliyetinin azaltılması amacıyla, yurtdışına e-ticaret projesinde konulan hedeflere ulaşılabilmesini teminen projede öngörülen uygulama adımları çerçevesinde, Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca posta ve hızlı kargo taşımacılığı kapsamındaki gümrük işlemlerine ilişkin olarak düzenlemelere gidilmiştir. Mezkûr düzenlemelerden, sadece gümrük işlemlerinin ihracat boyutunu ilgilendiren kısımları bu çalışma kapsamında irdelenecek olup; düzenlemelerin e-ihracat bağlamında ihracatçılara sağlamış olduğu avantaj ve kolaylıkların bir değerlendirmesi yapılacaktır.

• Operatörlere Dolaylı Temsil Yetkisi Tanınması

Posta ve hızlı kargo taşımacılığı kapsamında yürütülen gümrük işlemlerine ilişkin olarak mevzuatta yapılan, söz konusu gümrük işlemlerini hem ithalat hem de ihracat özelinde derinden etkileyen ve mükelleflere bu kapsamda önemli kolaylıklar sağlayan ilk düzenleme; posta idaresi ve hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketlere gümrük işlemlerinin yürütülmesi ve sonuçlandırılması noktasında dolaylı temsil yetkisi tanınmasıdır.

Konuya ilişkin olarak; 4458 sayılı Gümrük Kanununun 5911 sayılı Kanun ile değişik 225'inci maddesi, söz konusu maddeye istinaden 2009/15481 sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar'ın 126, 127 ve 128'inci maddeleri ile Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığına İlişkin 1, 3 ve en son 4 Seri Nolu Gümrük Genel Tebliği'nde düzenlemeler yapılmıştır. Mezkûr düzenlemeler çerçevesinde; posta yolu ve hızlı kargo taşımacılığı kapsamında gönderilen miktarı brüt 150 kilogramı ve değeri 7500 Avro'yu geçmeyen ihracat rejimine konu eşya, serbest dolaşıma giriş rejimine konu miktarı brüt 30 kilogramı ve değeri 1500 Avro'yu geçmeyen ticari miktar ve mahiyet arz etmeyen eşya ile numunelik eşya ve modellerin gümrük beyanı dâhil tüm gümrük işlemlerinin posta idaresi ile hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketler tarafından dolaylı temsil yoluyla takip

edilip sonuçlandırılabilmesi sağlanmıştır.

Tüm bu düzenlemeler ile posta idaresi ve hızlı kargo şirketlerine tanınan dolaylı temsil yetkisi ihracatçımız açısından önem arz etmektedir; çünkü söz konusu düzenleme ile küçük çapta olsa da ihracat yapmak isteyen ancak gümrük beyannamesi düzenlemek, Gümrük Müşaviri ile anlaşma yapmak, İhracatçı Birliğine üyelik, aidat ödeme gibi bürokratik işlemler nedeniyle maliyeti elde edeceği karı geçtiği için ihracat yapmaktan vazgeçen küçük işletmelerin 150 kg ve 7500 Avro'ya kadar yapacakları ihracatta, hızlı kargo firmaları ya da posta idaresi tarafından gönderilerin işletmelerin tesisinden alınarak ihracat beyanı verilebilmesi ve hem ihracatın maliyetinin düşürülmesi hem de bürokratik işlemler nedeniyle ortaya çıkan zaman ve emek kaybının ortadan kaldırılması sağlanmaktadır; böylece ihracatçı için önemli bir teşvik unsuru olunmaktadır. Klasik ihracat prosedürlerinin yerine getirilebilmesi noktasında yetersiz kalan küçük ölçekli işletmeler ve girişimcilerin ölçekten kaynaklanan dezavantajları, söz konusu düzenlemeler kapsamında getirilen dolaylı temsil yetkisi ile aşılabilmektedir. İhracatçı, mevzuat kapsamında yetkilendirilmiş posta idaresi ve hızlı kargo firmaları aracılığıyla gümrük idaresine gitmeden her tür tüm gümrük işlemini halledebilmekte ve söz konusu işlemler için posta idaresi ve kargo firmaları tarafından sunulan hizmetler karşılığında BKK'nın 127'nci maddesi uyarınca herhangi bir ücret ödemek zorunda kalmamaktadır. En önemlisi de, söz konusu limitler dâhilinde ihracat gerçekleştirecek girişimcilere ihracatçı olunabilmesi adına bir ön koşul sunulmamakta; diğer bir deyişle, bu kapsamda ihracatçı olunabilmesi adına, ihracatçı birliklerine üyelik ve söz konusu birliklere aidat ödeme, bir gereklilik olarak aranmamaktadır.

• Yetkilendirilmiş Operatörlere Müteselsilen Sorumluluk İlkesinin Getirilmesi

Dolaylı temsil yetkisi bağlamında 15481 sayılı Karar'ın 128'inci maddesinde hükme bağlandığı üzere dolaylı temsilci yetkisi verilen posta idaresi ya da hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketler, yetki kapsamında yapacakları beyanda, gelen eşyada alıcı; gönderilen

eşyada ise gönderici ile birlikte müteselsilen sorumlu olmakta ve eşyanın cins ve tanımı ile değerinin doğru ve eksiksiz olarak beyan edilmesi operatörün sorumluluğunda bulunmaktadır. Posta ve hızlı kargo taşımacılığını düzenleyen mevzuatta yapılan söz konusu düzenlemeler ile birlikte, gümrük formalitelerinin azaltılarak ihracatın kolaylaştırılması yönünde ihracatçı adına kolaylıklar sağlanırken; yeni sistem çerçevesinde yetki tanınan operatörlere, kendilerine tanınan yetkinin suiistimal edilmesi ihtimaline karşılık olarak, gönderici ile birlikte önemli sorumluluklar da yüklenmektedir.

Mevzuatta öngörülen prosedürlerin mevzuata uygun olarak yerine getirilmesi, ihracat işlemlerinin güvenilir bir şekilde yürütülmesi ihracatçı ve alıcı konumundaki ithalatçı açısından önem arz etmektedir. Posta ve hızlı kargo taşımacılığına ilişkin mevzuatla tanınan yetkiler ve getirilen basitleştirilmiş usullere karşılık olarak, yeni düzene denge-fren sisteminin de tanımlanmış oluşu; hâlihazırda e-ihracat yapan kişiler/firmalar ve potansiyel girişimciler ile yetki tanınan operatörler arasında güven mekanizması oluşturulması ve yapılan ihracat işlemlerinin güvenilirliğinin sağlanması noktasında önemlidir.

• Dolaylı Temsil Yetkisi Kapsamındaki İhraç Eşyası İçin Miktar ve Değer Limitlerinin Yükseltilmesi

GK 225'inci maddeye istinaden 15481 sayılı Karar ve 1 Seri Nolu Tebliğ çerçevesinde yapılan düzenleme-

ler ile posta idaresi ve hızlı kargo firmalarına dolaylı temsil yetkisi tanınmış, bu kapsamda beyan edilebilecek ihracata konu eşya limiti 30 kg ve 1500 Avro olarak belirlenmiş; 15481 sayılı Karar'ın 126'ncı maddesinde, ihracat rejimine konu eşya için miktar veya değer limitlerini ayrı ayrı beş katına kadar artırmaya Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın yetkili olduğu ifade edilmiştir.

Hava yoluyla gerçekleştirilen posta ve hızlı kargo taşımacılığı kapsamında yapılan ithalat ve ihracat işlemlerinin hızlandırılması ve basitleştirilmesini teminen mezkûr Karar kapsamında belirtilen yetki Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından kullanılarak, hava yoluyla hızlı kargo taşımacılığı kapsamında ihracata konu edilen eşya için öngörülen limitler beş katına çıkarılmış; 20.07.2011 tarihli ve 28000 sayılı R.G.'de yayımlanan 3 Seri Nolu Tebliğ ile birlikte ihracat eşyası özelindeki 30 kg ve 1500 Avro limiti, 150 kg ve 7500 Avro olarak yeniden belirlenmiştir. Diğer bir deyişle, 1 Seri Nolu Tebliğ'de değişiklik yapan 3 Seri No.lu Tebliğ ile 15481 sayılı Karar'ın 126'ncı maddesinde Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na verilen yetki çerçevesinde; posta idaresi ve hızlı kargo firmalarının dolaylı temsil yetkisini kullanabileceği ihracat eşyası için gönderi limitleri artırılmıştır. 10.03.2010 tarihli ve 28583 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren ve 1 Seri No.lu Tebliği yürürlükten kaldıran 4 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliğ (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı) ile de söz konusu düzenleme korunmuştur.

Dolaylı temsil yetkisi kapsamında beyan edilebilecek eşyaya ilişkin miktar ve değer limitlerinin yükseltilmesi; daha büyük ölçekteki ihracat gönderileri için de posta ve hızlı kargo mevzuatında öngörülen muafiyetlerden yararlanılması anlamına gelmekle birlikte; söz konusu muafiyetlerden daha fazla sayıda ihracatçının yararlanması anlamına da gelmektedir. Türkiye'nin e-ihracat potansiyelinin geliştirilebilmesi adına; dolaylı temsil yetkisi kapsamında beyanı gerçekleştirilebilecek ihraca konu eşya limitinin daha da yükseltilmesi, böylece tanınan muafiyetlerden daha büyük ölçekli gönderiler özelinde ve daha fazla sayıda ihracatçı tarafından faydalanılmasının sağlanmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

• Elektronik Ticaret Gümrük Beyannamesi ile Beyanın Gerçekleştirilmesi

Posta ve hızlı kargo taşımacılığı kapsamında yürütülen gümrük işlemlerine ilişkin olarak mevzuatta yapılan, ihracat gümrük işlemleri özelinde mükelleflere önemli avantajlar sağlayarak e-ihracat bağlamında da kayda değer sonuçlar doğuran ve 1 Seri No.lu Tebliğ ile uygulamaya giren bir diğer düzenleme; yetki kapsamındaki gönderilerin operatör tarafından, özel olarak bu işlem için oluşturulan Elektronik Ticaret Gümrük Beyannamesi (ETGB) ile beyan edilebilmesinin sağlanmasıdır.

Ticari mahiyette olan ve gümrük vergisine tabi eşyanın da basitleştirilmiş usul kapsamında beyanının yapılabilmesi, posta ve hızlı kargo mevzuatı kapsamında işlem gören ithal/ihraç eşyasına ilişkin bilgilerin sağlıklı bir şekilde kaydının tutulabilmesi ve de söz konusu gönderiler üzerinde tam teşekküllü bir gümrük kontrolünün sağlanabilmesi adına 1 Seri No.lu Tebliğ düzenlenerek eski uygulama ortadan kaldırılmış ve yeni düzenlemenin 4 Seri No.lu Tebliğ ile genel çerçevesi çizilmiştir. ETGB uygulaması ile birlikte mevzuat kapsamında yetkilendirilmiş olan operatör tarafından, tek bir ETGB'de birden fazla göndericiye ait birden fazla eşya beyan edilebilmekte; gönderici sayısı ya da eşya sayısına ilişkin olarak bir sınırlama bulunmamakta ve her bir gönderi ETGB'de ayrı bir kalem olarak kayıtlara girmektedir.

ETGB uygulamasında ETGB operatörlerin elinde bulunan veriden otomatik olarak üretilmekte ve her bir gönderi için ayrı veri girişi yapılmamaktadır. Yaklaşık 750 kalemden oluşan ETGB'nin oluşturularak gümrük idaresinin sistemine gönderilmesi ve tescil işlemi, ortalama olarak 10 dakika gibi bir sürede gerçekleştirilebilmektedir.

Özetle, ETGB uygulaması ile birlikte; tek bir ETGB'de birden fazla göndericiye ait birden fazla sayıda eşyanın beyanı sağlanmakta ve gönderici sayısı ya da eşya sayısına ilişkin olarak bir sınırlama getirilmezken; aynı zamanda, operatörün gün içerisinde birden fazla beyanname verebilmesi de mümkün hale getirilmektedir.

• Geri Gelen Eşya Muafiyetinden Yararlandırılması

Şimdiye kadar sayılan posta ve hızlı kargo taşımacılığı çerçevesinde yürütülen gümrük işlemlerine ilişkin mevzuatta yapılan değişiklikler ve bu bağlamda ihracatçıya sağlanan kolaylaştırmalara ek olarak; 4 Seri No.lu Tebliğ'de geri gelen eşyaya ilişkin yapılan düzenlemelerin de, e-ihracatçı açısından önemli yansımalarının olacağı kuşkusuzdur.

4 Seri No.lu Tebliğin 12'nci maddesinde; yetki kapsamındaki teşvik, sübvansiyon veya parasal iadeye ya da ayniyet tespitine konu olmayacak ihracat gönderileri ile 15481 sayılı BKK'nın 126'ncı maddesi kapsamında miktarı brüt 150 kg ve değeri 7500 Avro'yu geçmeyen ihracata konu edilen eşyanın tamamen veya kısmen geri gelmesi halinde, belirtilen ağırlık ve kıymet sınırlamaları dâhilinde işlem yapılacağı; ihraç edildikten sonra geri gelen eşyanın gümrük vergilerinden muaf olarak serbest dolaşıma girebilmesi için ihracat nedeniyle yararlanılan hak ve menfaat varsa bunların iade edildiğini gösteren belgenin gümrük idaresine ibrazının gerektiği ve ihracat nedeniyle KDV ve ÖTV iadesinden veya istisnasından yararlanılan eşyanın vergilerinin tahsil edileceği hükme bağlanmıştır.

Diğer taraftan, geri gelen eşyaya ilişkin iş ve işlemlerin ETGB kapsamına alınması da 4 Seri No.lu Tebliğ ile gerçekleşmiştir. Mezkûr mevzuat çerçevesinde,

ETGB sisteminde dolaylı temsil yetkisi kapsamında beyan edilebilecek 150 kg ve 7500 Avro limitine uygun ihracat eşyasının, tekrar yurda gelişinde 1500 Avroluk ithalat limitine takılması sorununa ilişkin gerekli düzenlemeler yapılmış; sistemde, geri gelen eşya için (GGE) muafiyet kodu oluşturulmuştur. Söz konusu düzenleme ile birlikte, 150 kg ve 7500 Avro limitine uygun olarak ihracı gerçekleştirilen eşyanın geri gelen eşya statüsü kazanması durumunda, 7500 Avroluk ihracat limiti üzerinden muafiyet sağlanarak işlem yapılabilmesi sağlanmış; posta ve hızlı kargo yoluyla yurt dışı edilen fakat çeşitli sebeplerle alıcısına teslim edilemeyen veya teslim edilip iade amacıyla geri gönderilen gönderinin gümrük işlemlerinin gönderinin çıkış işlemlerini yapan aynı taşıyıcı tarafından ilave ücret talep edilmeksizin beyan edilmesinin de önü açılmıştır.

• Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı Kapsamında Havayolu ile Yapılan İşlemlere Tanınan Kolaylık ve Muafiyetlerin Karayolu ile Yapılacak İşlemlere de Tanınması

Posta ve hızlı kargo taşımacılığını düzenleyen mevzuat hükümleri çerçevesinde hâlihazırda, hava yolu ile hızlı kargo taşımacılığı kapsamında gelen ve giden eşyanın beyanı basitleştirilmiş usuller kapsamında yürütülmektedir. Kara yolu ile hızlı kargo taşımacılığını kullanarak daha düşük maliyetle ihracat yapma ve böylelikle maliyet avantajı sağlayarak rekabet gücü kazanma ve ihracatımızı artırma stratejisinin sonucu olarak; kara yolu ile hızlı kargo taşımacılığında da dolaylı temsil mekanizmasının getirilmesi amacıyla, 4 seri no.lu Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı)'nda değişiklik yapılarak kara yolu ile hızlı kargo taşımacılığı yapan şirketlere dolaylı temsil yoluyla işlem yapmak üzere operatör yetkisi verilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Daha önceden hava yolu ile hızlı kargo taşımacılığı kapsamında ülkemize gelen ve ülkemizden gönderilen, ithalatta 30 Avro'ya kadar önemli değeri olmayan eşya ile 30 kilogram ve 1500 Avro'ya kadar gerçek kişilere gelen ticari miktar ve mahiyet arz etmeyen

eşyanın, numunelerin ve yolcunun gelişinden bir ay önce veya üç ay sonraki sürelerde gelen kişisel eşyanın, ihracatta ise 150 kilogram ve 7500 Avro'ya kadar eşyanın beyanı operatör tarafından dolaylı temsilci olarak yapılabilirken; 03.12.2016 tarihli ve 29907 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "4 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği'nde Değişiklik Yapan 5 Seri No.lu Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı)"nin yürürlüğe girmesi ile birlikte, kara yolu ile hızlı kargo taşımacılığı kapsamında gelen ve giden söz konusu eşyanın beyanının da yetki alan operatör tarafından yapılabilmesi mümkün kılınmıştır.

Mezkûr düzenleme çerçevesinde; Tebliğin operatör tanımında hava yolu ile hızlı kargo taşımacılığına konu gönderilere, kara yolu ile hızlı kargo taşımacılığına konu gönderilerin beyanı ilave edilmiş, hem hava yolu hem kara yolunda birlikte beyan yapmak isteyen operatörler için, kamu alacağını garanti etmek üzere, teminat miktarı yükseltilmiş, kara yolu ile hızlı kargo taşımacılığı kapsamında beyan yapmak üzere yetki talep edenler için, kara yolu taşımacılığına ilişkin Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığınca düzenlenen yetki belgesinin ibrazı koşulu getirilmiş, kara yolu ile hızlı kargo taşımacılığı kapsamında taşınan ve yetki kapsamında beyan edilecek eşyanın konulacağı geçici depolama yerleri için, operatörün işlem hacmine bakılmaksızın, otomatik barkod okuyucu ve otomatik tasnifi sağlayacak yürüyen bant sisteminin kurulması zorunlu tutulmuştur. Kara yolu ile hızlı kargo taşımacılığı kapsamında taşınan yetki kapsamındaki eşyanın gümrük işlemleri ile ilgili olarak da yetkili gümrük müdürlükleri; İstanbul Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü bağlantısı Atatürk Havalimanı Kargo Gümrük Müdürlüğü, Sabiha Gökçen Havalimanı Gümrük Müdürlüğü ve Halkalı Gümrük Müdürlüğü ile Orta Akdeniz Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü bağlantısı Mersin Gümrük Müdürlüğü olarak belirlenmiştir.

Sonuç

"Satış ve Pazarlama", "Ödeme", "Lojistik ve Gümrük" ile "Satış Sonrası Hizmet ve İade" aşamalarından meydana gelen bir değer zinciri olarak e-ihracat;

coğrafi kısıtlamaların etkisini en aza indirerek hatta kaldırarak mevcut büyük ölçekli ihracatçılar, KOBİ'ler ve yeni girişimcilerin yeni pazarlara yeni ürünler satmasının önünü açarak ülkelerin daralan ihracat menzillerinin genişletilmesine imkân tanımakta, ülkeler özelinde pazar ve ürün çeşitliliğini beraberinde getirmekte; KOBİ'ler ve büyük firmalar arasında ölçekten kaynaklanan rekabet gücü farklarını azaltarak ve sağlamış olduğu avantajlar sayesinde KOBİ'lerin dış pazarlara ve uluslararası müşterilere erişimini mümkün kılmaktadır.

Sunmuş olduğu fırsatlara rağmen e-ihracatın gelişmesine ket vuran çeşitli engeller bulunmakta olup; bu engeller e-ihracat değer zincirinin her bir aşaması (satış ve pazarlama, ödeme, lojistik, gümrük işlemleri, satış sonrası) özelinde çeşitlilik göstermektedir. Söz konusu engellerin ortadan kaldırılabilmesini teminen her bir aşama özelinde konunun paydaşı sıfatını haiz kurum ve kuruluşlarca, bir an önce gerekli önlemlerin alınması ve gerekli çalışmaların yapılması önem arz etmektedir.

Mezkûr çalışmanın odak noktasını oluşturan ve e-ihracat değer zincirinin ekseriyetle önemli bir aşamasını teşkil eden gümrük işlemleri aşaması özelinde de sorunların ortadan kaldırılması ve ihtiyaçların giderilmesine yönelik olarak gümrük idaresince alınacak önlemler, yürütülecek çalışmalar ve atılacak adımların önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede; e-ticaretin uluslararası ticareti kolaylaştırıcı/artırıcı potansiyelinin ortaya çıkartılabilmesi ve de ülkelerin e-ihracat potansiyellerinin geliştirilebilmesi noktasında, ülkelerin gümrük idarelerine önemli görevler düşmekte; gümrük idarelerinin e-ticareti, e-ihracatı özendirmek adına idari prosedürlerin basitleştirilmesi ve çeşitli otomasyon projeleri gerçekleştirilerek gümrük işlemlerinin elektronik ortama aktarılması yönünde çalışmalar yapmaları hayati önem arz etmektedir. Türk Gümrük İdaresi de, bu yönde çalışmalar yapan gümrük idareleri arasındaki yerini almıştır. Daha önceki bölümlerde tüm detaylarıyla açıklandığı üzere; posta ve hızlı kargo taşımacılığı kapsamında taşınan eşyaya ilişkin gümrük işlemlerinin ihracatçı nezdinde basitleştirilmesi adına,

Yurtdışına e-Ticaret Projesi'nin özüne bağlı kalınarak gümrük idaresince gerekli adımlar atılmaya ve gerekli düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

- "4458 Sayılı Gümrük Kanunu", Resmi Gazete, 04/11/1999, 23866.
- "Gümrük Yönetmeliği", Resmi Gazete, 07/10/2009, 27369.
- "4458 Sayılı Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında 2009/15481
- Sayılı Karar ", Resmi Gazete, 07/10/2009, 27369.
- "Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri)(Seri No:20)", Resmi Gazete, 11/10/2002, 24903.
- "Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı) (Seri No:1) ", Resmi Gazete, 28/01/2010, 27476.
- "Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı) (Seri No:2) ", Resmi Gazete, 11/02/2011, 38943.
- "Gümrük Genel Tebliği (Posta ve Hızlı Kargo Taşımacılığı) (Seri No:4) ", Resmi Gazete, 10/03/2013, 28583.
- KORKMAZ, Burcu "e-Ticarette Yeni Bir Küresel Trend: e-ihracat, Türkiye'nin e-İhracat Potansiyeli ve e-İhracatta Gümrük İdaresinin Rolü", Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2016.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Gümrükler Genel Müdürlüğü, Muafiyetler Dairesi, "Hızlı Kargo Uygulaması Bilgi Notu", Aralık 2015.
- USALAN, M. Recep, "Yurtdışına E-Ticaret ve İhracatımıza Olası Etkileri", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Uluslararası İktisat Bilim Dalı Ankara, 2010.

YAZAR HAKKINDA

Burcu KORKMAZ

Gümrük ve Ticaret Uzmanı
Gümrükler Genel Müdürlüğü
B.Tahmaz@gtb.gov.tr
0312 449 31 62

1987 yılında Ordu'da doğdu. Orta Doğu Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü ve İktisat Bölümü-İktisadi Politikalar Yandal Programından 2010 yılında mezun oldu. 2011 yılında Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansında uzman olarak meslek hayatına başladı. 2013 yılında Gümrük ve Ticaret Bakanlığında başladığı görevini, Gümrük ve Ticaret Uzmanı olarak halen sürdürmektedir. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde yüksek lisans eğitimine devam etmekte olup, çok iyi derecede İngilizce ve başlangıç seviyesinde Fransızca bilmektedir.

KOOP'2017

2. TÜRKİYE

KOOPERATİFLER FUARI

07-10 ARALIK 2017

ATO CONGRESIUM ANKARA

Mert Can DUMAN
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

ENFLASYON REÇETELERİNİN YARAMAZ ÇOCUĞU: GIDA FİYATLARI

Bireyin yaşamını idame ettirmesinde olmazsa olmazlarından gıda ürünleri kendisine ekonomide de sağlam bir yer bulmaktadır.

Makarnadan, bebek mamasına, tavuk etinden, dolmalık bibere, MR ücretinden okul defterine, şemsiyeden umre ücretine kadar tüketicilerin talep ettiği birçok ürünün fiyatının dâhil olduğu tüketici fiyat endeksi hesaplamasında, gıda ürünlerinin önemli bir yeri vardır. Güncel TÜFE hesaplamasında gıdanın yerinin altını çizelim. 2017 yılı itibarıyla yapılan hesaplamalarda kullanılan 414 madde arasında gıda ve alkolsüz içecekler harcama grubuna ait ürünlerin toplam ürünler içerisindeki ağırlığı %21,8 olarak belirlenirken aynı dönemde alkollü içecekler ve tütün ürünlerinin ağırlığı ise %5,87 olmuştur.

Türkiye İstatistik Kurumu'ndan edinilen verilere göre 2010 yılından bu yana gıda ve alkolsüz içecekler ürünlerinin toplam içerisindeki payı 2014 yılı haricinde tüm yıllarda gerileme göstermiştir. 2010 yılında toplam içerisinde %27,6 oranında paya sahip gıda ürünleri 2017 yılının Eylül ayı itibarıyla 5,8 puan güç kaybederek %21,8 oranında paya sahip olmaya başlamıştır.

Tüketici fiyatlarındaki değişimlerin değerlendirildiği en güncel hesaplama yöntemine göre baz yılı olarak kabul edilen 2003 yılından bugüne tüketici fiyatları genel seviyesinin ve gıda fiyatlarının yıllık değişimleri arasındaki doğrusal ilişki incelendiğinde, bu iki değişken arasında %60,4 oranında bir korelasyon hesaplanmaktadır. Nisan ayı ile beraber tekrar çift hanelere yükselen enflasyon oranındaki yukarı yönlü hareketin temel sebeplerinden biri olarak kabul edilen gıda fiyatlarındaki, fiyatlar genel seviyesine ilişkin yapılan değerlendirmelerde de yerini her zaman muhafaza etmektedir.

Gıda ve alkolsüz içecekler harcama grubunda fiyatlar seviyesini incelemek için TÜİK hesaplama sepetine 125 adet söz konusu gruba ait ürün dâhil etmiştir.

Tablo 1: Gıda ve Alkolsüz İçecekler Harcama Grubunda En Fazla Paya Sahip Ürünler

Ürün İsmi	Ürün Ağırlığı
Ekmek	2,22%
Dana Eti	1,90%
Koyun Eti	0,99%
Tavuk Eti	0,94%
Yumurta	0,71%
Beyaz Peynir	0,70%
Domates	0,67%
Ayçiçek Yağı	0,54%
Süt	0,54%
Çay	0,52%
Diğer	12,03%
TOPLAM	21,77%

Kaynak: TÜİK.

Ekmek, et türleri, sebzeler, meyveler, alkolsüz içecekler vs. gibi ürünler ilgili harcama grubunu oluşturan maddeler olurken bu gıda fiyatlarındaki değişimin hesaplanması ve izlenmesi için bu ürünlerin farklı ağırlıklar itibarıyla ağırlıkları hesaplamaya dâhil edilmektedir.

Gıda ve alkolsüz içecekler harcama grubunda en fazla ağırlığa sahip olan ürünler ile bu ürünlerin ağırlıklarına tabloda yer verilmiştir. Ekmek %2,22'lik pay ile gıda ve alkolsüz içecekler harcama grubunda en yüksek paya sahip ürün olurken ekmeği sırasıyla dana eti, koyun eti, tavuk eti ve yumurta takip etmektedir. İlk yirmi sırada yer alan ürünler toplam fiyatlar genel seviyesi içerisinde %21,77 paya sahip gıda ve alkolsüz içecekler harcama grubunun %60'ını oluşturuyor.

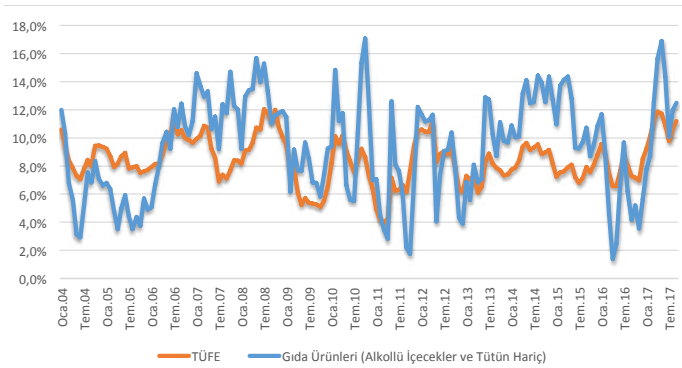

Gıda Fiyatları Fiyatlar Genel Seviyesinden Daha Fazla Artıyor

2004-Eylül 2017 döneminde tüketici fiyatları genel seviyesinde aylar itibarıyla bir önceki yılın aynı ayına göre değişim ortalama olarak %8,42 oranında gerçekleşirken aynı dönemde alkollü ürünler ve tütün hariç gıda ürünlerindeki fiyat değişimi ortalama %9,32 oranında gerçekleşmiştir. Toplam tüketim ürünlerinin beşte birini oluşturan gıda ürünlerindeki bu artış tüketici fiyatlarındaki genel artıştan daha yüksek gerçekleşmesi, söz konusu dönemde gıda fiyatlarının enflasyon oranı üzerinde yukarı yönlü harekete sebep olduğu değerlendirilmesini beraberinde getirebilir. Aşağıdaki şekilde, 2004-Eylül 2017 yılları arasındaki dönemde tüketici fiyatları genel seviyesi ile alkollü içecekler ve tütün ürünleri hariç gıda ürünlerindeki yıllık fiyat değişimleri yer almaktadır.

Genel olarak tüketici fiyatları genel seviyesindeki değişimden daha yüksek oranda artan gıda fiyatları kimi dönemlerde 15'in üzerinde artış göstermiştir. 2004'ten bu yana fiyat değişimlerini gösteren şekle bakıldığında, gıda fiyatlarının ortalama üzeri artış gösterdiği dönemlerde TÜFE'deki artış oranı da yukarı doğru hareketlenmiş; gıda enflasyonu, enflasyon oranındaki değişimin esas belirleyicilerinden biri olarak dikkat çekmiştir.

Şekil 1: 2004-Eylül 2017 Döneminde TÜFE ve Gıda Fiyatlarındaki Yıllık Değişim

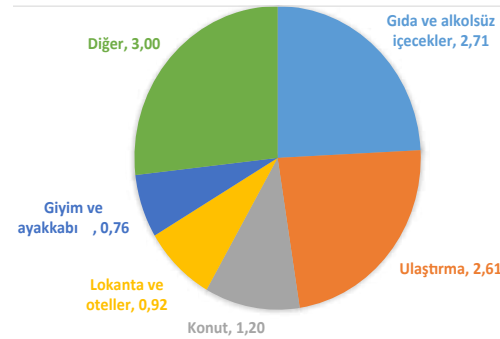
Kaynak: TÜİK.

Ağustos ayının hemen başında Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından açıklanan Enflasyon Raporu'nda da gıda enflasyonunun sebeplerinden birisi olarak işlenmemiş gıda fiyatlarındaki yüksek orandaki artış değerlendirilmiş ve gıda enflasyonunu sınırlamaya yönelik tedbirlerin geniş bir yelpazede ele alınması gerektiği işaret edilmiştir (TCMB, 2017).

2004 yılının Ocak ayından bu yana geride kalan 165 ayın 109'unda fiyatlar genel seviyesindeki artıştan daha yüksek oranda artan

gıda fiyatları, bu sebeple TÜFE üzerinde yukarı yönlü baskıda bulunmaktadır. Öyle ki, 2010 yılı sonunda %6,4 oranında gerçekleşen yıllık enflasyonun yaklaşık 2 puanlık kısmını gıda fiyatları oluştururken 2014 yılındaki %8,17'lik yıllık enflasyon oranının ise yaklaşık 3 puanlık kısmını gıda fiyatları oluşturmuştur. 2017 yılı Eylül ayı itibarıyla ise bir önceki yılın aynı ayına göre %11,2 oranında gerçekleşen enflasyon oranının 2,71 puanlık kısmı gıda fiyatlarındaki artıştan kaynaklanmıştır.

Şekil 2: Eylül 2017 İtibarıyla Harcama Gruplarının Yıllık Enflasyona Katkıları

Kaynak: TÜİK.

Enflasyon Oranına Bu Kadar Etkisi Olan Gıda Ürünlerinin Hanehalkı Bütçesindeki Yeri Ne?

Farklı yönleriyle gıda sektörünün değerlendirilmeye çalışıldığı bu çalışmanın son bölümünde ise sektöre dış ticaret ve fiyatlar penceresinden sonra bir de harcamalar penceresinden bakılmıştır. Yine TÜİK'in yapmış olduğu Hanehalkı Bütçe Araştırmasının sonuçlarına göre, 2002 yılında 100 lirasının 27 lirasını gıda ve alkolsüz içecekler ürünlerine ayıran ortalama bir hanehalkı, 2016 yılı sonunda bu ürünlere 100 lirasının 19,5 lirasını ayırmıştır. Diğer bir deyişle, ortalama bir

hanehalkı gelirin beşte birini gıdaya harcıyor. Söz konusu dönemde gıda ve alkolsüz içecekler ürünlerinin toplam harcamalar içerisindeki payı 7,2 puan azalırken bu ürünlerin harcamalar içerisindeki yerini, 9,5 puan artışla ulaştırma harcama grubu almıştır.

2016 yılı sonu itibarıyla gelir gruplarına göre gıda harcamalarına baktığımızda ise en düşük gelire sahip %20'lik gelir grubunun gıda ürünlerine ve alkolsüz içecekler %28,9 oranında pay ayırırken en yüksek gelir grubunda yer alan %20'lik grubun ise bu ürünlere yalnızca %14,2 oranında pay ayırdığını görmekteyiz. Diğer bir deyişle, gıda ürünleri daha düşük gelir seviyesindeki hanehalkının bütçesinde daha fazla yer tutmaktadır. Aynı durum, alkollü içecekler ve tütün ürünlerinde de geçerli: En düşük gelir grubunda yer alan bireyler 100 lirasının ortalama 5 lirasını alkollü içecekler ve tütün ürünlerine ayırırken en yüksek gelir grubundaki bireyler ise bu ürünlere 3,3 lira harcamaktadır.

Hanehalkının geliri kadar yapısı ve yaşadığı yer de gıda ürünleri harcamasının belirleyici unsurlarından olarak

karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, Duman (2015) kentte yaşayan bireylerin bütçesinde kira harcamalarının daha yüksek oranda yer tuttuğunu değerlendirirken kırsal yaşayan bireylerin ise kentte yaşayanlara kıyasla gıda ürünlerine daha fazla harcama yaptığını ifade etmektedir. Kentte yaşayan bireyler gıda ve alkolsüz içecekler ürünlerine %17,8 oranında pay ayırırken bu oran kırsal yaşayan bireyler için %27,2'ye yükselmektedir. Çalışma öncesinde de öngörüldüğü gibi, hanehalkının büyüklüğü de gıda harcamalarında etkin rol oynamaktadır. Tek kişilik ailelerde %17 paya sahip gıda ürünleri harcamasının 7 ve daha fazla üyeli hanehalklarında %26,9 paya sahip olması daha kalabalık ailelerin beslenme ihtiyaçlarına daha fazla harcama yaptığının bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 3: Bölgeler İtibarıyla Hanehalkı Harcaması İçerisinde Gıda Ürünlerinin Payı

Kaynak: TÜİK.

Gıda ürünlerine yapılan harcama kent ve kırsal olduğu kadar bölgeler arasında da farklılık göstermektedir. NUTS 2 sınıflamasına göre ayrılan bölgeler itibarıyla toplam harcamaları içerisinde gıda ürünlerine

en fazla pay ayıran bölgeler sırasıyla TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt), TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari) ve TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) bölgeleri olmuştur. Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt illerinden oluşan bölgede yaşayan bir hanehalkı 100 lirasının ortalama 31 lirasını gıda ürünleri ve alkolsüz içeceklerle ayırırken İzmir’de yaşayan bir birey 18 lirasını, Ankara’da yaşayan bir birey 16,9 lirasını, İstanbul’da yaşayan bir birey ise 15,8 lirasını söz konusu ürünlere ayırmaktadır. Büyükşehirlerde barınma ve ulaştırma harcamalarının da diğer bölgelere görece daha yüksek seyretmesi, gıda ürünlerinin bu bölgelerde toplam harcamalar içerisinde daha az paya sahip olmasının bir nedeni olarak değerlendirilebilir.

Sonuç Yerine

Bireyin yaşamını idame ettirmesinde olmazsa olmazlarından gıda ürünleri kendisine ekonomide de sağlam bir yer bulmaktadır. Ülkemizin her 100 ihraç ürününün 11’ini, her 100 ithal ürününün ise beşini oluşturan gıda ürünleri sadece dış ticaret alanında değil iç piyasada fiyatlar genel seviyesi ile harcama yapısında da büyük öneme sahiptir. Öncelikli olarak, yıllar itibarıyla dış ticaret fazlası vermeyi başaran bir sektör olarak karşımıza çıkan gıda sektörünün dış ticaretinde, yapılan düzenlemeler ile daha etkin bir görünüme kavuşulması, dış ticaret desteklenirken yurtiçindeki üretimin ve üreticinin de kaybının önlenmesi büyük önem arz etmektedir.

Buna ek olarak, dönemler itibarıyla tüketici fiyatlarındaki değişimin esas belirleyicilerinden biri olarak karşımıza çıkan gıda fiyatlarındaki değişimin de istikrara kavuşması ve kontrol altına alınması için, sektöre ilişkin düzenlemelerin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. TCMB’nin de ifade ettiği gibi enflasyon ile mücadele konusunda gıda enflasyonunu sınırlamaya yönelik tedbirlerin geniş bir yelpazede ele alınması ve gıda enflasyonunun sürdürülebilir düzeylere çekilmesi için kararlı adımların atılması gerekmektedir. Bu bağlamda, Hükümetimiz ve ilgili kurumlar da gıda enflasyonu ile mücadele ve gıda fiyatlarının belirli bir istikrara kavuşturulması konusunda çalışmalarını sürdürmektedir.

Son olarak, hanehalkının harcamaları içerisinde ortalama olarak beşte bir oranında paya sahip gıda ürünlerine yönelik çalışmalar, fiyat seviyelerinde olduğu kadar hanehalkı harcamaları ve bütçesi konusunda da büyük etkiye sahiptir. Gerek olmazsa olmaz ihtiyaçlardan biri olması, gerekse de ekonomideki yeri dolayısıyla gıda ürünleri ile ilgili çalışmaların geniş bir vizyon ve etkin politika setleri ile desteklenmesi de büyük öneme sahiptir.

Kaynakça

- Duman, M. C. (2015). Kentte Yaşayan Kira, Kırdan Yaşayan Gıda Derdinde, İktisadiyat, Haziran 2015.
- Duman, M. C. (2017). Farklı Yönleriyle Türkiye Ekonomisinde Gıdanın Yeri, İktisat ve Toplum, 82. Sayı, 59-63, Ağustos 2017
- TÜİK (2017). Tüketici Fiyat Endeksi Göstergeleri ve Tüketim Harcamaları İstatistikleri.
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2017). Enflasyon Raporu 2017-III, Ankara, Ağustos 2017.

YAZAR HAKKINDA

Mert Can DUMAN

Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü
Gümrük ve Ticaret Uzman Yardımcısı
0312 449 3865
m.duman4@gtb.gov.tr

1988 yılında Ankara’da doğdu. İktisat alanında lisans ve yüksek lisans öğrenimini tam başarı bursu ile tamamladı. Yüksek lisans derecesini “Where You Export Matters: Explications on the Export Sophistication of Turkey and Its Export Destinations” başlıklı teziyle aldı. Çalışmalarını Hacettepe Üniversitesi SBÉ Ekonomi Doktora Programı’nda devam ettirmektedir. TOBB ETÜ’de öğretim asistanlığı, TEPAV’da araştırma asistanlığı yaptı; dış ticaretin görünümü ve sektörlerin rekabet gücü üzerine çalıştı. Ulusal ve uluslararası dergilerde makaleleri yayınlandı. Çeşitli topluluklar ve üniversitelerde eğitmen, koreograf, yönetim kurulu üyesi ve sanat kurulu üyesi olarak görev aldı. Halen Türkiye Halk Oyunları Federasyonu’nda antrenör olarak görev yapmaktadır.

Hamit BOZTEPE
Gümrük ve Ticaret Uzmanı

İŞ ORTAMI (DOING BUSINESS) 2018 RAPORUNDA ÖNE ÇIKAN KONULAR

I - Giriş

Dünya Bankası tarafından hazırlanan ve ilki 2003 yılında açıklanan İş Ortamı Raporları, dünya ekonomilerinde yatırım ortamını etkileyen reformları tespit ederek yıllık olarak kamuoyu ile paylaşan uluslararası bir kaynaktır. Rapor, bir ülkede ekonomik faaliyet açısından en büyük şehirde faaliyet gösteren küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin iş yapma süreçlerini etkileyen mevzuat düzenlemeleri ve bunların uygulaması gibi konulara ilişkin değerlendirmeler ortaya koymaktadır. Rapor, Haziran 2016 – Mayıs 2017 döneminde gerçekleştirilen reformları kapsamaktadır.

rının korunmasıdır. Bu göstergede ülkemizin ilerleme kaydetmeye devam ettiği dikkati çekmektedir. Bir önceki yıla göre 2 basamak yükselmiş durumdayız.

- En düşük sırada yer aldığımız gösterge, 139'uncu sırada olduğumuz iflasın çözümüdür. Aynı zamanda bu gösterge, 13 basamak ile bir önceki yıla göre en fazla gerileme kaydedilen alan olmuştur.
- Bir önceki yıla göre en fazla ilerleme kaydedilen gösterge seti vergi ödemedir. Buna göre, vergi ödeme göstergesinde 2017 yılında 128'inci sırada yer alan Türkiye, 2018 yılında 40 basamak ilerlemiş ve 88'inci sıraya yükselmiştir.
- Ülkemiz Gümrük ve Ticaret Bakanlığını doğrudan ilgilendirdiğini düşündüğümüz göstergelerden;

- Sınır ötesi ticarete geçen yıla göre 1 basamak gerileyerek 70'inci,
- İşe başlamada geçen yıla göre 1 basamak gerileyerek 80'inci,
- Kredi temininde geçen yıla göre 5 basamak ilerleyerek 77'nci,
- İflasın çözümünde geçen yıla göre 13 basamak gerileyerek 139'uncu

sırada yer almıştır.

Tablo 2: 2017-2018 Raporlarında Gösterge Setlerine Göre Türkiye'nin Durumu

Gösterge Seti	2017	2018	Değişim
Azınlık Hissedar Haklarının Korunması	22	20	2
Sözleşmelerin Uygulanması	33	30	3
Tapu Siciline Kayıt	54	46	8
Elektrik Temini	58	55	3
Sınır Ötesi Ticaret	70	71	-1
Kredi Temini	82	77	5
İşe Başlama	79	80	-1
Vergi Ödeme	128	88	40
İnşaat izinlerinin alınması	102	96	6
İflasın Çözümü	126	139	-13

Kaynak: İş Ortamı 2018 Raporu

İşe Başlama

- 2018 Raporunda Türkiye, işe başlama göstergesinde bir önceki yılın raporuna göre 1 basamak gerileme kaydederek 80'inci sırada yer almıştır. Tablo 3'te ülkemize ilişkin son 3 yılın verileri gösterilmiştir.
- İşe başlama göstergesinde 2018 yılında sınır puanına uzaklık değerinde ilerleme yaşanmış olmasına rağmen, sıralamada 1 basamak gerilemiş durumda olmamız, bu alanda diğer ülkelerin daha fazla reform yaptığını, dolayısıyla daha fazla ilerleme kaydettiğini göstermektedir. Ayrıca, söz konusu göstergede ülkemizde prosedür sayısı, süre ve maliyet açısından cinsiyete göre farklı bir uygulama olmadığı görülmektedir.

Tablo 3: İşe Başlama Gösterge Setinde Türkiye

	2016	2017	2018
Sıralamadaki Yeri	90	79	80
Sınır Puanına Uzaklık Değeri	85.18	86.98	87.59
Prosedür sayısı - (Erkekler için)	8	7	7
Prosedür sayısı - (Kadınlar için)	8	7	7
Süre - Gün (Erkekler için)	7.5	6.5	6.5
Süre - Gün (Kadınlar için)	7.5	6.5	6.5
Maliyet (Kişi Başına Gelirin Yüzdesi) (Erkekler için)	16.6	16.4	12.8
Maliyet (Kişi Başına Gelirin Yüzdesi) (Kadınlar için)	16.6	16.4	12.8
Asgari Ödenmiş Sermaye (Kişi Başına Gelirin Yüzdesi)	11.0	10.2	7.8

Kaynak: İş Ortamı 2018 Raporu

Kredi Temini

- Türkiye kredi temini kriterinde 2016 yılında 79'uncu, 2017 yılında 82'nci sırada iken, 2018 yılı endeksinde 5 basamak ilerleme kaydetmiş ve 77'nci sıraya yükselmiştir (Tablo 4). Kredi bilgisi derinliği endeksi, Türkiye'nin en iyi durumda olduğu alt kriter iken, en kötü performansın yasal hakların gücü endeksinde olduğu görülmektedir. Kredi veren ve kredi temin edelerin haklarını dü-

zenleyen mevzuatın değerlendirildiği yasal hakların gücü endeksinde yaşanan iyileşme bu göstergedeki iyileşmede rol oynamıştır. Ayrıca, resmi sicil kapsamının yetişkin nüfusa göre yüzdesinde de bir artış kaydedilmiştir.

Tablo 4: Kredi Temini Gösterge Setinde Türkiye

	2016	2017	2018
Sıralama	79	82	77
Sınır Puanına Uzaklık Değeri	50	50	55
Yasal Hakların Gücü Endeksi	3	3	4
Kredi Bilgisi Derinliği Endeksi	7	7	7
Resmi Sicil Kapsamının Yetişkin Nüfusa Göre Yüzdesi	%75	%76,6	%80,2

Kaynak: İş Ortamı 2018 Raporu

İflasın Çözümü

- Bilindiği üzere, iflasın çözümü gösterge seti ile, iflas etmiş bir şirketin tasfiye edilme sürecine ilişkin süre ve maliyetler, adli tasfiye süreçlerinin sonuçları ile konuyla ilgili mevzuatın etkinliği ölçülmektedir. İflasın çözümü göstergesinde İş Ortamı Raporu'nun Türkiye'nin performansına ilişkin son 3 yıl değerleri Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: İflasın Çözümü Gösterge Setinde Türkiye

	2016	2017	2018
Sıralamadaki Yeri	124	126	139
Sınır Puanına Uzaklık Değeri	35.09	34.98	33.26
Geri Dönüş Oranı (Cent/Dolar)	18.7	18.5	15.3
Süre (Yıl)	4.5	4.5	5.0
Maliyet (Taşınmaz malın yüzdesi)	14.5	14.5	14.5
Tasfiye Çerçevesinin Etkinliği Endeksi (0-16)	8.0	8.0	8.0
Tasfiyenin hukuki olarak başlaması (0-3)	3.0	3.0	3.0
Borçlunun varlıklarının yönetimi (0-6)	2.0	2.0	2.0
Yeniden düzenleme işlemleri (0-3)	1.0	1.0	1.0
Alacaklının katılımı (0-4)	2.0	2.0	2.0

Kaynak: İş Ortamı 2018 Raporu

- 2017 yılı endeksinde göre, iflas etmiş bir şirket tasfiyesi süreci ortalama 4,5 yıl sürmekte ve geri dönüş oranı %18,5'ine iken, 2018 yılında bu sürenin 5 yıla çıktığını ve geri kazanım oranının da %15,3'e gerilediğini görüyoruz. Belirtilen bu sebeplerden dolayı, 2018 yılında bu göstergedeki sıralamamız önceki yıla göre 13 basamak kötüleşerek 139 olarak belirlenmiştir.

- Bu göstergede yaşanan gerileme ile ilgili olarak raporun Türkiye sayfasında bir tespit bulunmuştur. 31 Temmuz 2016 tarihinde yayımlanan 669 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 4'üncü maddesi ile OHAL süresince iflas ertelenmesi talebinde bulunulması ve iflas ertelenmesi kararı verilmesi yasaklanmıştır. Söz konusu değişiklik ile iflasın çözümünün daha zor hale geldiği belirtilmektedir.

Sınır Ötesi Ticaret

- Türkiye, sınır ötesi ticaret alanında geçen yıla göre 1 basamak gerileyerek 71'inci sırada yer almıştır. Türkiye verileri hesaplanırken; ihracatta Fransa'ya gönderilen motorlu kara taşıtları (87'inci fasıl), ithalatta Almanya'dan ithal edilen oto parçaları (8708 pozisyonu) ve taşıma modu olarak da denizyolu dikkate alınmıştır (Tablo 6).

Tablo 6: Sınır Ötesi Ticaret Göstergesinde Türkiye İçin Kullanılan Kriterler

	İhracat	İthalat
Eşya	HS 87: Motorlu kara taşıtları, traktör, bisiklet, motosiklet ve diğer	HS 8708: Karayolu taşıtları için aksam, parça ve aksesuarlar
Ticaret ortağı	Fransa	Almanya
Sınır	Derince Limanı	Ambarlı Limanı
Uzaklık (Km)	90	38
Yurtiçi nakliye süresi (Saat)	3	3
Yurtiçi nakliye maliyeti (\$)	550	263

Kaynak: İş Ortamı 2018 Raporu

- İhracatta gümrükleme işlemleri 16 saatte, belgelerin hazırlanması ise 5 saatte tamamlanmakta-

190 ülkenin yer aldığı 2018 İş Yapma Kolaylığı Endeksinde Türkiye bir önceki yıla göre 9 basamak ilerleyerek 60'ıncı sırada yer almıştır.

dır. Gümrükleme işlemlerinin maliyeti 376 ABD Doları iken belgelerin hazırlanmasının maliyeti 87 ABD Dolarıdır. İthalatta ise, gümrükleme işlemleri 41 saat ve belgelerin hazırlanması 11 saatte tamamlanmaktadır. Gümrükleme işlemlerinin maliyeti 655 ABD Doları, belgelerin hazırlanmasının maliyeti ise 142 ABD Doları olarak hesaplanmıştır (Tablo 7).

16. Tablo 7'nin dikkatli bir biçimde incelenmesi ile görüleceği üzere, belge hazırlamada uyum, gümrüklemede uyum ve yurtiçi nakliye olmak üzere 3 prosedür seti altında ölçülen sınır ötesi ticaret göstergesinde, ülkemizin gerek ihracat gerekse ithalat işlemlerindeki tüm değerler aynıdır.

Tablo 7: Sınır Ötesi Ticaret Göstergesi Setinde Türkiye

	2016	2017	2018
Sıralamadaki Yeri	70	70	71
Sınır Puana Uzaklık Değeri	79.71	79.71	79.71
İhracat			
Gümrükleme süresi (Saat)	16	16	16
Gümrükleme maliyeti (\$)	376	376	376
Belge hazırlama süresi (Saat)	5	5	5
Belge hazırlama maliyeti (\$)	87	87	87
İthalat			
Gümrükleme süresi (Saat)	41	41	41
Gümrükleme maliyeti (\$)	655	655	655
Belge hazırlama süresi (Saat)	11	11	11
Belge hazırlama maliyeti (\$)	142	142	142

Kaynak: İş Ortamı 2018 Raporu

IV - Sonuç

İş Ortamı 2018 Raporunda Türkiye, her ne kadar 2017 yılı endeksine göre 9 basamak yükselmiş olsa da daha önce 2014 ve 2015 yıllarında bulunduğu 51'inci sıradan hala geridedir.

Yukarıda detaylı biçimde izah edildiği üzere, 2018 yılı endeksinde ülkemizin bir önceki yıla göre en fazla ilerleme kaydettiği gösterge seti 40 basamak yükseldiğimiz vergi ödemedir. Vergi ödeme göstergesindeki bu yükselişin nedeni, vergi ödeme kriteri hesaplamalarına 2017 yılı raporu ile bir alt kriter olarak eklenen beyan sonrası endeksindeki (post-filing index) puanımızın, önceki yıla göre ciddi biçimde artış göstermiş olmasıdır.

Söz konusu alt kriter eklenmeden önceki endekste 61'inci sırada bulunan Türkiye, kriter eklendikten sonra gözden geçirilen 2017 sıralamasında 128'inci sıraya gerilemişti.

2018 yılında ise söz konusu alt kriterdeki puanının artması ile Türkiye 80'inci sıraya yükselmiştir. Buna rağmen, vergi ödeme göstergesinde ülkemizin 2016 yılına göre gerilemiş durumda olduğunu belirtmekte yarar var.

Bu durumda şöyle bir tespitte bulunmak hatalı olmayacaktır: Vergi ödemede beyan sonrası süreçlere ilişkin olarak 2017 yılında ilk kez toplanan veriler sağlıklı bir biçimde toplanmadığı için belirtilen yıldaki sıralamamız ciddi oranda düşüş kaydetmiştir.

2018 yılında veriler daha sağlıklı toplandıktan sonra bu göstergede sıralamamız tekrar yükselmiştir. Bu durumda, vergi toplama göstergesinin veri toplama aşamasında yaşanan sorunlar, ülkemizin 2017 yılındaki genel sıralamasının kötüleşmesinde de rol oynamıştır.

Son olarak vurgulamak istediğimiz bir husus, sınır ötesi ticaret göstergesinde, ülkemizin gerek ihracat gerekse ithalat işlemlerindeki tüm değerlerin son 3 yıl için de aynı olmasıdır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığımız, belirtilen dönemde ticareti hızlı ve kolay biçimde gerçekleştirebilmek

Türkiye, sınır ötesi ticaret alanında geçen yıla göre 1 basamak gerileyerek 71'inci sırada yer almıştır.

adına bir çok uygulamayı hayata geçirmiştir. Buna karşın, kaydedilen ilerlemelerin söz konusu gösterge ile ilgili anket sorularına cevap verenler tarafından yeterince takdir edilmediği görülmektedir.

Not: İş Ortamı Raporunun Metodolojini detaylı biçimde ele aldığımız ve Gümrük Ve Ticaret Uzmanları Derneğimizin Uzman Görüş Dergisinin 44-45'inci sayısında yayımlanan "15 Soruda İş Ortamı (Doing Business) Raporu" başlıklı makalemize <http://gtud.org/2017/03/22/15-soruda-is-ortami-doing-business-raporu/> linkinden ulaşabilirsiniz.

Kaynakça

- Dünya Bankası (2017), "Doing Business 2018. Reforming to Create Jobs", <<http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf>

YAZAR HAKKINDA

Hamit BOZTEPE

Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü
Gümrük ve Ticaret Uzmanı
0312 449 38 38
h.boztepe@gtb.gov.tr

1983 Kayseri doğumludur. İlk, orta ve lise eğitimini Kayseri'de tamamlamıştır. 2006 yılında Erciyes Üniversitesi İşletme bölümünden mezun olmuştur. 2014-2016 yıllarında ABD'de yer alan Southern New Hampshire University'de İşletme yüksek lisans programını tamamlamıştır. 2007 yılında mülga Gümrük Müsteşarlığı'nda Gümrük Uzman Yardımcısı olarak başladığı çalışma hayatına Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nde Gümrük ve Ticaret Uzmanı olarak devam etmektedir.

TOPLUMA “GÜMRÜK OLMAZSA NE OLUR?” SORUSUNU SORDURTMAK

Bir asırlık dönemi çoktan geride bırakmış ve bu süreçte içinde değişik yapılanmalar içinde yer almış olan “Türk Gümrük Teşkilatı” da bu gelişmelere paralel bir yapılanma sürecine girmiş bulunmaktadır.

Yusuf ÖLÇEN
Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri

Bugün küreselleşen ve saydamlaşan dünya ticaretinin en önemli kriterlerini kalite ve hız unsurları oluşturmaktadır. Dünya ticareti içerisinde yer almak isteyen her ülke artık bu iki kriteri dikkate almak zorundadır. Bu nedenle eşyanın ithali, ihracı, transiti ile değerinin transferinde ticaret hızını olumsuz olarak etkileyecek her türlü formaliteden arınma çabaları ülkelerin öncelikli hedefi haline gelmiştir.

Günümüzde gümrüklerin; uluslararası arenada ticari hakların korunması, haksız rekabetin önlenmesi, gözetim ve koruma önlemleri, fikri ve sınai mülkiyet hakları, insan sağlığı, kültürel malların korunması, tıbbi amaçlı ürünlerin değişimi, zehirli atıklar ve nesli tehlikede olan bitki ve hayvan türlerinin korunması, uluslararası suç ve suçlularla mücadele, software ürünler ve ekonomik etkili iş ve işlemler gibi değişen alanlarda yapılanma içine girmeleri kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca uluslararası ticaret istatistiklerine en kısa sürede ulaşma isteği, gümrük idarelerini bilişim teknolojisini kullanarak, daha yoğun bir veri işleme, depolama ve takip sürecine sokmuştur.

Özellikle iki veya çok taraflı ticari entegrasyonlar içerisinde yer alan ülkelerde, gümrük idarelerinin gelir toplayıcılık niteliği zayıflamakta, buna bağlı

olarak da gümrük vergilerinin milli bütçe içindeki payı önemli ölçüde azalmaktadır. Bu gelişme gümrük idarelerinin önemini azaltmamış aksine bu tür ülkelerde gümrük idareleri artık klasik vergi tahsilatı yapan bir kurum hüviyetinden çıkarak dünya ticaret trafiğine ve dünya insanının beklentilerine uygun ve daha teknik bir yapıya bürünmüştür.

Ancak dış ticaretin daha etkin ve daha hızlı yapılabilmesi için formaliteleri ve denetimi olabildiğince azaltmak gayretinin tüm iyi sonuçlarının yanında, ne yazık ki yetki ve sorumluk kullanımında; kurumsal hafıza yerine kişisel yorumların, yasal düzenlemeler yerine teamüllerin ön plana çıkmasına neden olduğu da görülmüştür.

Bu olumsuz gelişmeler her ülkede ilk zamanlarda dış ticaretin kazandığı ivme karşısında göz ardı edilmiş olsa da bir süre sonra haksızlığın, keyfiliğin ve çifte

Gümrük idareleri artık klasik vergi tahsilatı yapan bir kurum hüviyetinden çıkarak dünya ticaret trafiğine ve dünya insanının beklentilerine uygun ve daha teknik bir yapıya bürünmüştür.

standardın getirdiği kaosun, artık dürüst ve yasal işlem yapmayı tercih eden ticaret erbabını da rahatsız etmeye başlaması ile uygulanan politikaların disipline edilmesi gündeme gelmiştir.

Ülkemizde Gümrükler ve Toplumun Gümrüklere Bakışı

Bu gelişmelere paralel olarak dünya ticaretinde yer alma çabası içinde olan ülkeler zorunlu olarak güm-

rük politikalarını yeniden belirlemek ihtiyacını duymaktadır. Bir asırlık dönemi çoktan geride bırakmış ve bu süre içinde değişik yapılanmalar içinde yer almış olan “Türk Gümrük Teşkilatı” da bu gelişmelere paralel bir yapılanma sürecine girmiş bulunmaktadır.

Bugün ülkemizde de dünya konjonktürüne uygun olarak gelişen ve adeta sınırları zorlayan dış ticaret trafiğinin mümkün olduğunca sorunsuz, hızlı ve etkin bir biçimde sürdürülebilmesi için yeniden yapılanma çabaları sürmekte ve gelecekte hayatın gerçeklerine uygun ve teknolojik olanaklardan en üst düzeyde yararlanabilen bir yapılanma hedeflenmektedir.

Esas itibarıyla bir kamu kurumu olmasına karşın, dış ticaret trafiği üzerindeki etkin rolü nedeniyle gümrük idareleri, kamuoyunun önemli bir bölümünün hafızasında “müdahaleci ve engelleyici” bir kurum olarak bilinir.

Bir kefesinde kamu güvenliği ve devlet gelirlerinin toplanması sorumluluğu, diğer kefesinde ekonominin canlanması, güçlenmesi ve ülke menfaatlerine uygun bir ivmeye kavuşturulması görevi olan gümrük idarelerinin, bu dengeyi bozmadan sürdürebilmesi beklenmektedir. Kefenin birine biraz daha fazla yanaşıldığında, kamu güvenliği ve gelirlerin korunması ön plana çıkarken, bu defa ihracatın engellenmesi, ithalat işlemlerinin formalitelere boğulması riski oluşmaktadır. Ters yöndeki bir tercihin ise milli ekonomiye zarar verecek, gelir kaybına yol açacak olumsuzluklara yol açması söz konusu olacaktır.

Ülkemiz Gümrük Teşkilatının Yeniden Yapılanma İhtiyacı

Ülkemizde üzerinde en çok konuşulan, en çok yazılıp çizilen ama ne yazık ki doğru bilgiye en az sahip olunan konuların başında “gümrük” gelmektedir. Gümrükle ilgili her haber kamuoyunun hemen dikkatini çekeceğinden bu yöndeki bir haber yazılı ve görsel iletişim organlarının da her zaman ilgi alanında ilk sırayı almakta ve ne yazık ki bu konuda baş gösteren her türlü olumsuzluğun odağına “gümrük camiası” konulmaktadır. Yazıda “gümrük camiası” ifadesi; içinde gümrük idaresi ve gümrük müşavirliği müessesesinin yer aldığı daha geniş bir kombinasyonu tanımlamak için kullanmıştır. Çünkü günümüzde artık gümrük

mevzuatı düzenleme ve uygulamalarından beklenen sonucun alınabilmesi için gümrük müşavirlerinin ve derneklerinin etkin katılımına ihtiyaç duyulduğu gerçeği kendisini tüm varlığı ile hissettirmektedir.

Bu nedenle yazımızda “gümrük camiası” ifadesini kullanırken gümrük idareleri ile gümrük müşavirlerinin altında toplandığı şemsiyeden bahsetmekteyiz. Bu şemsiye altında toplananların, bu alanda baş gösterecek olumlu her gelişmeye olduğu gibi olumsuz her gelişmeye de birlikte sahip çıkıp, çözümü birlikte üretmesi gerektiğine inanmaktayız. Bu şemsiye altında toplananların maruz kaldığı olumsuz ve genellikle haksız bakış açısını, ancak gerçek bilgiye dayalı ve ispatlanabilir yöntemler kullanarak aşmak mümkün olacaktır. Bu yoldaki ilk adım, kamu / özel sektör ayrımı yapmadan tüm paydaşların görüş ve öneri sunacağı, katkı sağlayacağı aktif platformların hayata geçirilmesi ile atılmış olacaktır.

Gümrük Camiası İçin Atılacak İlk Adım

İki ayrı grup gibi görünen gümrük idareleri ile gümrük müşavirleri, aslında gümrük mesleğinin temel direkleridir. Bu nedenle, “gümrük camiası” şemsiyesi altında yer alan herkes, gümrük ve gümrüğün önemini tarafsız, eksiksiz ve doğru olarak kamuoyuna anlatmakla yükümlüdürler.

Bugün gelinen noktada kamuoyunda bilerek veya bilmeden oluşturulan bu önyargının kalfalardan silinip atılması için bugüne kadar uygulanan yöntemler yerine gümrük camiasını hak etmediği bu olumsuz ön yargıdan arındırmak için hiç vakit kaybetmeden bir seferberlik başlatılmalı ve önümüzdeki yakın bir tarih “milat” ilan edilmelidir. Bu mücadelede, haksız ve usulsüz olduğu tespit edilen her türlü olumsuzluğun üzerine de aynı kararlılıkla ve tarafsız bir düşünceyle gidilmesi ayrıca önem arz etmektedir.

Bunun için gümrük idareleri ve gümrük müşavirlerinin “gümrük camiası” şemsiyesi altında toplanarak ortak bir misyon ve vizyon belirlemesi ve kamuoyuna duyurması gerekmektedir. Malum ithamlarından kurtulabilmek için gösterilen ferdi gayretleri, bir “takım çalışması” ile kurumsal potaya aktararak her tür-

lü usulsüzlüğün ve yasa dışılığın üzerine gidilmede öncü güç oluşturulmalıdır.

Bunun için önce kamuoyuna “gümrük, gümrüğün yaşamdaki yeri ve işlevi” ile ilgili doğru, ciddi ve etkin bilgi aktarılmalı, kamuoyunun önemli bir bölümüne sivil toplum örgütleri kanalıyla ulaşılmanın yolları aranmalıdır. Bu seferberlikte paydaşlar iyi belirlenmeli, özellikle “gümrük müşavirleri derneklerinin” de etkin katılımı sağlanmalıdır.

Eğitim çalışmaları, paneller, sempozyumlar, açık oturumlar düzenlenmeli ve bu çalışmalarda, bu güne kadar denen metotlardan farklı metotlar denenmelidir. Örneğin son on yılda kamuoyunda yer bulan gümrükle ilgili gerçek veya gerçek dışı tüm olaylar incelemeye neden ve sonuçları içerir bir rapor hazırlanmalı, buradan alınacak sonuçlar çağdaş ülke deneyimleri ile karşılaştırılarak yeni bir yol haritası belirlenmelidir.

Gümrükleri ve gümrükçüyü anlatırken, bugüne kadar bu konuda konuşan ve yazanların dilini metodunu kullanmak yerine, bir ülke için gümrük müessesinin önemini ve gerekliliğini tartışmaya açarak işe başlamak daha yararlı olacaktır. Başlatılacak çalışmada;

- Tükettiğimiz ithal gıda maddelerinin gerekli denetimlerden geçirilmeden ithaline göz yumulursa ne olur?
- Serumundan antibiyotiğine, vitamininden, aşısına kadar sağlıkla ilgili ürünler ithal edilirken gümrükçe gerekli inceleme ve araştırma yapılmazsa ne olur?
- Çocuklarımızın bir çırpıda en az on tanesinin adını sayacağı ithal gıda ve oyuncaklar denetimsiz geçirildiğinde ne olur?
- İthal tohumluklar, gübre ve besleyici yan ürünlerin evsafına uygunluğuna bakılmadan ithali yapılırsa ne olur?
- Kültür varlıklarının göçüne engel olunmazsa ne olur?
- Turist giriş çıkışlarında en küçük bir olumsuzluk olursa ne olur?
- Kullandığımız ithal otomobil için gümrükte “TSE”, “CE”. Servis garantisi gibi belgeler aranmadan ithalat yapılırsa ne olur?

- Büroda kullandığımız, ithal bilgisayar, printer, fotokopi, faks cihazı, gerekli belge ve formaliteler tamamlanmadan ithal edilirse ne olur?
- Hasılı bir otomobilin, denetimden geçmeden ithal edilen lastiği yolda parçalanırsa, hastanede ameliyat sırasında hastaya verilen serum uygunsuz çıkarsa, yediğimiz ithal peynir bizi zehirlerse, kaçak giren bir silah bir yakınımızın canını alırsa, uyuşturucu kurbanı bir yakınımız gözümüzün önünde heba olup giderse NE OLUR?

gibi daha da çoğaltılabilecek ve çeşitlendirilebilecek örneklerle, GÜMRÜK OLMAZSA NE OLUR? GÜMRÜK İDARESİ VE GÜMRÜK MÜŞAVİRİ İYİ ÇALIŞMAZSA NE OLUR? Veya İYİ ÇALIŞIRSA NE OLUR? sorularını toplumun her kesiminin birbirine sorması sağlanırsa, bunun en iyi ve en gerçek cevabının da yine toplum tarafından verileceğini düşünmekteyiz.

Bir sonraki yazımızda, gümrük idaresi ve gümrük müşavirinin “gümrük şemsiyesi” altında birlikte başlatacağı seferberliğin temel taşlarını ve nereden başlatılması gerektiğine ilişkin düşüncelerimizi paylaşmak umuduyla esen kalın.

YAZAR HAKKINDA

Yusuf ÖLÇEN

Yönetim Kurulu Başkanı
Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri
ACC Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği ve Danışmanlık A.Ş.
0216 427 14 46
yusuf.olcen@accygm.com.tr

Yusuf Ölçen, meslek hayatına 1976 yılında gümrük alanında memur olarak başladı. 2004 yılında Şube Müdürü olarak görev yaptığı esnada emekli oldu. Ölçen, Bakanlık bünyesinde düzenlenen hizmet içi eğitim programlarında eğitmen olarak hizmet verdi. Yusuf Ölçen, 2004 yılından bu yana Gümrük Müşaviri ve Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri olarak çalışma hayatına devam ediyor.

Haki DEMİRTAŞ
Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri

Yetkilendirilmiş Yükümlü Uygulaması ve Danışmanlık Meselesi

Özet

Yetkilendirilmiş Yükümlü sertifikası, gümrük ve dış ticaret mevzuatının öngördüğü kurallara uyan, kayıtları düzgün ve izlenebilir olan, taahhütlerini karşılayacak miktarda mali yeterliliğe sahip, emniyet ve güvenlik standartlarında rüştünü ispat etmiş, öz denetimini yapabilen firmalara gümrük işlemlerinde birtakım kolaylık ve imtiyazlar tanıyan uluslararası bir statüdür. Bu statünün esas hedefi uluslararası ticarete güvenliğin sağlanmasıdır.

Söz konusu statü belgesi ticari hayatımıza, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ABD'nin uluslararası ticaret sahasında aldığı önlemlerin bir sonucu olarak girmiştir. Statü, Amerika Birleşik Devletleri'nde Teröre Karşı Gümrük ve Ticaret Ortaklığı (C-TPAT); Avrupa Birliği'nde Yetkilendirilmiş Ekonomik Operatör (AEO) adıyla karşımıza çıkmakta olup, dünyanın çeşitli ülkelerinde uygulanmaktadır. Başta ABD ve AB olmak üzere Kanada, Arjantin, Japonya, Çin, Hong Kong, Malezya, Singapur, Güney Kore gibi 60'a yakın ülkede bu sistemin uygulandığını ve yaygınlaşma evresinde olduğunu söyleyebiliriz. Ülke bazında kendine has isimlerle anılan bu sistem, ülkemizde Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü adıyla tanımlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası, Onaylanmış Kişi Statü Belgesi, Gümrük Müşaviri, Danışman, Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüğü, Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması, Yeşil Hat, Sonradan Kontrol

I. Giriş

Yetkilendirilmiş Yükümlü sertifikasının ülkemizdeki seyrine baktığımızda, söz konusu statünün 10.01.2013 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliği ile mevzuatımıza dahil olduğunu söyleyebiliriz.

Sistemin lansmanı Resmi Gazete'de yayımlandığı gün olan 10 Ocak 2013'te «Kolay Ticaret, Büyük TÜRKİYE» sloganıyla dönemin Gümrük ve Ticaret Bakanı Sayın Hayati YAZICI tarafından bizzat yapılmıştır. Söz konusu sistem tüm Gümrük ve Ticaret Bölge Müdürlüklerinde en üst düzey katılımı paydaşlara ve kamuoyuna tanıtılmıştır.

Sistemin oturmasının ve yaygınlaşmasının, ülkemizin 2023 yılı hedeflerine ulaşılması yönünde ciddi katkılar sağlayacağı izahattan varestedir. Sistemin Gümrük Yönetmeliğinin içerisine derç edilmeyip başlı başına bağımsız bir yönetmelikle temsil edilmesi, Gümrük ve Ticaret Bakanlığının bu sisteme verdiği önemi göstermesi bakımından da dikkate şayandır.

Durum bu minval üzereyken, geçen haftalarda Gümrük ve Ticaret Bakanlığının ilan ettiği Yetkilendirilmiş Yükümlü sertifikasına sahip firma sayısının 150 olduğu göz önüne alındığında sisteme beklenen rağbetin olmadığı; ayrıca şartları münasebetiyle henüz işlemleri tamamlanmamış, başvuru süreci devam eden firma sayısının ne denli çok olduğu söylenebilir. Konu bu açıdan ele alındığında, Onaylanmış Kişi Statü sisteminin uygulanmasına bir süre daha devam edilmesinin uygun olacağı mütalaa edilmektedir. Bilindiği gibi 15.08.2017 tarihi itibarıyla OKSB'de sınıf farkı kaldırılmıştır. Söz konusu tarihten sonra A-B sınıfı OKSB Belgelerinin kaldırılmasının özellikle ithalat tarafındaki gümrük işleyişini olumsuz yönde etkileyeceği; sarı ve kırmızı hat sayısındaki fazlalığın ciddi sıkıntılar yaşanmasına sebebiyet vereceği öngörülmektedir. Bu nevi muhtemel olumsuzlukların önlenmesi bakımından da OKSB statüsünün uygulanmaya devam edilmesinin ithalat tarafını da sektöre uğratmayacak şekilde uzatılması, sektörün rahat bir nefes almasını sağlayacaktır kuşkusuz.

II. Danışmanlık Meselesi

Gümrük işlemlerinin mevzuata uygunluğu ile eşyanın gümrük idaresine doğru beyan edilmesini teyit ve tevsik edecek kurum içi bir sistematiğe sahip olmak adına Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliğinin 6'ncı maddesinde "Gümrük konularında

bilgili ve tecrübeli personel istihdam eden tüzel kişilerden gümrük konuları ve buna ilişkin iç kontrol süreçlerine yönelik danışmanlık hizmeti almak” şartı getirilmiştir.

Zikredilen Yönetmeliğin 7 numaralı Ek’inde (7.05) göstergesi uyarınca, firmanın, bünyesinde gümrük ve tedarik zinciri güvenliği konularında bilgili ve tecrübeli personel istihdam etmesi ya da tedarik zinciri güvenliği ve gümrük işlemleri hususlarında bilgili ve tecrübeli kişilerin istihdam edildiği danışmanlık firmalarından düzenli hizmet alınması gerekmektedir. Bu çerçevede, başvuru sahibi firmada veya hizmet alınan danışmanlık firmalarında istihdam edilen bu kişilerin gümrük müşavirliği izin belgesi/Yetkilendirilmiş gümrük müşavirliği yetki belgesine sahip olması veya en az 2 yılı yönetici konumunda olmak üzere asgari 6 yıl gümrük işlemleri ile ilgili birimlerde çalışmış olması ve gümrük işlemleri konusunda eğitim aldığı belgelemesi gerekmektedir.

Bununla birlikte, Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü sahiplerinin Yetkilendirilmiş Yükümlülerin İzlenmesi Tebliği kapsamında statü şartlarını taşıyıp taşımadıkları, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Bölge Müdürlükleri bünyesinde kurulan Ticaretin Kolaylaştırılması Şubelerince sürekli incelenmekte ve denetlenmektedir. Gümrük İşlemlerinin Kolaylaştırılması Yönetmeliğinin 158’inci maddesinin birinci fıkrası gereği, Bakanlıkça başka bir düzenleme yapıncaya kadar, sertifikanın düzenlendiği tarihten sonraki her on iki aylık dönem sonunda sertifika kapsamında gerçekleştirilen gümrük işlemlerinin usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığı Kanunun 10’uncu maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen kişilerce bu dönemlerin sonuna tekabül eden tarihi izleyen üçüncü ayın sonuna kadar incelenir ve bu inceleme neticesinde usul ve esasları Bakanlıkça belirlenecek olan yıllık faaliyet raporu düzenlenir. Dolayısıyla YYS sahiplerinin sahiplerinin sürekli incelenmesi zorunluluğu getirilmiştir.

III. Sonuç

Ticari hayatımızda arz-ı endam etmeye başlayan Yetkilendirilmiş Yükümlü sertifikası uygulamasının sürekli incelemeye ve denetime muhtaç olması münasebetiyle, bu hususta danışmanlık hizmeti verecek olan kişi ve kurumların liyakat sahibi olmaları ziyadesiyle önemlidir. Bununla birlikte bu kişilerin kimler olacağı, iş analizi ve görev tanımları açık ve net bir şekilde ortaya konulmalı; 4458 Sayılı Gümrük Kanu-

nun 10’uncu maddesinde ucu açık bir şekilde hüküm altına alınan nevi şahsına münhasır kişilerin tarifi netleştirilmelidir.

Gümrük Müşavirliği Derneklerinin görüşleri alınmak suretiyle, bu alanda verilecek danışmanlık ücretleri için, iş analizi ve görev tanımları dikkate alınarak makul ve uygulanabilir asgari ücret tespitinin en kısa sürede yapılmasının, adil bir ücret dengesinin kurulmasına zemin hazırlayacağı gibi, haksız rekabetin önlenmesi bakımından da önemli olduğu tasavvur edilmektedir.

Ayrıca yukarıda zikrettiğimiz Yönetmeliğin 158’inci maddesinde hüküm altına alındığı üzere; usul ve esasları Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca belirlenecek yıllık faaliyet raporunun daha fazla zaman kaybetmeden, bir an önce yayımlanmasının elzem olduğu düşünülmektedir.

Bütün bunlarla birlikte, sistemden beklenen maksimum faydanın sağlanabilmesi için gümrük işlemlerinin kolaylaştırılması, kamu yararı ve özel sektör dengelerinin korunup gözetilmesi; rehberlik anlayışıyla sürecin tekemmül ettirilmesi ziyadesiyle önemlidir. Zira dış ticaret nehri Onaylanmış Kişi Statüsü mecrasından çıkarak, Yetkilendirilmiş Yükümlü mecrasına girmeye başlamıştır. “Değişim zordur; ama olması gerektir...”

YAZAR HAKKINDA

Haki DEMİRTAŞ

Hakim Denetim Danışmanlık ve Yetkilendirilmiş Gümrük Müşavirliği Limited Şirketi
Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri
0212 367 92 40
haki@hakimygm.com.tr

1976 Sivas/Suşehri doğumludur. 1994 yılında özel bir Gümrük Müşavirliği şirketinde iş hayatına atıldı. 2002 yılında Gümrük Müşaviri, 2012 yılında Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri unvanını aldı. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü mezunudur. Yüksek lisans eğitimine Marmara Üniversitesi Uluslararası İktisat bölümünde devam etmektedir. Gümrük ve dış ticaret konularında yayımlanmış makaleleri ve şiirleri mevcuttur. İstanbul Gümrük Müşavirleri Derneği üyesidir. Halen kendi kurduğu özel bir şirkette Yetkilendirilmiş Gümrük Müşaviri olarak görev ifa eden Demirtaş, aynı zamanda gümrük ve dış ticaret konularında danışmanlık yapmakta ve eğitim vermektedir.

Transit Rejiminde Uygulama Birliği: NCTS

Giriş

Transit işlemlerinin gerçek anlamda bir gümrük rejimi niteliği kazanmasında Ortak Transit Sözleşmesi’nin önemli bir adım olduğu yadsınamaz. Sistemin dinamikliği, rejimi kullanan gümrük ve lojistik sektörünün profesyonellerini olduğu kadar idareyi de alışkanlıkların dışında davranmaya zorlamaktadır.

Öte yandan Ortak Transit Sözleşmesine taraf olduğumuz 1 Aralık 2012 tarihinden itibaren, Ortak Transit Sözleşmesi, Gümrük Yönetmeliği, Genelgeler ve tasarruflu yazıların öngördüğü hükümler doğrultusunda, Transit El Kitabı, Cep El Kitabı ve versiyon açıklamalarının kılavuzluğunda yaklaşık beş yılda alınan mesafeye boyut kazandırılacağı, transit rejimindeki farklı uygulamalara son verilerek sistemin tek adresinin NCTS olarak gösterileceği anlaşılmaktadır.

Ferudun Cemal İNAL
Gümrük Müşaviri

Transit işlemlerinin gerçek anlamda bir gümrük rejimi niteliği kazanmasında Ortak Transit Sözleşmesi'nin önemli bir adım olduğu yadsınamaz.

Mevzuat Değişiklikleri

1 Ağustos 2017 sabahı Resmi Gazete'nin 30141 sayılı nüshasını bilgisayarlarının ekranlarında inceleyen ilgililer Gümrük Yönetmeliğinin antrepo mevzuatına ilişkin hükümlerindeki radikal değişikliklerle birlikte aynı Yönetmeliğin transit rejiminde yapılan değişiklikler ve Gümrük Genel Tebliği (Transit Rejimi) (Seri No: 4) ile karşılaştılar.

Gümrük Yönetmeliğinin transit rejimini düzenleyen 68 adet maddesinin 33 maddeye düşürülmesi bir tarafa bırakılırsa;

“Serbest dolaşımda olmayan eşyada beyana aykırılık” başlıklı 249. maddesinin 2. fıkrasının “Varış idaresince yapılan muayene neticesinde eşyanın 8’li gümrük tarife istatistik pozisyonuna kadar farklı çıkması halinde, kaçakçılıkla mücadele mevzuatına göre işlem yapılır. Beyana konu eşyanın gümrük vergilerinin tahsili için hareket idaresine bildirimde bulunulur.” hükmüne Yönetmeliğin yeni maddeleri arasında yer verilmemiş olması, hatalı uygulamadan muazzam bir dönüşür.

Yönetmeliğin değişiklikle oluşan 241.maddenin 3.fıkrasında ise ulusal ve ortak transit ayrımı gözetmeksinin “tarife alt pozisyonuna” atıfta bulunularak “Varış gümrük idaresinde yapılan kontrol neticesinde, taşıta tatbik edilen mühürlerin sağlam olduğu, 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun ihlal edildiğine yönelik bir tespit bulunmadığı ve 239. ve 240. maddeler çerçevesinde bir eksiklik ya da fazlalık bulunmadığı; ancak, eşyanın tarife alt pozisyonunun beyan edilenden farklı olduğunun tespit edildiği hallerde Kanunun 241. maddesinin birinci fıkrası uyarınca işlem yapılır.” denilmiştir.

Asıl sorumluların sorumlulukları katmanlı bir hale getirilmiş ve mülga 266/2. maddesinde yer alan; “Transit/güvenlik refakat belgesi düzenleyen kişi belgede yer

alan bilgilerin doğruluk ve geçerliliğinden sorumludur.” hükmü, 221/2. maddesi ile “Rejim hak sahibi ile rejim hak sahibi hesabına transit beyanında bulunanlar, bu Yönetmeliğin 113. maddesi kapsamında beyannameye yer alan bilgiler ile beyanname eki belgelerin doğruluğu ve gerçekliğinden sorumludur.” şeklinde düzenlenmiştir. Yönetmeliğin “Beyanın bağlayıcılığı” başlıklı 113. maddesinin metin içerisinde yer alması ise; ortak transit rejimini kullanarak beyanda bulunanlara, sadece teminat veren kuruluşlar olmadıklarını, yaptıkları beyanın sorumluluklarının farkında olmalarını hatırlatmaktadır.

Suçüstü Hali:

Yönetmeliğin değişiklikten sonra da durumunu koruyan “Telef veya kayıp olan eşya” başlıklı 228. maddesinin, uygulama birliği sağlanması gereken hususlar içermesi gerektiğini düşünüyorum. Maddenin; “(1) Transit rejimine tabi eşyanın mücbir sebep veya beklenmeyen haller nedeniyle telef veya kaybının kanıtlanması halinde, gümrük vergileri aranmaz. Ancak;

a) Suçüstü şeklindeki hırsızlıklar, hazırlık tahkikatı üzerine Cumhuriyet Savcılığınca verilen belge ile,

...katlanır.” ifadesinde yalnızca “suçüstü” şeklindeki hırsızlık olayına yer verilmesi; suçüstü olmayan hırsızlık vakalarından sonra yükümlünün başvurusu üzerine düzenlenen polis tutanağı ya da Cumhuriyet Başsavcılığı hazırlık bürosu tarafından hazırlanan soruşturma yürütüldüğüne dair yazıların dikkate alınmayarak, asıl sorumludan, hırsızlık soruşturmasına konu eksik eşyanın ithalat vergilerinin talep ve tahsil edilmesiyle sonuçlanmaktadır.

‘Telef veya kayıp olan eşya’ kavramının bu yönüyle de düzenlenmesi yararlı olacaktır.

Gümrük Genel Tebliği (Transit Rejimi) (Seri No: 4):

Gümrük Genel Tebliği (Transit Rejimi) (Seri No: 4) ile yapılan düzenlemeler ise basitleştirme hükümlerine açıklık getirmesi yanında ikincil mevzuat düzenlemelerini bir araya getirip, NCTS sisteminin teknik yönlerine yasal dayanak olması bakımından önemli hususlar içermektedir.

Basitleştirme olanaklarından yararlanma hakkı elde eden yükümlülerin bunları korumak için gümrük işlemlerinde daha özenli davrandıkları ve disipline olduğunun gözlemlendiğini belirtmek yanlış olmaz sanırım.

Bu bağlamda ortak transit rejiminin önemli paydaşı “Rejim hak sahibi” asıl sorumlulara “Kapsamlı teminat indirim” basitleştirmesi öngören 11. maddesi bu işlevi görebilecek bir düzenlemedir. Basitleştirmeden yararlanabilmek için belirlenen; “nihai statüye getirilmemiş beyanname sayısı”, “sağlam mali kaynak”, “235/5. madde para cezası sayısı” vb. kriterler de yerindedir. Ancak “referans tutar ile kapsamlı teminat tutarı arasındaki farkı karşılayacak kadar öz kaynağının bulunduğu gösterilmesi” koşulunun ticari hayatın doğal akışına uygun olmadığını belirtmemiz gerekiyor.

Bu koşula göre örneğin; 50 milyon lira tutarında kapsamlı teminat kullanıcısı bir rejim hak sahibinin, %50 indirimli teminat kolaylığından yararlanarak sisteme tanımlanacak referans tutarını 100 milyon liraya çıkarabilmesi için, 50 milyon lira öz kaynağa sahip olması gerekmektedir. Söz konusu koşulun uygulanabilir şekilde düzenlenmesi, NCTS sisteminin yükümlü tarafında sorumluluk ve farkındalık oluşturacaktır.

Tebliğin “Kefil” başlıklı 14/3. maddesi; “Kefilin yükümlülüğü, taahhüdünün teminat gümrük idaresince kabul edilmesine dayanır ve hareket gümrük idaresinin eşyayı bu teminat kapsamında serbest bıraktığı tarihte başlar. Kefilin yükümlülüğü, teminat mektubunda belirtilen maksimum tutarla sınırlıdır ve para cezalarını kapsamaz.” hükmünü içermektedir. Bu hükümden, kefilin transit rejimi kapsamında taşınan eşyanın teminata bağlanan ithalat vergilerinden sorumlu olduğu, cezalardan sorumlu olmadığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Ancak kefilin cezalardan sorumlu olmaması, rejim hak sahibinin sorumluluğunu ortadan kaldırmamakta; gümrük işlemlerinden kaynaklanan para cezalarının kefil tarafından verilen teminat mektuplarından tahsil edilemeyeceğini belirtmektedir. Kesinleşen para cezalarının asıl sorumludan tahsil edilmesi gerekir. Bu husus, ithalat vergileri ödendiği halde ceza davası veya fikri sinai mülkiyet beyannameler açısından önemlidir.

Hareket idaresinde kabul edilerek ortak veya ulusal transit rejimine tabi tutulan beyannamenin serbest bırakılmasından (REL_TRA), nihai statüye (WRT_NOT) gelinceye kadarki süreç Tebliğde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Herhangi bir nedenle gümrük idaresi tarafından serbest bırakılmayarak “iptal” edilen beyannamelerin de nihai statüde olduğu kabul edildiğinden, asıl sorumludan beyannamenin ibra edilme-

sini talep eden yazışmalar yapmanın iş yoğunluğunu artırmaktan başka yararı olmayacaktır.

Tebliğin “Açık Beyannamelerin Takibi” başlıklı 57. maddesinde; “Ortak ve ulusal transit rejimleri kapsamında bağlantı hareket ya da varış gümrük idarelerince işlemleri tamamlanmayan transit beyanları, aylık dönemler itibarıyla ilgili bölge müdürlüğünce takip edilerek, işlemlerin mevzuatta belirtilen süreler içerisinde tamamlanması için gerekli tedbirler alınır.” denilmekte ise de, gümrük idaresine sunmuş oldukları transit beyannamelerinin takibini yapıp sonuçlandırmak asıl sorumlu ve asıl sorumlunun müşterisi konusunda bulunanların da önceliği olmalıdır.

Ancak, ortak transit rejimi kapsamında beyannamelerin %99’u varış gümrük idaresince varış bildirimini yapılmasını müteakip nihai statüye gelmekte iken; ulusal transit rejimine tabi beyannamelerin varış bildirimini yapılmış olsa dahi nihai statüye gelmesinin uzun süreler alabildiği görülmektedir. Bunun önemli nedenlerinden birinin, özellikle denetimleri altında çok sayıda antrepo olan gümrük idarelerinde, eşyanın antrepo beyannamesi verildikten sonra gümrükçe onaylanmış bir işleme tabi tutulması için transit beyannamesinin kontrol sonuçlarının NCTS sistemine girilme zorunluluğunun bulunmaması olduğu düşünülmektedir.

YAZAR HAKKINDA

Ferudun Cemal İNAL

Gümrük Müşaviri
ferinal@superonline.com

1 Şubat 1966 yılında Samsun/ Kavak'ta dünyaya geldi. İnal, lisans eğitimini İzmir 9 Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde tamamladı. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nda gümrük muayene memuru, müdür yardımcısı, gümrük müdürü olarak görev aldı. Daha sonra 2009 yılında Habur Gümrük Müdürü iken kendi isteğiyle istifa ederek görevinden ayrıldı. Şu anda, Ortak Transit kapsamında asıl sorumlu olarak teminat sağlayan bir şirkette yönetici Gümrük Müşaviri olarak çalışıyor. İnal, evli ve 1 çocuk babasıdır.

GÜMRÜK VE TİCARET
“UZMAN GÖRÜŞ”

MAKALE ÇAĞRISI

GÜMRÜK İŞLEMLERİ

VERGİLER

KAMU - ÖZEL SEKTÖR İŞBİRLİĞİ

TİCARET POLİTİKALARI

SEBZE VE MEYVE TİCARETİ

ŞİRKET YÖNETİMİ

ESNAF VE MİKRO İŞLETMELER

EKONOMİK ANALİZLER

Gümrük ve Ticaret Uzmanları Derneği'nin dergisi **GÜMRÜK VE TİCARET**
“Uzman Görüş”ün 48. Sayısı (Ocak-Şubat-Mart) için makalelerinizi bekliyoruz.

SON BAŞVURU TARİHİ: 30 Kasım 2017

AYRINTILI BİLGİ İÇİN www.gtud.org

/gtuderek

/GTUDorg/

/GTUDorg/

Habersiz Olursanız, Haber Siz Olursunuz

www.gumruktv.com.tr

Gümrük Müşavir Yardımcıları ve Stajyerleri Derneği

Şirinevler Mahallesi İncesu Sokak No:6

Bahçelievler / İSTANBUL

Tel: 0212 696 12 00 (Pbx)

Fax: 0212 697 21 60 / 697 21 70

info@gmyd.org

www.gmyd.org

Lojistikte Türkiye'nin Yükselen Değeri

700.000 m² ALANDA KURULU

TÜRKİYE'NİN İLK ve TEK ULUSLARARASI LOJİSTİK ÜSSÜ

ANKARA GÜMRÜK MÜDÜRLÜĞÜ VE MERKEZ LABRATUARININ BULUNDUĞU ÇAĞDAŞ ve MODERN YAPILARDA;

MODÜLER SİSTEM DEPOLAR VE ANTREPOLAR

1.080 m² modüler sistem, (alanı büyütülebilen), 10 x 27 aks açıklığında, 12 m net yükseklik, Tozumaz özel zemin, 6 ton/m² zemin dayanma gücündedir, Doğal ışık alan çatı yapısı ve pencere, Tüm duvar ve çatı ısı yalıtımlı, Asma kat imkanı, Yangın spring sistemi, Her 1080 m² depo için, 2 adet Hörman marka seksiyonel kapı, rampa ve körük, 1 adet personel girişi, 1 adet acil çıkış kapısı. Alt yapısı kullanıma hazır. (Yol, elektrik, su, telefon, giderler v.b)
Ortak alanlar genel aydınlatma, 24 saat kamera ve aktif güvenlik,

KULLANIMA HAZIR OFİSLER,

TAMİR-BAKIM YETKİLİ SERVİSLERİ, TİCARİ ALANLAR, TIR-KAMYON PARK ALANLARI, AKARYAKIT İSTASYONU, MOTEL, SOSYAL TESİSLER ve
İHTİYACINIZ OLAN HERŞEY !

Ankara Lojistik Üssü Yönetim Merkezi A Blok No: 145/1 Fethiye Mahallesi, Kazan / ANKARA • Tel: +90 312 812 12 00 • Faks: +90 312 812 12 06

www.ankaralojistikussu.com

Bize olan
güveniniz,
sizden
kaynaklanır...

444 8 488
hititgumruk.com

info@hititgumruk.com

İSTANBUL ANKARA İZMİR MERSİN